

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2013

Bc. Marie Klečatská

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Odborné a střední školství na okrese Tachov po
roce 1945**

Marie Klečatská

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Odborné a střední školství na okrese Tachov po
roce 1945**

Marie Klečatská

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Zde bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce PhDr. Lukáši Novotnému Ph.D. za odborné vedení, pomoc, ochotu, trpělivost, laskavý a vstřícný přístup. Dále panu řediteli SOkA Tachov Mgr. Janu Edlovi, který mi umožnil práci v archivu a poskytl mi odborné rady a v neposlední řadě paní archivářce PhDr. Markétě Novotné, která byla od začátku u vzniku mé práce, věnovala mi svůj čas a nepostradatelnou odbornou pomoc při zpracovávání tématu.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 OKRES TACHOV	5
3 OBECNÉ INFORMACE O ŠKOLSTVÍ V ČSR.....	8
3.1 Školství v ČSR před druhou světovou válkou (1918–1938).....	8
3.2 Školství v období druhé světové války 1938–1945.....	10
3.3 Školství ČSR po druhé světové válce.....	13
3.3.1 Období 1945–1948	14
3.3.2 Období 1953–1960	15
3.3.3 Období 1960–1978	16
3.3.4 Období 1978–1989	18
4 STŘEDNÍ ŠKOLSTVÍ V OKRESE TACHOV PŘED ROKEM	
1945.....	21
4.1 Střední školy v Tachově před rokem 1945.....	21
4.2 Střední školy ve Stříbře před rokem 1945.....	23
4.3 Střední školy v Plané před rokem 1945.....	27
5 OBECNÉ INFORMACE O ODBORNÉM ŠKOLSTVÍ PO ROCE	
1945.....	31
5.1 Vývoj školství v oblasti zemědělství.....	36
6. ODBORNÉ ŠKOLSTVÍ OKRESU TACHOV.....	47
6.1 Zemědělské školství.....	48

6.1.1 Základní odborná škola rolnická v Bezdruzicích	48
6.1.2 Zemědělské odborné učiliště v Boru	49
6.1.3 Lidová škola zemědělská Lestkov	53
6.1.4 Zemědělské odborné učiliště Planá	54
6.1.5 Základní odborná škola rolnická Stříbro	57
6.1.6 Zemědělské odborné učiliště v Tachově	58
6.1.7 Učňovská škola zemědělská Zálezly	61
6.1.8 Další zemědělské odborné školy okresu Tachov	62
6.2 Zemědělské mistrovské školy	63
6.2.1 Zemědělská mistrovská škola Planá	63
6.2.2 Zemědělská mistrovská škola Stříbro	64
6.2.3 Zemědělská mistrovská škola Tachov	65
6.3 Další odborné školství	66
6.3.1 Základní odborná škola Stříbro, obor mlynář	66
6.3.2 Lesnické odborné učiliště v Lesné	67
6.3.3 Učňovská škola místního hospodářství ve Světcích	68
7 OBECNÉ INFORMACE O STŘEDNÍM ŠKOLSTVÍ PO ROCE	
1945	70
8 STŘEDNÍ ŠKOLSTVÍ OKRESU TACHOV	73
8.1 Střední všeobecně vzdělávací školy ve Stříbře	73
8.2 Pedagogické školy ve Stříbře	76
8.3 Střední zemědělská technická škola ve Stříbře	78
8.4 Střední všeobecně vzdělávací školy v Plané	79
8.5 Střední všeobecně vzdělávací školy v Tachově	81
9 ZÁVĚR	84

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	87
11 RESUMÉ	91
12 PŘÍLOHY	93
13 SEZNAM PŘÍLOH	114

1 ÚVOD

Na vývoji škol v Československu lze sledovat změny, jimiž celá společnost prošla. Školství je nedílnou součástí historie každého regionu, neboť v typech škol a v jejich proměnách se vždy odráží společenský i ekonomický vývoj nejen celého státu, ale i určité oblasti. Poznání školské soustavy určitého regionu, umožní lépe pochopit jeho vývoj, proto cílem této diplomové práce je zmapovat odborné a střední školství na okrese Tachov po roce 1945 a částečně tak přispět k hlubšímu pochopení vývoje této oblasti.

Školství na Tachovsku má dlouholetou tradici, již od 19. století zde působila dvě gymnázia v Plané a ve Stříbře, kde se také nacházel učitelský ústav, jehož význam přesáhl hranice tohoto regionu. V těchto městech a také v Tachově vznikaly i odborné školy zaměřené jak na zemědělství, tak i na některé průmyslové obory. Ve většině těchto škol se vyučovalo německy, neboť Tachovsko bylo před rokem 1945 převážně osídleno obyvatelstvem německé národnosti. Druhá světová válka přinesla celou řadu změn, které vyvrcholily po roce 1945. Po odsunu Němců osídlili tuto oblast postupně obyvatelé z vnitrozemí a reemigranti z Rumunska a Ukrajiny. Začalo se také budovat nové školství, které v řadě míst navázalo na předchozí tradici. Odborné školství sehrálo v poválečném vývoji na tomto okrese velmi důležitou roli, jeho úkolem bylo poskytnout vzdělání obyvatelům, jež do tohoto regionu nově přicházeli a začínali pracovat v oborech, které jim vždy nebyly vlastní.

Změny dále přinesl rok 1948, kdy po únorových událostech došlo k proměně celé naší společnosti. Chod škol výrazně ovlivnil nový školský zákon přijatý v dubnu 1948, tímto zákonem, na jehož základě se uskutečnily reformy školského systému, bylo zavedeno tzv. jednotné školství, které mělo jeden ideový základ. Změny ve výuce pokračovaly rokem 1953 a výrazně zasáhly jak odborné, tak střední školství. Tyto úpravy byly odrazem problémů v ekonomice a projevíly se jednak

zkrácením školní docházky, jednak změnami v odborném školství a také vznikem tzv. jedenáctiletých středních škol, které nahradily gymnázia.

Dalším významným mezníkem byl rok 1960, jenž přinesl nový školský zákon, na jehož základě měly školy působit na mládež a pracující v ideologické oblasti a vychovávat je v duchu vědeckého světového názoru. Formálně se změny projevily v oblasti středního školství vznikem tří typů odborných škol a proměnou jedenáctiletok ve střední všeobecně vzdělávací školy. Tento typ školství fungoval téměř do konce 70. let.

Na Tachovsku, kde převažovala zemědělská výroba, vzniklo mnoho škol, které pro ni měly připravovat specializované odborníky. Některé z těchto škol přetrvaly delší dobu, jiné v krátké době zanikly. Gymnázia, později nahrazená jedenáctiletkami, které se proměnily na všeobecně vzdělávací střední školy, byla soustředěna do tří větších tachovských lokalit Stříbra, Tachova a Plané. Největší počet středních škol lze zaznamenat ve Stříbře, protože toto město vyhovovalo svou polohou vzniku vzdělávacích zařízení.

Diplomová práce je členěna do devíti kapitol. Druhá kapitola poskytuje základní informace o okrese Tachov, zabývá se jeho polohou, ale především jeho správním vývojem. Třetí kapitola podává obecné informace o školství, nezaměřuje se pouze na období po roce 1945, ale všímá si i období druhé světové války a vývoje této problematiky v Československu od roku 1918. Charakteristiky jednotlivých období vývoje by měly poskytnout stručný nástin školství nejen v období, kterým se tato práce především zabývá, ale ukázat tematiku v širším pohledu zkoumání. Protože na okrese Tachov před rokem 1945 fungovalo několik významných středních škol, na něž po druhé světové válce nově vzniklá vzdělávací zařízení navázala, podává čtvrtá kapitola přehled těchto škol. Pro lepší orientaci je tato část rozdělena podle jednotlivých lokalit, kde školy působily.

Základ diplomové práce tvoří pátá, šestá, sedmá a osmá kapitola, které se již věnují analýze vývoje školství po roce 1945. Úkolem páté

kapitoly je analyzovat základní obecný přehled o odborném školství po roce 1945. Podrobněji se tato kapitola věnuje školství v oblasti zemědělství, protože vzdělání tohoto typu na okrese převažovalo. Šestá kapitola tvoří základní přehled všech odborných škol fungujících v tomto okrese od roku 1945. Kapitola je členěna na tři podkapitoly, dvě se věnují právě zemědělskému školství a třetí zaznamenává další typy odborných škol. Podkapitoly jsou dále rozděleny na další části, v nichž jsou podrobně rozpracovávány jednotlivé konkrétní školy, pro větší přehlednost jsou školská zařízení uspořádána abecedně podle lokalit, ve kterých působily.

Sedmá a osmá kapitola analyzují vývoj středního školství. Opět i zde jsou nejdříve v sedmé kapitole zaznamenány obecné informace o tomto typu školství, osmá kapitola analyzuje vývoj jednotlivých středních škol, snaží se zachytit a zaznamenat všechny proměny, k nimž došlo v průběhu sledovaného období.

Diplomová práce vychází především z archivního výzkumu, jehož zdrojem jsou prameny nalézající se ve Státním okresním archivu v Tachově. Jedná se především o archivní fondy jednotlivých školských zařízení, které zinventarizovala pracovnice tohoto archivu Dana Bízová v letech 2006 až 2007. Základní informace poskytly především třídní výkazy, katalogové listy a katalogy, další důležité poznatky přinesly kroniky, z nichž většina je uložena ve Státním okresním archivu v Tachově. Pouze několik kronik se ještě nachází v objektech škol, kde i dnes probíhá výuka. Tyto školy jsou pokračovateli předchozích vzdělávacích zařízení. Fotografický materiál, který v příloze doplňuje informace v textu, se podařilo získat nejen v archivu, ale především v Muzeu Českého lesa v Tachově, kde jsou také uloženy ročníky regionálního tisku Tachovská Jiskra, z nichž jsou získány některé doplňující poznatky a zajímavosti. Další velmi zajímavý fotografický materiál poskytuje publikace od Václava Baxy, Markéty Novotné a Petra Prášila Tachovsko na starých pohlednicích. Archivní prameny doplňují rovněž sbírky zákonů a věstníky ministerstva školství a také sborníky, které vydaly jednotlivé školy u příležitosti významných výročí. Tyto

základní zdroje rozšiřují ještě další informace získané v celé řadě publikací, jež umožnily hlouběji proniknout do tohoto tématu.

2 OKRES TACHOV

Okres Tachov leží při hranicích s Německem v západní části České republiky.¹ Jeho současná podoba a rozsah prošly poměrně dlouhým vývojem. Obce okresu byly po období středověké rozdrobenosti postupně spojovány do větších celků tvořených velkostatkem. V současném okrese Tachov měl výrazné postavení především velkostatek Tachov, pod jehož správu spadalo mnoho vesnic.² Změny starého správního systému přišly po roce 1848, po zrušení poddanství ztratily velkostatky svou správní pravomoc, kterou převzaly nově vzniklé státní úřady. 1. ledna 1850 vstoupil v platnost nový model soudní a politické správy. Úřady se na jeho základě rozdělily do třech základních linií, vytvořily se úřady soudní, politické a finanční. Celkem bylo v Čechách vytvořeno 210 soudních okresů.³ Jedním z nich byl i soudní okres Tachov⁴, do jehož pravomoci patřilo 33 obcí, které původně spravovala panství Tachov, Halže, Lesná, Nové Sedliště, Staré Sedliště a Zahájí.⁵ Dnešní tachovský okres zahrnuje ještě bývalé soudní okresy Stříbro, Stod, Bezdružice, Planá⁶, Přimda a Teplá. V minulosti netvořily tyto okresy společný celek, neboť soudní okresy Stříbro a Stod patřily pod krajský soud v Plzni a soudní okresy Bezdružice, Planá, Přimda, Tachov a Teplá byly součástí krajského soudu Cheb.⁷

Vedle správy soudní fungovala také politická správa, i zde přináležely lokality dnešního okresu Tachov pod dvě působišťe a to pod Krajskou vládu v Plzni a Krajskou vládu v Chebu. Po reorganizaci státní správy v roce 1855 na území dnešního okresu Tachov vznikly okresy Bezdružice, Planá, Přimda, Stod, Stříbro a Tachov. K další změně došlo po vydání prosincové ústavy v roce 1867, kdy v tachovském regionu

¹ Viz příloha č. 1.

² BAXA, V., NOVOTNÁ, M., PRÁŠIL, P. *Tachovsko na starých pohlednicích*, Hostivice 2008, s. 4.

³ <http://www.soaplzen.cz/soka-tc/spravni-vyvoj> [31.3.2013].

⁴ Viz příloha 2.

⁵ BAXA, NOVOTNÁ, PRÁŠIL, s. 4.

⁶ Viz příloha č. 3.

⁷ <http://www.soaplzen.cz/soka-tc/spravni-vyvoj> [31.3.2013].

vznikly okresy Planá, Stříbro, Tachov a Teplá. Tento způsob správy fungoval s drobnými změnami až do roku 1938. V době druhé světové války patřilo toto území k Německu a vznikla zde tzv. Říšská župa Sudety. Území se rozdělovalo na městské a venkovské okresy, ve kterých byly vytvořeny Úřady landrátů. Do dnešního okresu Tachov zasahovaly Úřady landrátů ve Stříbře, Tachově a Teplé.⁸

V roce 1945 vznikly na základě prezidentského dekretu č. 4/1945 Sb. okresní národní výbory, v pohraničí je nahrazovaly okresní správní komise, které sídlily v Tachově, Plané a Stříbře. Jedna z nejvýznamnějších změn ve správě proběhla v roce 1949. Vznikly krajské národní výbory a upravila se struktura okresních národních výborů. Na základě této změny zanikl okres Planá, jehož území částečně připadlo k okresu Mariánské Lázně, jež náležely ke Karlovarskému kraji, a částečně k okresům Stříbro a Tachov, které patřily k Plzeňskému kraji. Dnešní podobu získal okres v roce 1960 na základě zákona č. 36/1960 Sb.⁹, kdy se okres Stříbro a Tachov sloučily v jeden.

Oblast dnešního Tachovska je poměrně rozsáhlá a různorodá. Mezi jednotlivými oblastmi jsou částečné rozdíly kulturní i hospodářské. V minulosti ve většině současného Tachovska převažovalo německy mluvící obyvatelstvo, které bylo po druhé světové válce odsunuto. Okres osídlili obyvatelé z nejrůznějších míst z Československa a také reemigranti z Ukrajiny a Rumunska. Pro Tachovsko začala nová část jeho historie. Lidé, kteří sem přicházeli, byli z nejrůznějšího kulturního i ekonomického prostředí, většinou však nacházeli zaměstnání v zemědělství, protože řada podniků nebyla po druhé světové válce již obnovena. Opět se otevřely školy, z nichž mnohé, alespoň částečně navázaly na předválečnou tradici. Po únorových událostech v roce 1948 se také na Tachovsku začal budovat socialismus. Region je v té době představován jako kraj zemědělských úderníků a ostražitých

⁸ <http://www.soaplzen.cz/soka-tc/spravni-vyvoj> [31.3.2013].

⁹ Zákon ze dne 9. dubna 1960 č. 36/1960 Sb. o územním členění státu, in: Sběrka zákonů republiky Československé, ročník 1960, částka 15, Praha 1960, s. 98.

pohraničníků.¹⁰ Probíhala zde kolektivizace zemědělství, ve vesnicích postupně vznikala jednotná zemědělská družstva, která potřebovala nové odborníky.

Okres Tachov po celou éru socialismu měl převážně zemědělský charakter, ale protože bylo nutné zvýšit počet obyvatel, vznikly zde některé významné podniky, v Tachově například Rybena a Plastimat. K výraznému rozvoji okresu přispělo také otevření uranových dolů v roce 1960. Všechny tyto změny se pochopitelně odrazily i ve školství.

¹⁰ PROCHÁZKA, Z., *Tachov-město*, Domažlice 2007, s. 49.

3 OBECNÉ INFORMACE O ŠKOLSTVÍ V ČSR

3.1 Školství v ČSR před druhou světovou válkou (1918–1938)

Úroveň školského systému je dokladem vyspělosti každého státu. Vzdělávání a výchova mládeže vždy hrála důležitou roli ve formování všech občanů. Na základě jeho úrovně lze posuzovat vyspělost a kulturnost určité země. Budování školského systému byla dlouhodobá záležitost, kterou také musel řešit nově vznikající československý stát. Je pochopitelné, že po vzniku samostatné Československé republiky zůstaly v platnosti školské zákony z období Rakousko-Uherska. Školský systém tedy nezaznamenal žádnou zásadní změnu. Nejprve se prováděly dílčí úpravy ministerskými nařízeními. V roce 1922 proběhly další změny na základě nového školského zákona, který je znám pod označením „malý“, toto pojmenování bylo vytvořeno, protože zákon zaváděl pouze drobné dílčí úpravy. Podle něj došlo k zavedení osmileté školní docházky na celém území ČSR, tato skutečnost se významně projevila na Slovensku, kde školní docházka do té doby trvala pouze šest let. Dále byla zrušena novela z roku 1883. Zmiňovaná novela umožňovala úlevy ve školství. Novinkou se stalo zavedení předmětu občanská nauka a ruční práce pro chlapce. Nově se obnovila také povinná výchova tělocviku pro dívky. Významné bylo i zavedení rovného postavení mužů a žen ve školství.¹¹ Postavení žen na školách se výrazně změnilo v roce 1919, kdy byl zrušen celibát učitelek. Učitelky se do tohoto roku nesměly vdávat, pokud se tak stalo, musely následně opustit učitelskou službu.

V roce 1919 byl také vydán zákon o menšinových školách, které byly zřizovány v oblastech, kde převažovalo obyvatelstvo jiné národnosti. Tyto menšinové školy řešily problematiku vzdělávání dětí nejen Maďarů a Ukrajinců, ale také problematiku vzdělání mládeže české národnosti

¹¹ Zákon zo dňa 13. júla 1922 č. 226/1922, ktorým sa menia a doplňujú zákony o obecných a občianskych školách (Malý školský zákon), <http://www.msap.sk/images/stories/publikacie/1922.pdf>, [26.1.2013]

v oblastech, kde převažovalo německé obyvatelstvo, protože zde dosud české školy neexistovaly.

Ve 30. letech 20. století se v ČSR vyučovalo v obecných školách, ty byly na venkově dvoutřídní a jednotřídní, ve městech však převažovaly pětitřídní, na které navazovaly školy měšťanské, případně nižší školy střední. Ve 30. letech 20. století docházelo k snahám o zvýšení počtu měšťanských škol. V tomto směru měl velký význam zákon o újezdních měšťanských školách z roku 1935,¹² který měl vytvořit takové podmínky, aby měšťanské školy mohly navštěvovat všechny děti.

Střední všeobecně vzdělávací školy zastupovala gymnázia, reálná gymnázia, reformní reálná gymnázia a reálky. Všechny tyto školy si podržely dvoustupňovou organizaci a byly rozděleny na nižší a vyšší stupeň. Gymnázia studenti navštěvovali osm let, na reálce studovali sedm let. Společným znakem těchto škol byl důraz na cizí jazyky, jejich zastoupení však bylo v jednotlivých typech různé. Nejnižší podíl jazykového vyučování byl na reálce, kde se nejvíce vyučovala matematika a předměty technické povahy. Studenti na středních školách ukončili své vzdělání maturitou, která opravňovala k přijetí na vysokou školu bez přijímací zkoušky, ovšem pouze pokud se student rozhodl studovat směr navazující na jeho střední školu. V případě, že si vybral jiný směr vysoké školy, musel vykonat rozdílové zkoušky, proto tedy absolventi gymnázia, kteří chtěli studovat na technice, skládali přijímací zkoušky z kreslení a deskriptivní geometrie, naopak absolventi reálek, když chtěli vstoupit na univerzitní směr vysokoškolského studia, museli složit zkoušku z latiny. Nejvýhodnější pozici měli absolventi reálných gymnázií, ti mohli vstoupit na oba směry vysokoškolského studia bez rozdílových zkoušek. Střední školu bylo možné opustit i po absolvování nižšího stupně. Tito studenti měli poté možnost pokračovat na obchodní akademii, učitelském ústavu,

¹² VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., *Pedagogika pro učitele*, Praha 2007, s. 80.

vyšší průmyslové škole nebo vyšší hospodářské škole, na které se mohlo také nastoupit po absolvování školy měšťanské. Pokud absolventi různých typů gymnázií nechtěli studovat na vysokých školách, měli možnost nastoupit do praxe nebo si doplnit vzdělání v tzv. abiturientských kurzech na středních odborných školách.¹³

V období 20. a 30. let 20. století docházelo ve školství Československé republiky k celé řadě reformních snah. Ovšem ani jedna z těchto reforem nikdy nebyla plně realizována, a tak školský systém zůstal v této době bez podstatné změny.¹⁴ K určitým změnám došlo především ve způsobu studia na středních školách.¹⁵

3.2 Školství v období druhé světové války 1938–1945

K významným změnám v českém školství začalo docházet po Mnichovu 1938. To se pochopitelně nejprve projevilo na školství v Sudetech. Po odstoupení Sudet Německu se změnila situace na školách v této oblasti. Protože ihned po podepsání Mnichovské dohody odešla velká část českého obyvatelstva do vnitrozemí, došlo tak k pohybu množství žáků a studentů všech typů škol. Obsazené území se stalo součástí Velkoněmecké říše a byly zde zrušeny všechny české střední školy, také se omezil počet obecných a měšťanských škol, které byly ihned poněmčovány. Děti české národnosti, pokud zde zůstaly, musely navštěvovat školy německé. Český jazyk ze škol vymizel, učilo se pouze v němčině. V roce 1942 byly zrušeny poslední české menšinové měšťanské školy, zůstalo pouze omezené množství obecných škol.¹⁶

Vznik Protektorátu Čechy a Morava znamenal ústup od demokratické tendence československého školství. Již v prvních dnech existence protektorátu došlo k zrušení mnoha škol a objekty získal

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž, s. 83.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ SVOBODA, J., *Školství v období protektorátu*, České Budějovice 2010, s. 29.

Wermacht jako ubytovací zařízení. Školy byly vystaveny silnému nacistickému ideovému tlaku, dohlížela na ně německá kontrola a cenzuře podléhaly všechny učební pomůcky, publikace a učebnice. Nacisté volili i formy bezprostředního nátlaku a přímé likvidace škol. Ze škol muselo být odstraněno vše, co připomínalo národní svébytnost. 6. dubna 1939 vydalo protektorátní ministerstvo školství výnos, v němž přikazovalo respektovat novou politickou situaci a zachovávat loajálnost k Velkoněmecké říši. Školská politika se opírala o nacistickou pedagogiku, jejíž cíle vycházely z ideologie nacismu. Jeho nedílnou součástí byly také rasové teorie o nadřazenosti germánské rasy.¹⁷ Od 16. března 1939 byli propuštěni ze státní služby všichni Židé. Toto nařízení zasáhlo i české školy. Svá místa museli opustit někteří ředitelé i učitelé, na jejich místo byli dosazeni Němci. Židovským žákům bylo znesnadňováno docházení do školy a od roku 1941 měli školu přímo zakázanou.¹⁸ K určitým změnám docházelo i v organizování školního vzdělávacího programu. Osmiletá obecná škola se dělila na dva stupně. Po čtyřech ročnících základní školy následovala šestiletá střední škola, která plnila funkci měšťanských škol. Z těchto škol bylo možné přecházet na preferované odborné školy, aniž by žáci vykonávali zkoušky. Došlo také ke zkrácení délky výuky ve vyšší škole, která odpovídala dřívějším gymnáziím. Pro dívky se postupně budovalo speciální školství, v němž se výrazně kladl důraz na tělesnou zdatnost, proto se zaváděla povinná tělesná výchova a výchova k mateřství. Hitlerovým výnosem se v roce 1939 zrušilo vysokoškolské vzdělávání učitelů, které nadále probíhalo pouze jen v učitelských ústavech. Zvláštní skupinu nacistického školského systému tvořily internátní elitní školy. Byly to tzv. nacionálně politické ústavy (Napolas) a školy Adolfa Hitlera, které měly sloužit výchově vůdčích typů fašistické inteligence.¹⁹ Ve školské soustavě nacistického

¹⁷ Tamtéž, s. 11.

¹⁸ Tamtéž, s. 30.

¹⁹ SOMR, M., *Dějiny školství a pedagogiky*, Praha 1987, s. 251.

Německa probíhala silná militarizace, jednostranně se preferovala tělesná zdatnost, rozvoj intelektu nestál v popředí zájmu a byla upřednostňována poslušnost a věrnost fašistickým ideálům.

Tyto záměry se projevily i v přístupu k českému školství. V memorandu Karla Hermanna Franka z 28. srpna 1940 se objevuje plán částečného odstranění a reorganizace českého národa. Plán se především snažil vymýtit český dějinný mýtus a zavádět výuku německého jazyka, která měla převažovat nad výukou češtiny. Dále se počítalo se zrušením i středních škol. Ve výchově převažoval dril a zdůrazňovala se nacistické ideologie.²⁰

Nacistické záměry byly podpořeny i přístupem ministerstva školství tehdejší protektorátní vlády, které 27. června 1940 vydalo oběžník a v něm bylo stanoveno: „Školy, ve kterých dojde k projevům nepřátelským vůči říši, budou uzavřeny a učitelé propuštěni“.²¹ Došlo ke změnám obsahu učiva, jeho strukturálního uspořádání, učebních plánů a rozvrhů hodin. Velmi důležitou se také stala revize učebnic, kterou prováděla stanovená komise. Některé učebnice byly zakázány, v jiných se provedly úpravy. Od podzimu 1939 se zavedla povinná výuka němčiny na měšťanských školách a v dalším školním roce se učila němčina povinně i na školách obecných. Na středních školách se některé předměty učily v němčině a dochází ke změně obsahu výuky dějepisu, dějin literatury a filozofie. Po 17. listopadu 1939, kdy byly zavřeny vysoké školy, začala být také postupně omezována i gymnázia, případně se snižoval počet tříd. Postupné omezování pokračovalo i na základních typech českých škol. Měšťanská škola se stala výběrovou a většina českých dětí musela navštěvovat pouze obecní školy. I v následujících letech docházelo k dalším reorganizacím a omezením. Nově vzniká tzv. škola hlavní, která navazovala stejně jako střední škola na čtyři ročníky školy obecné.

²⁰ SOMR, s. 251.

²¹ Tamtéž.

Všechny zásahy do školství plnily jediný cíl, měly přispět ke germanizaci českého obyvatelstva, a právě tomu by snížení vzdělanosti výrazně pomohlo.

Výraznému tlaku podléhali také na učitele, kteří měli stanovenou povinnou znalost němčiny. Změna se dále projevovala například povinným přeškolením středoškolských profesorů a inspektorů národních škol, které probíhalo v letech 1941 až 1943. Toto přeškolení zasáhlo především učitele dějepisu, zeměpisu a biologie.²²

K výrazným změnám v protektorátním školství došlo v březnu 1943. Týkalo se dalšího snižování počtu českých studentů a byla opět zdůrazněna výuka němčiny.²³ Měnil se také klasifikační řád.²⁴ Postupně měli být přeškolení případně nahrazováni nevyhovující čeští učitelé. Řada českých učitelů se se situací nesmířila a zapojila se do odboje.²⁵

3.3 Školství ČSR po druhé světové válce

Po skončení druhé světové války došlo v oblasti školství k celé řadě změn. Především ze škol zmizela výuka německého jazyka a postupně byly odstraněny změny, k nimž došlo během protektorátu. Další vývoj československého školství určují školské zákony. Právě podle těchto školských zákonů lze vývoj československého školství po druhé světové válce rozdělit do několika období: 1945–1948, 1948–1953, 1953–1960, 1960–1978, 1978–1989.²⁶

²² SVOBODA, s. 41.

²³ Tamtéž, s. 46.

²⁴ Chování bylo klasifikováno podle čtyřstupňové stupnice a jednotlivé předměty byly klasifikovány šesti stupni. Znamky byly pojmenovány: velmi dobrý, dobrý, uspokojivý, dostatečný, sotva dostatečný a nedostatečný.

²⁵ SOMR, s. 252.

²⁶ VALIŠOVÁ, KASÍKOVÁ, s. 84.

3.3.1 Období 1945–1948

Když se po osvobození v 1945 se rozhodovalo o charakteru školství, střetly se zde názory dvou skupin. První skupinu tvořili politici a pedagogičtí pracovníci, kteří usilovali o znovuoobnovení předválečného školství. Druhou skupinu tvořila převážně levice, jež chtěla využít vhodné politické atmosféry k zásadní přeměně školství. Cílem jejich reformy mělo být vytvoření jednotné školy. Boj o podobu školy začal ihned v prvních dnech po osvobození. V čele reformátorů stál Zdeněk Nejedlý, který byl od května 1945 ministrem školství. Spory se nevedly pouze o to, zda bude, či nebude jednotná škola, nýbrž i o to, jakou by měla mít v budoucnosti podobu. I spor o podobu jednotné školy měl především povahu ideologickou a politickou. Vznikly dvě skupiny, jedna požadovala jednotnou školu diferencovanou, druhou skupinu tvořili stoupeni školy nediferencované. Představitelé levicových učitelů, kteří byli podporováni také Zdeňkem Nejedlým, prosazovali, aby škola byla uniformní, chtěli tedy pro všechny stejnou jednotnou školu.

Představitelem diferencované jednotné školy byl především poválečný poradce ministra školství Václav Příhoda. Pro své odlišné názory ještě v roce 1945 musel opustit ministerstvo. Do diskuze o jednotné škole se zapojovali jak politické strany, tak tisk, církve a akademičtí pracovníci. Prezident E. Beneš vyslovil souhlas s jednotnou školou v dubnu 1947.

Zákon o jednotné škole byl však vydán až po únorovém převratu, v dubnu 1948. Stoupeni diferenciaci neměli již možnost vystoupit se svým názorem. Zákonem se zavádělo jednotné, tedy stejné základní obecní vzdělání pro děti a mládež od 6 do 15 let. Povinná docházka se prodloužila o rok a na ní povinně navazovalo další základní odborné vzdělání. Jednotná škola byla rozčleněna na mateřské školy, do kterých chodily děti od 3 do 6 let. Následoval první pětiletý stupeň jednotné školy,

tzv. škola národní, na tu navazovala škola střední, což byl čtyřletý druhý stupeň jednotné školy, následoval tzv. třetí stupeň, určený pro mládež starší patnácti let. Rozděloval se na školy povinné a na školy výběrové. Školy povinné představovaly tzv. základní odborné školy, ty v podstatě nahradily bývalé učňovské školy. Do těchto škol vstupovaly děti, které nechodily do žádné výběrové školy. Výběrové školy tvořily gymnázia a vyšší odborné školy, žáci je navštěvovali čtyři roky. K výběrovým školám také patřily různé typy dvou a tříletých odborných škol.²⁷

Součástí školského systému se také staly školy pro mládež vyžadující zvláštní péči, které byly na úrovni prvního a druhého stupně jednotné školy. Změny ve školství se projeví také v cíli a obsahu vzdělání. Úkolem školy bylo vychovávat: „*Politicky uvědomělé občany lidově-demokratického státu, ochránce vlasti, zastánce pracujícího lidu a socialismu*“.²⁸ Pomoci realizovat tyto cíle měl především nově zavedený předmět politická výchova, později přejmenovaný na občanskou výchovu. Podle školského zákona z roku 1948 se vyučovalo pouhé čtyři roky.

3.3.2 Období 1953–1960

Školský zákon vydaný 24. dubna 1953 reagoval na složitou ekonomickou i politickou situaci. Tímto zákonem byla zavedena osmiletá střední škola (OSŠ) a jedenáctiletá střední škola (JŠŠ). Poslední tři ročníky jedenáctileté střední školy nahrazovaly zrušená gymnázia, představovaly tedy výběrový stupeň. Žáci mohli také studovat na výběrových odborných školách.

Dále bylo tímto zákonem zavedeno mnoho forem studia při zaměstnání pro pracující. Tyto školy navštěvovala mládež, která se již zúčastňovala pracovního procesu a doplňovala si své vzdělání. Nové rozdělení škol přineslo také změny ve výuce, již od pátého ročníku

²⁷ ČERNOHORSKÝ, Z., *Vývoj učňovského školství v Československu*, Praha 1973. s. 79.

²⁸ VALIŠOVÁ, KASÍKOVÁ, s. 85.

se vyučoval zeměpis, dějepis atd., což pro některé děti bylo velmi obtížné. Protože tento způsob školní docházky přinesl celou řadu problémů, zabýval se řešením neuspokojivého stavu našeho školství XI. sjezd KSČ, který se konal ve dnech 18. – 21. června 1958. V jeho usnesení v oblasti školství bylo řečeno: „*Hlavním úkolem a posláním naší školy se musí stát příprava všestranně vzdělaných lidí ovládajících základní poznatky vědy a techniky, kteří budou způsobilí pro kvalifikovanou fyzickou práci a připraveni uvědoměle se účastnit budování komunistické společnosti*“.²⁹ Směrnicí pro oblast výchovy a vzdělávání bylo usnesení z jednání ÚV KSČ z dubna 1959 o těsném spojení školy se životem a o dalším rozvoji výchovy a vzdělání v ČSR. Objevil se požadavek, aby opět došlo k prodloužení základního vzdělání a kladl se také důraz na spojení školy se životem. Stanovil se také nový cíl pro všeobecně vzdělávací školy. Žák se vedle osvojení základů věd měl seznámit i se základy výroby. Osvojení základů výroby mělo probíhat v teoretické i praktické úrovni. Bylo požadováno, aby absolvent střední vzdělávací školy měl kvalifikaci i pro výkon nějakého dělnického povolání. Tyto požadavky měl zajistit již třetí školský zákon, Zákon o soustavě výchovy a vzdělání.

3.3.3 Období 1960–1978

Zákon o soustavě výchovy a vzdělání schválilo Národní shromáždění ČSSR 15. prosince 1960. Výchova se zde označovala za věc celé společnosti pod přímým vedením strany, zdůrazňovalo se přední místo školy v procesu výchovy. Na základě tohoto zákona bylo stanoveno poslání škol v ČSSR, které měly především působit na mládež a pracující v ideologické oblasti, proto se zdůrazňuje výchova v duchu vědeckého světového názoru. Výsledkem školského systému měl být občan vzdělaný a způsobilý osvojovat si poznatky vědy a techniky, ale zároveň připravený ke společensky užitečné práci, který pracuje v kolektivu, chápe význam

²⁹ SOMR, s. 309.

práce pro celek, tedy uvědomělý občan Československé socialistické republiky a nadšený budovatel komunismu.³⁰ Tento zákon zahajoval třetí etapu vývoje školství. Základní školní docházka, která byla realizována na základě tohoto zákona, se prodloužila opět na devět let; vznikly základní devítileté školy (ZDŠ).³¹

K výrazným změnám došlo také v oblasti středního školství. Dochází k obohacení středního školství, vznikly tři typy odborného školství, odborná učiliště, učňovské školy a střední odborné školy. Tři poslední ročníky jedenáctileté školy se nahradily střední všeobecně vzdělávací školou (SVVŠ). Nově se zaváděla střední školy pro pracující, která tato škola měla sloužit tzv. dělnickým kádrům, aby získali úplné střední vzdělání s maturitou.

Celým školským systémem prostupoval pracovní a polytechnický princip, jehož důsledkem bylo zavedení na prvním a druhém stupni ZDŠ nového učebního předmětu. Tímto předmětem bylo pracovní vyučování a na SVVŠ vznikla tzv. výrobní práce, která měla teoretickou část a na tu navazovala praxe. Žáci se praxi věnovali ve školním roce jeden den v týdnu a o prázdninách tři týdny. Na základě toho měl absolvent SVVŠ získat spolu s maturitním vysvědčením i výuční list, a ten by mu umožnil kvalitně vykonávat nějaké dělnické povolání. Tyto představy však narazily na velké problémy při zavádění do praxe. Především průmyslové podniky neměly pro předmět výrobní praxe kapacity, a proto často studenti, pokud byli do podniků přijati, vykonávali pomocné, většinou úklidové práce. Protože se problémy nepodařilo překonat, byl tento předmět po několika letech zrušen.

K velkým změnám také došlo v základním školství. Zde se navazovalo jednak na domácí tradice, ale využily se i zahraniční

³⁰ SOMR, s. 310.

³¹ VALIŠOVÁ, KASÍKOVÁ, s. 86.

zkušenosti. Na prvním stupni se obnovila vlastivěda a psaní. Nově se zavazelo specializované vyučování, jednalo se odborné vyučování hudební, výtvarné a tělesné výchovy, dále se začal vyučovat cizí jazyk, v této době ruština. Novinkou na druhém stupni bylo zavedení dosud nepovinných předmětů.

V šedesátých letech díky uvolněné politické atmosféře mohla i ve školství proběhnout částečná modernizace a začala se propracovávat a zkoušet diferenciaci. Začaly se projevovat snahy o obnovení prvorepublikového školského systému. Výsledkem těchto snah bylo vydání zákona o gymnáziích v prosinci 1968.³² Všeobecně vzdělávací škola se vrátila k tradičnímu názvu a trvala čtyři roky. Toto nové pojmenování přežilo i změnu politické situace v srpnu 1968.

V období normalizace hned na počátku sedmdesátých let, proběhla ve školství strukturální, ideologická a obsahová proměna. K proměně dochází proto, aby byl tzv. obnoven socialistický charakter školství. Základní linie byla vytvořena červencovým zasedáním ÚV KSČ v roce 1973. Výsledkem se stal projekt *Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy*, který byl vydán v roce 1976. Novou podobu školské vzdělávací soustavy vytvořil školský zákon z roku 1978, který v podstatě potvrdil proměny školství již dříve vytyčené zasedáním KSČ.

3.3.4 Období 1978–1989

Školský zákon z roku 1978 provedl výrazné změny, zavedla se desetiletá povinná školní docházka. Po ukončení povinné docházky získával žák střední vzdělání, nikoliv základní, jak platilo dříve. První část desetileté povinné školní docházky se realizovala na základní škole, která byla osmiletá. Dva roky povinné školní docházky se dokončily na některém typu střední školy. Je zajímavé, že délka základní školy poprvé

³² Tamtéž.

ve vývoji našeho školského systému nesouhlasila s délkou povinné školní docházky.³³

Došlo k rozdělení základní školy na dva čtyřleté stupně. Poprvé v historii našeho školství byl tak první stupeň zkrácen o rok. Právě první stupeň prodělal velmi zásadní změny, protože se v něm výrazně uplatnilo sovětské pojetí školy.

Ke změnám došlo i ve středním školství, ke gymnáziím a odborným školám přibyl další typ: střední odborné učiliště (SOU), na kterém výuka, stejně jako na předchozích školách, byla čtyřletá. Jak napovídá název a délka, zrovnoprávňovala se tato škola s dosavadními dvěma typy škol a její absolvent po ukončení učebního oboru s maturitou mohl studovat na vysoké škole. Tímto se řešil záměr poskytnout dělnické mládeži středoškolské studium a tím také možnost studovat na vysoké škole. Součástí středních odborných učilišť byly také dvou a tříleté učební obory. Jejich absolventi mohli večerním nebo dálkovým studiem také získat maturitu. Maturita se tak stala přístupná poměrně širokému počtu studentů, ale také začala postupně ztrácet svou prestižní pověst. Proměna se projevila i na dalších typech středních škol. Zde se to především týkalo změn charakteru výuky. Tyto změny zasáhly nejvíce gymnázia, měla být zavedena odborná příprava, aby došlo ke kvalifikačnímu a společenskému zrovnoprávnění absolventa gymnázia s absolventem střední školy. Tento nový model byl nejprve prověřován v praxi a k všeobecnému zavedení mělo dojít až u absolventů nového pojetí základní školy. Proto se k němu mohlo přistoupit až v polovině osmdesátých let 20. století. Do té doby se na gymnáziích učilo podle zákona z roku 1968. Nejméně změnami bylo zasaženo střední školství, zde bylo pouze posíleno všeobecné a teoretické vzdělání. V roce 1984

³³ Tamtéž

byl vydán poslední školský zákon před listopadovým převratem v roce 1989. Tento zákon nepřinesl žádné výrazné změny.

4 STŘEDNÍ ŠKOLSTVÍ V OKRESE TACHOV PŘED ROKEM 1945

Nejvýznamnější školy na okrese Tachov se nacházely ve třech největších lokalitách, v Tachově, ve Stříbře a v Plané. Působila zde dvě gymnázia, a to ve Stříbře a v Plané, dále Ústav pro vzdělávání učitelek ve Stříbře a v Tachově odborná škola zaměřená na zpracování dřeva. Všechny výše zmíněné školy, v nichž se vyučovalo v německém jazyce, sehrály významnou roli ve vzdělávání mládeže i po roce 1945. Výuka v nich pokračovala v českém jazyce a gymnázia fungovala a měla jen částečně změněný název. V ostatních školách se navázalo na předchozí tradici, i když dostaly jiné jméno. Především těmto školám jsou věnovány další kapitoly.

4.1 Střední školy v Tachově před rokem 1945

Školství v Tachově se může pochlubit dlouholetou tradicí, vždyť s první školou se setkáváme již v roce 1351 a vztahuje se ke karmelitánskému klášteru, který stál na tachovském náměstí.³⁴ Tato škola byla nejspíše určena pro vzdělávání duchovních a působila až do roku 1543, kdy byla zničena při požáru objektu. Další zmínka o německé neboli městské škole je spojena s rokem 1558 i tato škola měla podobný osud, stala se také obětí požáru. Výrazně se školství začíná rozvíjet v 19. století. Od roku 1862 plnila nejdůležitější úlohu při výuce čtyřtřídní měšťanská škola, která později rozšířila svou kapacitu na pět tříd.³⁵ Kapacita budov byla velmi brzy nedostačující, proto v roce 1892 došlo k vybudování nové budovy měšťanské školy nad kostelem Nanebevzetí panny Marie. Původně jednopatrová školní budova byla v roce 1905 zvýšena o jedno patro, aby se rozšířila její kapacita. Ve městě také působily obecné školy, nejprve pouze pro chlapce, později vznikla škola i pro dívky. Ve všech těchto školách se jako vyučovací jazyk používala němčina. Po vzniku Československé republiky v roce 1918 přišli do

³⁴ Kolektiv autorů, *Tachau Geschichte einer deutschen Stadt in Böhmen in Wort un Bild*. Eunstadt 1994, s. 264.

³⁵ Tamtéž.

Tachova čeští úředníci a zaměstnanci, aby jejich děti mohly navštěvovat školy s výukou v češtině, vytvořila se pro ně česká škola. Nejprve tuto školu umístili do domu čp. 707 v Schillerově ulici dnes ulice Prokopa Velikého, později, česká škola získala novou budovu čp. 1054 nedaleko tabákové továrny.³⁶

Ještě před vznikem Československé republiky ve městě fungovaly tři odborné školy. Vzdělání řemeslnickým učňům měla zajistit živnostenská pokračovací škola. Nejprve fungovala jako tzv. nedělní škola, později učňové získávali vzdělání ve večerních hodinách pracovních dnů. Na tomto typu škol se učilo osm hodin týdně. Po první světové válce se v živnostenské nástavbové škole učilo jeden všední den v týdnu osm hodin. Případně mohla být výuka rozdělena do dvou dnů. V Tachově v této době výuka probíhala v úterý a v pátek odpoledne v chlapecké měšťanské škole. Po roce 1939 umístili toto zařízení, které se v této době jmenovalo okresní odborná škola, do budovy bývalé české školy.³⁷

K nejvýznamnějším středním odborným školám v Tachově patřila c. k. odborná škola pro dřevoobrábění s učňovskými dílnami pro truhlářství a soustružnictví v Tachově.³⁸ Školu otevřeli 3. února 1873 v budově hotelu Steiner čp. 141 a řídil ji Adolf Klaus. Škola poskytovala žákům vzdělání v oborech truhlář, soustružník a sochař. V roce 1886 získala škola nové prostory, a to domy čp. 35 a 37 v Horní ulici a dům v Schillerově ulici, kde byla v roce 1889 pro odbornou školu nově vybudovaná budova čp. 707. Roku 1890 byl dosavadní ředitel Adolf Klaus vystřídán novým ředitelem Adolfem Laufkem. Škola v té době dostala nové jméno Živnostenská pokračovací škola a fungovala až do roku 1920, kdy došlo k jejímu zrušení. Po připojení Tachova k Velkoněmecké říši v roce 1938 v ní

³⁶ Dnes je v této budově umístěno vzdělávací a informační středisko Tachov.

³⁷ Viz výše.

³⁸ Německy se škola jmenovala Gewerbliche Fachschule für Holzindustrie.

znovuobnovili výuku, ovšem vyučovalo se v budově bývalé Adlerovy továrny v Zahradní ulici čp. 502.³⁹

V Tachově v době první republiky přibylo k odborné škole pro zpracování dřeva další zařízení zaměřené především na výuku v oblasti zemědělství tzv. zemědělská obecná škola. Školu otevřeli v roce 1922 a vyučovaly se zde počty, geometrie, zemědělská výrobní teorie, nauka o chovu zvířat, občanská nauka, zdravotvěda, živnostenství a obchodnictví. Protože školu navštěvovaly i dívky, doplňovalo vyučování také předměty znalost péče o domácnost a výuka stříhání a šití. Učební prostory tvořily dvě třídy. Po roce 1934 rozšířili výuku na šest tříd, které se ještě dělily zvláště pro chlapce a děvčata. V čele školy stál ředitelem Albert Axmann.⁴⁰

4.2 Střední školy ve Stříbře před rokem 1945

Nejstarší střední škola na území dnešního okresu Tachov a jedna z nejstarších v zemi se nacházela ve Stříbře. Touto školou bylo stříbrské gymnázium, na jehož vzniku měl velké zásluhy především tehdejší starosta Stříbra Adolf Ritter von Streeruwitz. K otevření školy přispělo i oživení hornické činnosti na počátku druhé poloviny 19. století. Město, kde v té době sídlilo okresní hejtmanství a berní úřad, chtělo zvýšit svou prestiž získáním střední školy. Stříbro se stalo sídlem reálného vyššího gymnázia na základě výnosu Zemské rady v Praze č. 7403. Souhlas k tomuto kroku byl získán 22. října 1870⁴¹ a náklady na zřízení gymnázia měl poskytnout český studijní fond. Gymnázium umístili do budovy vystavené v letech 1862 až 1863, která stála na místě tzv. panského domu ve východní frontě náměstí. V této budově sídlila od počátku jejího vzniku tzv. hlavní škola, která měla čtyři třídy, a od roku 1864 sem přibyla také nižší reálka, jež byla v roce 1872 přestěhovaná do vlastního objektu. Budova na náměstí se od roku 1878 stala pouze sídlem gymnázia. Ve

³⁹ Tachau Geschichte, s. 265.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Státní okresní archiv Tachov, dále jen SOkA Tachov, Chronik der K. Stadt Mies in Böhmen 1131–1878.

Stříbře vzniklo původně reálné gymnázium, ale v roce 1880 došlo ke změně na gymnázium klasické. Tento typ gymnázia zůstal ve Stříbře po celou dobu své existence. V poslední polovině 19. století na gymnáziu studovalo v průměru 300 žáků. Většina jich však nebyla ze Stříbra, neboť téměř třetina studentů měla domovskou příslušnost v různých krajích monarchie od Haliče až po Štýrsko, ale byli zde i studenti z hessenského vévodství, Pruska či Dánska. V národnostním složení převažovali Němci, ovšem studovali zde i Češi a Poláci.⁴² Protože hodně žáků muselo ve Stříbře hledat ubytování, byl v roce 1883 zřízen první konvikt,⁴³ který vznikl v Chebské ulici čp. 482 a byl určen pro šestnáct studentů. Později jej přestěhovali do nově postavené budovy v Zahradní ulici čp. 485. Konvikt, jenž se později nazýval arcibiskupský, se stal po přestavbě v roce 1928 dominantní budovou severovýchodní části města. Pojmenování Arcibiskupský se používalo, protože na jeho vybudování výraznými částkami přispěli arcibiskup kníže Friedrich von Schwarzenberg, dále kníže Karel von Löwenstein-Wertheim-Rosenberg a hrabě Franz von Coudenhove. Také město své studenty podporovalo a založilo pro ně nejen gymnazijní podpůrný spolek, ale i různé nadace.

Gymnázium ve Stříbře fungovalo 75 let. Během té doby se zde vzdělávalo okolo čtyř tisíc studentů, které vyučovalo více než 100 pedagogů a řídilo jej patnáct ředitelů.⁴⁴ V průběhu své činnosti gymnázium také mnohokrát měnilo svůj název.⁴⁵

Další významnou školou na Tachovsku, která provozovala svou činnost ve Stříbře, byl učitelský ústav.⁴⁶ Fungování učitelského ústavu umožnil výnos Ministerstva vyučování č. 22087 z 24. srpna 1899.⁴⁷ Významnou roli při vzniku školy sehrál starosta Hans Ritter von

⁴² SOKA Tachov, Kronika města Stříbra 1878–1883.

⁴³ Konvikt je výchovný ústav pro studenty s internátním zařízením.

⁴⁴ Viz příloha č. 4.

⁴⁵ Viz příloha č. 5.

⁴⁶ Německý název školy byl k. k. Lehrerbildungsanstalt in Mies.

⁴⁷ SOKA Tachov, Chronik der k.k. Lehrerbildungsanstalt in Mies 1899–1908, inventární číslo 1, K 1.

Streeruwitz.⁴⁸ Jedním z důvodů proč došlo ke zřízení této školy ve Stříbře, byla výhodná poloha města. Budoucí učitelé, kteří zde získávali vzdělání, měli totiž učit na obecných a měšťanských školách nejen na Tachovsku, nýbrž i na území někdejších soudních okresů Stod, Město Touškov, Bezručice, Bečov, Teplá, Mariánské Lázně, Přimda, Planá, Hostouň, Poběžovice, Horšovský Týn a Nýrsko.⁴⁹ Výuka začala 16. září 1899⁵⁰ a studium zde zahájilo celkem 20 žáků.⁵¹ Nejprve se vyučovalo v budově obecné školy. V druhém školním roce 1900/1901 umístili ústav do objektu někdejšího minoritského kláštera na náměstí. Vyučovalo se ve čtyřletém učebním cyklu a studium zakončovala závěrečná zkouška. První závěrečnou zkoušku ve školním roce 1902/1903 absolvovalo 16 studentů. Škola měla zajištěné i odpovídající personální obsazení.⁵² 21. února 1901 jmenovali ředitelem ústavu dosavadního správce Dr. Georga Deschmanna.⁵³

Protože zájem o studium neustále stoupal, musela se vyřešit problematika odpovídajícího zázemí. Tento problém měl být vyřešen výstavbou nové školní budovy. Budování zahájili 4. listopadu 1901 v ulici tehdy nazývané Vilová nebo také Nová čtvrť, dnes se tato ulice jmenuje Benešova a dům má čp. 508.⁵⁴ Stavební pozemek včetně plochy nezbytné pro zřízení pokusné zahrady věnovala stříbrská městská obec, která také zajistila cihly a stavební materiál a přispěla i částkou 80 000 korun. Budováním objektu byli pověřeni stavitelé Andreas Deimling ze Stříbra a Josef Erhardt z Plzně. Celkové náklady na stavbu školy představovala částka 352 316 korun. Objekt, který se řadil k nejmodernějším budovám své doby, slavnostně vysvětili 2. prosince 1905 při příležitosti 55. výročí vlády císaře Františka Josefa I. Celkový

⁴⁸ Sborník SOŠ Stříbro 100. výročí středního školství a 40. výročí zemědělského školství, Stříbro 1999, s. 6.

⁴⁹ SOkA Tachov, Chronik der k. k. Lehrerbildungsanstalt in Mies 1899–1908, inventární číslo 1, K 1.

⁵⁰ Viz příloha č. 6.

⁵¹ Viz příloha č. 7.

⁵² SOkA Tachov, Chronik der k. k. Lehrerbildungsanstalt in Mies 1899–1908, inventární číslo 1, K 1.

⁵³ Sborník SOŠ Stříbro, s. 13.

⁵⁴ Viz příloha č. 7a), 7b).

areál tvořily velké a světlé třídy, sportovní a kulturní zázemí, kaple a pokusná zahrada. Protože město v této době ještě nebylo elektrifikováno, raritou této školy se stalo vlastní acetylenové osvětlení. Na tuto prostornou školu mohlo ročně nastoupit až 40 zájemců o studium. Studenti zde získávali poměrně rozsáhlé vzdělání v oblasti pedagogiky, ale učili se například i stenografovat. Vysoká byla především úroveň teoretického i praktického hudebního vzdělání. Jarní a podzimní koncerty a další vystoupení žáků se staly velmi oblíbené a navštěvovalo je mnoho zájemců. O proslulosti školy svědčí fakt, že zde nestudovali pouze studenti z českých zemí, ale i z rakouského území, Tarnopolu a Budapešti. Největší zájem o školu byl ve školním roce 1907/1908, kdy měl ústav nejvíce žáků v Čechách. Vzdělání zde získávalo 174 studentů, kteří po ukončení studia našli uplatnění v obecných a měšťanských školách v celém německy mluvícím pohraničí.⁵⁵

Obliba ústavu neklesla ani po skončení první světové války, kdy se zde uskutečňovaly i pravidelné abiturientské kurzy a tímto způsobem získávali maturanti z jiných středních škol pedagogickou kvalifikaci, aby mohli být přijati jako učitelé do obecných či měšťanských škol. Počet studentů měl mírně vzestupnou tendenci, pravidelně zde každý rok absolvovalo 40 až 50 adeptů učitelství.

Škola pokračovala ve své činnosti i po vzniku Československé republiky. V převážně německém Stříbře dochází postupně k posílení českého obyvatelstva. Rok po vzniku republiky dne 14. září 1919 otevřeli ve Stříbře třídu české menšinové obecné školy, kterou umístili právě v budově ústavu. K zajímavé změně dochází ve školním roce 1919, kdy po dvaceti letech existence se do té doby pouze mužská škola proměnila v tzv. koedukovanou, tedy ve školu, v níž mohly studovat i dívky. Mezi 50 absolventy ústavu ukončily školu i 3 dívky. Lze říci, že v této době začíná feminizace školství, která postupovala poměrně rychle, což vidíme i ve

⁵⁵ SOKA Tachov, Chronik der statt Lehrerbildungsanstalt in Mies 1826–1941, nestránkováno.

vzrůstajícím počtu dívek mezi absolventy této školy. V roce 1938/1939 složilo závěrečnou zkoušku 21 dívek z celkového počtu 46 absolventů.⁵⁶

Ve 20. letech 20. století došlo ke změně v obsahu výuky a v roce 1923 se zavedlo na základě zákona z 28. června 1923 povinná výuka češtiny.⁵⁷ Po celé trvání první republiky měla škola velký počet zájemců o studium. V posledním předválečném roce dokonce došlo k otevření dvou tříd prvního ročníku, ve kterém studovalo celkem 85 studentů. Druhá světová válka ovlivnila i fungování této školy. Nejprve zde v roce 1938/1939 umístili v části ústavu příslušníky wehrmachtu, ti byli vystřídáni studenty Německé obchodní akademie z Plzně. Na konci války budova již neslouží školství, umístili sem totiž lazaret americké armády. Po skončení války budova nadále opět sloužila školství, ovšem ústav pro vzdělávání učitelů již obnoven nebyl. V průběhu své existence používal ústav pro vzdělávání učitelek různé názvy. Ve vedení školy se postupně vystřídal devět ředitelů.⁵⁸

4.3 Střední školy v Plané před rokem 1945

Planá usilovala velmi dlouho o zřízení střední školy, ale téměř do konce 19. století bylo toto úsilí marné. V srpnu 1896 zahájili představitelé města jednání o zřízení reálné školy. V tomto jednání sehrál významnou roli plánský měšťan, obchodník a majitel tří domů Wilhelm Schaffer, jenž získal podporu 68 dalších významných osobností města.⁵⁹ Když se podařilo získat jednomyslný souhlas městských zastupitelů, vypravil se starosta Johann Rasp spolu s JUDr. Josefem Englem a obchodníkem Wilhelm Schafferem se žádostí o zřízení reálky do Prahy na zemskou školní radu a poté do Vídně na ministerstvo kultu a vyučování.⁶⁰ Jednání s Vídní a Prahou probíhala v průběhu celého roku 1897 a obyvatelům Plané se podařilo získat podporu těmito svým snahám i v Tachově,

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Viz příloha č. 8.

⁵⁹ SOKA Tachov, Kronika města Planá 1809–1929, nestránkováno.

⁶⁰ Tamtéž.

Chodové Plané, Michalových Horách, Lestkově, Bezdruzicích a Hostouni. Obyvatelé těchto měst a obcí podpořili zřízení školy peticí.⁶¹ V roce 1898 si město naklonilo vídeňské ministerstvo, neboť se zavázalo, že bezplatně poskytne pozemek na výstavbu nové školní budovy, jejíž stavbu okamžitě zahájí a také ponese provozní náklady až do výše 5000 zlatých. Městská obec tedy zajišťovala na své náklady dočasné prostory pro výuku a hradila veškeré náklady na provoz a to do doby, než byla zprovozněna nová školní budova.⁶² 7. září 1898 bylo zřízení vyšší reálné školy v Plané povoleno. Plánská škola byla třetí reálkou v západních Čechách.⁶³

Dne 19. září 1898 slavnostní mší ve farním kostele zahájila výuku sedmiletá chlapecká Státní škola reální císaře Františka Josefa I.⁶⁴ Protože škola neměla vlastní budovu, učilo se 52 chlapců ve věku od 11 do 16 let v přízemí tehdejší měšťanské školy na Kostelním náměstí.⁶⁵ A výuka tělesné výchovy probíhala v sále hotelu U Černého medvěda. 15 studentů pocházelo z Plané, ostatní byli z jiných obcí okresu Planá, ale také z Lokte, Nejdku, Františkových Lázní a Železné Rudy. Nejvzdálenější žáci přijeli dokonce z jižních Čech. Přestože pouze dva studenti měli češtinu jako mateřskou řeč, od 22. září se začal vyučovat i český jazyk. Výuku ve škole zajišťovali profesori, kteří pocházeli z různých škol. Ředitelem se stal profesor ze Státní reálné školy v Lokti Augustin Ritschel, jenž vyučoval němčinu a francouzštinu. Zeměpis, přírodopis, matematiku, krasopis, kreslení a tělocvik vyučoval Johann Schmidt, učitel z německého Státního učitelského ústavu v Litoměřicích. Náboženství měl na starosti katecheta Franz Cepník, který působil také jako učitel češtiny. Protože na škole studovali vedle studentů katolického vyznání i žáci hlásící se k evangelické a židovské víře, náboženství vyučovali ještě farář Firbas z Mariánských Lázní a rabín Hermann Weiner z Chodové Plané.⁶⁶

⁶¹ Tamtéž.

⁶² SOkA Tachov, Kronika města Planá 1825–1916.

⁶³ Předchozí dvě reálky se nacházeli v Plzni a v Lokti.

⁶⁴ Německý název školy byl Kaiser Franz Josef Staats-Realschule.

⁶⁵ Viz příloha č. 9.

⁶⁶ SOkA Tachov, SOkA Tachov, Kronika města Planá 1809–1929.

Již v listopadu 1898 vznikl ve městě studentských podpůrný spolek. Jeho činnost podporovali nejenom pláňští měšťané, ale i držitel sousedního panství v Chodové Plané Max hrabě von Berchen a opat premonstrátského kláštera z Teplé Alfréd Ambrosius Clementso.⁶⁷ V následujícím školním roce se rozrostl počet studentů, první třídu navštěvovalo 59 žáků a ve druhé třídě se učilo 43 chlapců. Zázemí pro narůstající počet studentů zajistil nový prostorný objekt školy vybudovaný v letech 1899–1900 ve východní části severní fronty náměstí na místě někdejších měšťanských domů.⁶⁸

Dne 19. září 1900 zde byla zahájena výuka. O školu byl i v následujících letech značný zájem a počet studentů stále narůstal, někteří z nich pocházeli z rakouského, německého i maďarského území. Ve škole studovali pouze chlapci, ale ve školním roce 1912/1913 sem přichází jako privatistky dvě studentky.⁶⁹

Dne 28. června 1913 dochází k první velké změně, státní reální škola se mění v osmileté státní reálné gymnázium a získává od plánské spořitelny příspěvek ve výši 5000 korun, který má umožnit přeměnu reálky v jiný typ školy. V prvním roce fungování na reálném gymnáziu studovalo 164 studentů. Od roku školního roku 1918/1919 se škola stala koedukovaným ústavem, který mohou navštěvovat i studentky.⁷⁰ Počet žáků se neustále zvyšuje, ve školním roce 1923/1924 měla škola více než 300 studentů a o dva roky později školu navštěvovalo více než 401 žáků.

Po vzniku republiky gymnázium fungovalo i nadále pouze z názvu bylo odstraněno jméno císaře. V roce 1931 se opět název změnil, škola se stala Státním německým reálným gymnáziem. V letech 1938 až 1945, kdy byla Planá součástí Velkoněmecké říše, došlo několikrát ke změně jména školy. Škola definitivně zanikla v roce 1945, když se rušily

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Stavitelem budovy byl Thomas Turner.

⁶⁹ SOKA Tachov, SOKA Tachov, Kronika města Planá 1825–1916.

⁷⁰ První ženou, která na škole působila, byla od října 1922 Teresia Schill, která vyučovala ruční práce.

německé školy po obnově Československa. Ve vedení školy se v průběhu její existence vystřídalo osm profesorů.

5 OBECNÉ INFORMACE O ODBORNÉM ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1945

Když skončila druhá světová válka, lidé se postupně vraceli k mírovému způsobu života. Stálo před nimi velké množství úkolů a jedním z nich byla normalizace školství, které stejně jako mnoho dalších odvětví, výrazně zasáhla druhá světová válka. V době německé okupace došlo k pozměnění českého školství a řada jeho oblastí byla úplně zničena. Druhá světová válka sice nejvíce zasála vysoké školy, ale změny se promítly do všech stupňů výuky. K organizačním změnám dochází ve vlečných letech také v učňovském školství, jež získalo jinou strukturu. Došlo k posílení postavení specializovaných učňovských škol, které se orientovaly na profesní přípravu dělníků v přesně stanovených a požadovaných povoláních. Naopak došlo k rušení všeobecných učňovských škol. Aby mohlo být učňovské školství lépe sledováno a postupně přeměňováno pro potřeby válečného hospodářství, soustředila se příprava učňů, především do větších podniků. Nejčastěji se k přípravě využívala oblast zbrojního průmyslu. Tyto změny způsobily, že mnoho studentů muselo změnit svou představu dalšího vzdělávání a místo, aby studovali odborné školy či gymnázia, se museli věnovat výuce učebních oborů. Kapacity odborných škol a gymnázií se neustále snižovaly, a tak jediným řešením pro mládež se stával učební obor. Těmito změnami se dosáhlo jednak zapojení většího počtu lidí do válečného úsilí Německa, jednak výrazného oslabení české inteligence.⁷¹ Zvláštním jevem učňovské přípravy v době války byl přesun učňů z jednoho oboru do druhé ještě v průběhu jejich přípravy. Tyto akce, které zajišťovaly úřady práce, měly za úkol odstranit nedostatek pracovních sil. Učňové se tak stali pohyblivou složkou, jež se vhodně dala využít tam, kde to bylo potřeba.⁷²

⁷¹ SVOBODA, s. 62.

⁷² Tamtéž.

Po osvobození se postupně začíná také rozvíjet a přeměňovat učňovské školství. Přejmenováním bývalých učňovských škol na základě výnosu MŠO č. 247 z 13. prosince 1946⁷³ vznikly základní odborné školy. Ministerstvo školství a osvěty provedlo změnu výnosu bývalého ministra školství ze dne 2. listopadu 1942, č. 121000-III a stanovilo, že název učňovských škol byl od 1. ledna 1942 změněn na název základní odborná škola, zkráceně ZOŠ. Tyto školy používaly ve svém názvu označení druhu školy, například ZOŠ kovodělná, oděvní atd. Pokud v nějakém místě bylo více ZOŠ provedlo se rozlišení přidáním arabské číslice.

Události v únoru 1948 přinesly další výrazné změny v celé naší společnosti, které pochopitelně zasáhly také školství. Zlomem ve vývoji československého školství se stal zákon č. 95/1948 Sb. z. a n. o základní úpravě jednotného školství.⁷⁴ Na základě tohoto zákona se vytvořily školy prvního stupně, které tvořily tzv. národní školy a školy druhého stupně, označované jako střední škola. Tyto školy, které na sebe bezprostředně navazovaly, byly povinné pro mládež do patnácti let. Následovaly školy třetího stupně, k nimž patřily i ZOŠ. Tyto školy byly z hlediska právního na stejné úrovni jako tzv. školy výběrové, tímto pojmem se označovala gymnázia a výběrové odborné školy. Základní odborné školy poskytovaly základy odborného vzdělání a pomáhaly prohloubit i další vzdělávání. Tyto školy měly tři postupné ročníky a členily se na několik oborů. Členění probíhalo podle zaměření učňů, kteří na ně docházeli. Docházka do ZOŠ byla pro veškerou mládež, která nestudovala v jiných školách třetího stupně, na základě ustanovení povinná a bezplatná. Povinnosti zaměstnavatele byly vymezeny a zpřesněny v § 49 zákona č. 95/1948 Sb.

⁷³ Věstník MŠO č. 247/1946, Výnos MŠO z 13. prosince 1946, č. A-253369-IV: Učňovské školy – změna názvu, s. 491–492.

⁷⁴ Zákon ze dne 21. dubna 1948 č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství (Školský zákon), in: Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, ročník 1948, částka 38, Praha 1948, s. 829.

z. a n.⁷⁵ Zde bylo stanoveno, že žák, který byl zaměstnavatelem přijat do učení, musel být do patnácti dnů od vstupu do zaměstnání nebo do učebního poměru přihlášen do ZOŠ. Povinnost chodit do ZOŠ měli i žáci, kteří nebyli zaměstnaní, v tomto případě je přihlašovali rodiče. Bylo to stanoveno v § 48, odst. 1 zákona č. 95/1948 Sb. z. a n.⁷⁶

Významný předěl v učňovském školství znamenalo vydání vládního nařízení č. 186/1949 Sb. o zatímní úpravě výcviku učňů, které upravovalo jejich výcvik novým způsobem.⁷⁷ Na základě uvedeného vládního nařízení se stal výcvik učňů soustavnou přípravou pracujících k odborné práci v učebním poměru. Příprava probíhala buď v učebních oborech, které byly samostatné, nebo tvořily soustavu na sebe navazujících učebních oborů. Studium probíhalo různě dlouho a pohybovalo se od jednoho roku do tří let. Ministerstvo práce a sociální péče schvalovalo popisy jednotlivých oborů a učební osnovy výcviku. Dozor nad výcvikem učňů byl svěřen tímto vládním nařízením krajským národním výborům, které mohly uplatňovat velkou pravomoc. Učební plány ZOŠ upravil výnos MŠO č. 102 z 8. července 1949 č. 96148/II: Učební plány základních odborných škol,⁷⁸ a ten doplňoval vládní nařízení č. 186/1949 Sb.⁷⁹ Dle tohoto výnosu byly učební plány připraveny podle jednotného rámcového schématu. Toto schéma zavádělo dva základní učební typy pro ZOŠ. První typ učební plán „A“ upravoval výuku v ZOŠ s desetiměsíčním vyučováním, v němž souběžně probíhal plánovitý odborný výcvik. Pro učně tzv. řídce zastoupených učebních oborů byl vytvořen učební typ „B“. Zde probíhalo tzv. cyklické vyučování. Dle tohoto typu výuky docházeli

⁷⁵ Vládní nařízení ze dne 21. dubna 1948 č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství in: Sbíрка zákonů a nařízení republiky Československé, ročník 1948, částka 38, Praha 1948, s. 829.

⁷⁶ Tamtéž, s. 833.

⁷⁷ Vládní nařízení ze dne 7. července 1949 č. 186/1949 Sb. o zatímní úpravě výcviku učňů in: Sbíрка zákonů Československé republiky, ročník 1949, částka 55, Praha 1949, s. 553.

⁷⁸ Věstník MŠO, č. 102, 1949, Výnos MŠO ze dne 8. července 1949, č. 96 148/II: Učební plány základních odborných škol. s. 311–316.

⁷⁹ Vládní nařízení ze dne 7. července 1949 č. 186/1949 Sb. o zatímní úpravě výcviku učňů in: Sbíрка zákonů Československé republiky, ročník 1949, částka 55, Praha 1949, s. 553.

žáci prvního ročníku do školy v březnu až červnu. Žáci druhého ročníku se učili ve škole v listopadu až v únoru a pro žáky třetího ročníku se staly výukovými měsíci září až říjen.

Těsné spojení teoretického vyučování s odborným výcvikem měla zajistit tzv. výchovná, neboli výcviková střediska, která vznikala ve větších závodech. K jejich zakládání dochází v hornictví, hutnictví a strojírenství, tedy v nejvíce preferovaných odvětvích národního hospodářství. Protože bylo potřeba vyřešit problematiku nábory učňů do těchto nejvíce preferovaných oborů, vydalo národní shromáždění nový zákon č. 96/1950 Sb.⁸⁰ o pracujícím dorostu. Tento zákon vytvářel jednotné řízení výchovy učňů a nábor mládeže do národního hospodářství prostřednictvím Ústřední pracujícího dorostu. K zřízení Ústředí pracujícího dorostu došlo při ministerstvu práce a sociální péče. Zákon vytvářel také střediska pracujícího dorostu, kterými byly výchovné celky zřizované nejčastěji při závodech národních, státních a komunálních podniků. Střediska pracujícího dorostu se zřizovala na základě zákona §§ 8 a 9 č. 96/1950 Sb.⁸¹ Úkolem těchto středisek byla výchova pracujícího dorostu v podmínkách zřizujících podniků a pro jejich potřeby. Součástí střediska se staly tedy i základní odborné školy, které byly zařízením státní školské správy a měly svůj organizační řád, učňovskou dílku a internát. Základní odborné školy, které byly součástí středisek pracujícího dorostu, podléhaly zároveň školské správě, která je financovala a řídila, zároveň však spadaly o pod vedení střediska a jeho prostřednictvím, tedy pod Ústředí pracujícího dorostu.⁸²

V průběhu 50. let 20. století nadále docházelo k rozšiřování průmyslových podniků a to se promítlo do výrobního procesu zvyšující se potřebou pracovních sil, proto se objevily snahy zapojit do výroby co

⁸⁰ Zákon ze dne 12. července 1950 č. 96/1950 Sb. o pracujícím dorostu in: Sbírká zákonů republiky Československé, ročník 1950, částka 43, Praha 1950, s. 370.

⁸¹ Tamtéž, s. 372.

⁸² ČERNOHORSKÝ, Z., *Vývoj učňovského školství v Československu*, Praha 1973. s. 91.

nejrychleji i dělnický dorost. Aby mohl být splněn tento požadavek, přijalo v roce 1951 Ústředí pracujícího dorostu jako svůj hlavní úkol přípravu revize učebních oborů. Postupně byly vydávány vyhlášky o náboru do výrobních povolání, které měly umožnit především rychlé zapojení učňů do výrobního procesu. Z těchto vyhlášek k nejvýznamnějším patřila vládní nařízení č. 43/1951 Sb.⁸³ o některých opatřeních k náboru ve výchově pracujícího dorostu a vládní nařízení č. 128/1951 Sb. o organizaci náboru pracovních sil.⁸⁴ Na základě těchto nařízení probíhala revize jak obsahu, tak rozsahu učebních oborů. Revize se projevila redukcí obsahu jednotlivých učebních plánů a zkrácením délky učební doby, naopak narostl počet učebních oborů. Tyto změny, na jejichž základě se vyhlášovaly nové učební obory, probíhaly v rychlém sledu za sebou. Preferovány byly především obory těžkého průmyslu, tedy hornictví a hutnictví, dále obory energetické, chemické, kovodělné a stavební. Revizi v těchto oborech prováděla vyhláška Ústředí pracujícího dorostu.⁸⁵ Nedlouho poté vychází další vyhláška, která stanovovala učební obory pro lehký průmysl.⁸⁶ Tykala se výroby kožedělné, gumárenské, textilní dále oděvnictví, sklářství, jemné keramiky, zpracování papíru a celulózy i dřevařství. V červenci 1951 přišly na řadu obory potravinářské, které upravila vyhláška Ústředí pracujícího dorostu č. 289/1951 Ú. I. ze dne 19. července 1951. K zakončení revize došlo v srpnu vyhláškou Ústředí pracujícího dorostu č. 303/1951 Ú. I., která stanovila obory v oblasti zemědělské a lesnické.

Podle tohoto modelu se učňovský dorost připravoval na svá povolání do roku 1954, kdy došlo k dalším úpravám a změnám. V dubnu 1954 bylo totiž vládní nařízení č. 19/1954 Sb. z. a n. o náboru a přípravě

⁸³ Vládní nařízení ze dne 8. května 1951 č. 43/1951 Sb. o některých opatřeních náboru a ve výchově pracujícího dorostu. in: Sběrka zákonů Československé republiky, ročník 1951, částka 27, Praha 1951, s. 171.

⁸⁴ Vládní nařízení ze dne 27. prosince 1951 č. 128/1951 Sb. o organizaci náboru pracovních sil. in: Sběrka zákonů Československé republiky, ročník 1951, částka 56, Praha 1951, s. 332.

⁸⁵ Vyhláška Ústředí pracujícího dorostu č. 170/1951 Ú. I.

⁸⁶ Vyhláška Ústředí pracujícího dorostu č. 216/1951 Ú. I.

mládeže k povolání mimo učiliště státních pracovních záloh, jehož ustanovení rozváděla vyhláška Ústřední rady oborů č. 124/1954 Ú. I. o úpravě pracovně právních poměrů učňů a o přípravě mládeže pro povolání v pracovním poměru v závodech. Na základě tohoto vládního nařízení se rušila střediska pracujícího dorostu a základní odborné školy, které vznikly na základě zákona č. 96/1950 Sb. Vládní nařízení tento zákon rušilo v plném rozsahu a zavádělo přípravu mládeže v učňovských školách.⁸⁷ Toto vládní nařízení v § 4 a ve vyhlášce URO a v §§ 14–16 umožňovalo také pracovní poměr mládeže přímo na pracovištích s případným vzděláváním v závodních školách.⁸⁸ Od této doby probíhala příprava mládeže na dělnická povolání na učňovských školách, které se tak staly základní organizační jednotkou učňovské přípravy. Učňovské školy poskytovaly nejen odborné technické, ale i všeobecné vzdělání a také politickou, kulturní a brannou výchovu.

Další změny do učňovského školství přinesl rok 1960, kdy byl vydán, Zákon o soustavě výchovy a vzdělání. Podle tohoto zákona na základní devítiletou školu navazovaly školy druhého cyklu, mezi školy druhého stupně vedle středních škol, středních všeobecně vzdělávacích škol a středních škol pro pracující také patřily odborné školy, odborná učiliště a učňovské školy. Pro odborné školství přepracovali metodiku odborných předmětů a také se kladl velký důraz na světonázorovou výchovu žáků a na jednotu výchovy a vzdělání.⁸⁹ Pro školy, v nichž je realizována výchova učňů se začíná používat název odborné učiliště. Před něž se dává rozlišující přívlástek, který označuje zaměření školy.

5.1 Vývoj školství v oblasti zemědělství

K nejrozšířenějšímu typu odborných škol v období první republiky patřily ty, které připravovaly žáky na práci v zemědělství. Na základě § 7

⁸⁷ ČERNOHORSKÝ, *Vývoj učňovského školství*, s. 89.

⁸⁸ Tamtéž, s. 115.

⁸⁹ SOMR, s. 311.

zákona č. 75/1920 Sb. z. a n. vznikly lidové školy zemědělské. Tyto školy měly prohloubit vzdělání venkovské mládeže a připravit ji na praktickou činnost v zemědělství. Povinná školní docházka do lidových škol zemědělských byla dvouletá, ovšem byly zde odchylky spojené s docházkou do jednoročního učebního kurzu při měšťanských školách. Tyto školy spadaly pod kompetenci ministerstva zemědělství, které zodpovídalo za jejich zřízení či případné zrušení. Podoba lidových škol zemědělských zůstala stejná po celé období první republiky. Ke změně došlo v době druhé světové války, kdy na základě vládního nařízení 208/1942 Sb. z. a n. o nové organizaci některých ústředních úřadů přešla zpráva zemědělského školství do kompetence ministerstva školství.⁹⁰ Výjimku tvořily pouze školy lesnické, školní statky a zemědělské poradnictví, které nadále zůstaly pod ministerstvem zemědělství. V době druhé světové války se pochopitelně i na těchto školách vyučoval německý jazyk a nauka o říši.⁹¹ V této podobě zůstalo zemědělské školství až do roku 1945.

Situace se změnila po osvobození od nacistické okupace na jaře v roce 1945. Činnost lidových škol zemědělských byla obnovena výnosem ministerstva školství a osvěty (MŠO) z 18. srpna 1945 č. A-74. 928-IV: prozatímní úprava organizace lidových škol zemědělských.⁹² Ihned po osvobození došlo ke zrušení nauky o říši a výuky německého jazyka. Postupně výuku rozšířily nové předměty čeština, občanská a politická výchova a jako cizí jazyk se začala vyučovat ruština. Výuka českého jazyka byla na lidových školách zavedena od školního roku 1946-1947.⁹³

Odborné předměty, k jejichž zrušení došlo za okupace, se opět vrátily do učebních plánů. Jednalo se především o předměty, které

⁹⁰ ČERNOHORSKÝ, Z., *Dějiny zemědělského školství v Československu*, Praha 1980. s. 74.

⁹¹ Viz kapitola Odborné školství.

⁹² Věstník MŠO, č. 66, 1945, výnos MŠO ze dne 18. srpna 1945, č. A-74.928-IV: Prozatímní úprava organizace lidových škol zemědělských. s. 70-71.

⁹³ ČERNOHORSKÝ, *Dějiny zemědělského školství*, s. 94.

souvisely s mechanizací zemědělství a se zaváděním nového pojetí zemědělství. K těmto předmětům například patřily zemědělská technika, meliorace, strojírenství, zemědělská technika. Postupné obnovování výuky téměř ve všech učebních zařízeních zemědělského a lesnického školství probíhalo v letech 1945–1948, kdy se konsolidovala síť těchto škol. Kontrolou činnosti lidových škol zemědělských byly pověřeny inspektoráty lidových škol. Jejich síť stanovil výnos ministerstva školství a osvěty.⁹⁴ Další výnos podrobně určil rozsah jejich úkolů.⁹⁵

Další výraznou změnu v oblasti učňovského školství přinesl rok 1948. Změna politické situace, k níž došlo v Československé republice, ovlivnila i tuto oblast. Na základě zákona č. 95/1948 Sb. z. a n. o úpravě jednotného školství⁹⁶ došlo k zestátnění zemědělských škol. Tímto zestátněním měl být vytvořen předpoklad pro cílevědomé budování a řízení sítě zemědělských učebních zařízení.⁹⁷ Nové úkoly, které mělo zemědělské školství plnit, přinesly také nové jméno těchto škol. Tato změna měla na první pohled signalizovat nové vztahy v zemědělství. Lidové školy se staly základními odbornými školami rolnickými. (zkratka ZOŠR).⁹⁸ Došlo k tomu na základě výnosu MŠO ze dne 19. června 1948 č. A-92.243-IV. a: Změna názvu povinných škol zemědělského a hospodářského směru⁹⁹ k přejmenování názvu škol dle ustanovení zákona č. 95/1948 Sb. z. a n. § 33, odst. 1 a § 34 věta první.¹⁰⁰

⁹⁴ Věstník MŠO, č. 30, 1945, výnos MŠO ze dne 21. června 1945, č. A-44.848-IV: Stanovení sídel inspektorátu lidových škol zemědělských. s. 32.

⁹⁵ Věstník MŠO, č. 85, 1946, výnos MŠO z 15. ledna 1946, č. A-50 700-VII: Inspekce na lidových školách zemědělských a učňovských školách zahradnických. s. 154–155.

⁹⁶ CHLUP, O., KAHUDA, F., KRÁL, K., *Školský zákon. Výklad zákona a prováděcích předpisů*, Školský zákon, Praha 1949, s. 11.

⁹⁷ ČERNOHORSKÝ, *Dějiny zemědělského školství*, s. 113.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Věstník MŠO, č. 95, 1948, Výnos MŠO č. A-92. 243-IV. a: Změna názvu povinných škol zemědělského a hospodářského směru. s. 314.

¹⁰⁰ Zákon ze dne 21. dubna 1948 č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství (Školský zákon), in: Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, ročník 1948, částka 38, Praha 1948, s. 831–832.

Výnos MŠ č. A-168 384-IV. a: Přeměna lidových škol zemědělských na základní odborné školy zemědělské¹⁰¹ ze dne 10. srpna 1948 upřesňoval konkrétní výčet škol. Tímto způsobem došlo k úpravě odborného školství v jednotlivých okresech a rozmístění a počet odborných škol naznačoval, jaká činnost byla v tom kterém okrese preferována. Protože v okrese Tachov se podporoval rozvoj zemědělské výroby, fungovalo zde poměrně mnoho základních odborných škol rolnických.¹⁰²

Výuka na základních odborných školách rolnických probíhala tři roky a školní rok trval deset měsíců. K učebním předmětům patřily občanská nauka, literární besedy, dějepis a hospodářský zeměpis, družstevnictví, základy zemědělské ekonomiky-písemnosti, dále odborné nauky zemědělské a pro dívky odborné nauky hospodyňské. V letních měsících doplňovala vyučování odborných předmětů praktická cvičení a praxe. Chlapci a dívky měly společné třídy, v případě, že třídu navštěvovalo alespoň pět dívek nebo chlapců, bylo možné rozdělit chlapce a dívky na skupiny. Chlapci se potom učili zemědělské technice a ruštině a dívky rozšiřovaly své vzdělání o hospodyňskou nauku a péči o dítě.

Na základě zákona č. 96/1950 Sb. o pracujícím dorostu byla při základních odborných školách rolnických zřizována střediska pracujícího dorostu, která vznikala nejčastěji v závodech.¹⁰³ Skládala se z učňovské dílny, která tvořila pracoviště, dále základní odborné školy a internátu. Střediska pracujícího dorostu připravovala základní odborné pracovníky pro zemědělství a lesnictví. 1. srpna 1952, když bylo zrušeno ministerstvo práce a sociální péče a ústředí pracujícího dorostu, přešla střediska do

¹⁰¹ Věstník MŠO č. 122, 1948, Výnos MŠO č. A-168 384-IV. a: Přeměna lidových škol zemědělských na základní odborné školy zemědělské a hospodyňského směru, s. 375–377.

¹⁰² Viz příloha č. 10.

¹⁰³ Zákon ze dne 12. července 1950 č. 96/1950 Sb. o pracujícím dorostu, in: Sbíрка zákonů republiky Československé, ročník 1950, částka 43, Praha 1950, s. 370.

resortů ministerstva zemědělství a ministerstva lesů a dřevařského průmyslu. Na základě vládního usnesení z 3. července 1952 došlo k rozdělení středisek do tří kategorií. První kategorii tvořily dvouleté obory, zde získávali vzdělání strojní zámečníci, automechanici, elektrotechnici, kováři, koláři, sedláři, řemenáři, rybáři, ovocnáři, sadovníci. Do druhé kategorie patřily jednoleté obory, určené pro vzdělávání traktoristů, chovatelů skotu, prasat, koní, ovcí, drůbeže, pěstitelů chmele, brambor, řepy a teplomilných rostlin, dále se zde učili také zelináři, vinaři a květináři. Třetí kategorie neměla vymezené učební obory, protože se v tomto případě jednalo o nový typ středisek, jejichž úkolem bylo vychovávat novou mladou generaci družstevníků a to jak pro rostlinnou, tak živočišnou výrobu.¹⁰⁴ Výuka zde opět probíhala v délce jednoho roku a cílem výchovy zemědělské mládeže na těchto střediscích se stala příprava dostatečně kvalifikovaných a morálně vyspělých pracovníků pro vznikající Jednotná zemědělská družstva a státní statky. Střediska musela překonávat značné problémy, protože se velmi brzy ukázalo, že pro tuto formu výchovy mládeže nejsou v zemědělství dosud vytvořeny jak personální, tak materiální předpoklady.¹⁰⁵ Protože se činnost středisek pracujícího dorostu ukázala jako nereálná, došlo v roce 1953 k ukončení jejich činnosti.¹⁰⁶

V roce 1950 čekala zemědělské školství další změna. Základní odborné školy rolnické na základě vládního nařízení č. 137/1950 Sb. o přenesení ve věcech některých zemědělských škol na ministerstvo zemědělství přešly z kompetence ministerstva školství pod ministerstvo zemědělství.¹⁰⁷ Toto nařízení nabylo účinnosti dnem 1. září 1950 a agendu zemědělského školství zařadili do skupiny zemědělského školství

¹⁰⁴ ČERNOHORSKÝ, *Dějiny zemědělského školství*, s. 165.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 156.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 176.

¹⁰⁷ Vládní nařízení ze dne 29. srpna 1950 č. 137/1950 Sb. o přenesení ve věcech některých zemědělských škol na ministerstvo zemědělství, in: *Sbírka zákonů republiky Československé*, ročník 1950, částka 58, Praha 1950, s. 491.

v prvním oboru ministerstva zemědělství. Výjimku tvořila pouze učební zařízení, která ve smyslu zákona č. 96/1950 Sb. o pracujícím dorostu, byla součástí středisek pracujícího dorostu.¹⁰⁸ Podle těchto nařízení probíhalo fungování zemědělského školství až do 1. ledna 1953. V tomto roce vstoupilo v platnost jiné vládní nařízení č. 108/1952 Sb.¹⁰⁹ Ovšem zemědělské školství zůstalo nadále v kompetenci ministerstva zemědělství.¹¹⁰

Odlišné postavení v zemědělském školství měly zemědělské mistrovské školy. Vznikly na základě vládního usnesení 3. června 1952 jako důsledek reorganizace zemědělského školství. Délka výuky na těchto školách se pohybovala v rozmezí jednoho nebo dvou let. Ministerstvo zemědělství po dohodě s ministerstvem školství, věd a umění ustanovilo, že se uchazeči o tyto školy mohou přihlašovat ke studiu až do srpna 1952.¹¹¹ Uchazeči o tyto školy měli pocházet především z rodin drobných či středních rolníků a nesměli být mladší 17 let a starší 40 let. Na školy mohli nastoupit, pokud úspěšně dokončili školu druhého stupně a nejméně dva roky pracovali v zemědělské výrobě. Zemědělské mistrovské školy plnily úkol přípravy kvalifikovaných pracovníků pro zemědělskou výrobu. Příprava se ovšem netýkala pouze stránky odborné, ale zdůrazňována byla především stránka politická, protože absolventi těchto škol měli být schopni řídit a organizovat zemědělskou výrobu, nebo samostatně pracovat v provozu jednotných zemědělských družstev, československých státních statků, strojních traktorových stanic a dalších zemědělských závodů. Do náplně práce zemědělských mistrovských škol patřila také organizace různých odborných kurzů a poskytování

¹⁰⁸ Zákon ze dne 12. července 1950 č. 96/1950 Sb. o pracujícím dorostu, in: Sbíрка zákonů republiky Československé, ročník 1950, částka 43, Praha 1950, s. 370.

¹⁰⁹ Vládní nařízení ze dne 23. prosince 1952 č. 108/1952 Sb. o změně působnosti v oboru škol zemědělských, škol lesnických a vysokých škol zemědělských, in: Sbíрка zákonů republiky Československé, ročník 1952, částka 45, Praha 1950, s. 464.

¹¹⁰ ČERNOHORSKÝ, *Dějiny zemědělského školství*, s. 164.

¹¹¹ Viz oběžník ministerstva školství ze dne 2. července 1952, č. j. 74 089/1952, Přijímání žactva do mistrovských zemědělských škol, in: Věstník ministerstva školství, věd a umění roč. VIII, 1952, s. 285.

instruktáží, či besed, aby se v nich zemědělci mohli seznámit s nejnovějšími způsoby a postupy zemědělské výroby. Tyto školy měly zajímavým způsobem organizovanou výuku. Plán na těchto školách byl týdenní, školní rok trval různě u jednoletých a dvouletých škol. Jednoleté školy měly školní rok delší, trval 34 případně 40 týdnů, tedy 8 nebo 10 měsíců. U škol dvouletých probíhala výuka 16 nebo 20 měsíců. Nejvíce času, 25 týdnů, bylo věnováno teorii, šest týdnů tvořila studijní praxe. Dva týdny, byly určeny na pololetní a závěrečné zkoušky a prázdniny trvaly pouze jeden týden. Na těchto školách neprobíhal výrobní výcvik, protože žáci přicházeli z praxe. Školní rok začínal buď 1. září, nebo 1. listopadu a výuka končila 30. června.

Absolvent skládal v pololetí písemnou a ústní zkoušku, ty se konaly ze všech předmětů, výjimku měla pouze praxe. Závěrečné zkoušky absolvovali žáci jednoletých i dvouletých škol před zkušební komisí. Tato zkouška měla prokázat, zda jsou žáci prakticky a odborně připraveni vykonávat funkci mistra ve svém oboru. Zkouška se skládala ze tří částí, písemné, domácí odborné, neboli praktické zkoušky a ústní závěrečné zkoušky. Výsledek této zkoušky byl pro absolventy velmi důležitý, neboť rozhodoval o doporučení na příslušný pracovní úsek.¹¹²

Na základě vládního usnesení 3. června 1952 byly dvouleté zemědělské mistrovské školy rozděleny na obory mechanizační, zahradnicko-ovocnářské, vinařské, chmelařské, obory pro pěstování přadných rostlin a pro pěstování teplomilných rostlin. Na jednoletých mistrovských školách probíhalo vzdělávání se v těchto oborech: pěstitelství, chovatelství, drůbežářství, včelařství, pícničářství, rybářství a mechanizace. Zemědělské mistrovské školy se od počátku svého vzniku setkaly s poměrně malým zájmem ze strany budoucích studentů. Protože o ně byl malý zájem, velmi často nebyla využita kapacita školních budov,

¹¹² ČERNOHORSKÝ, *Dějiny zemědělského školství*, s. 163.

kteří jim byly přiděleny, proto právě v těchto zařízeních se zřizovaly zimní školy zemědělské mládeže.

Zimní školy zemědělské mládeže vznikly na základě výnosu ministerstva zemědělství ze dne 27. srpna 1954, č. 176.828/54-228.¹¹³ Tyto školy odborně vzdělávaly mládež, která již dokončila školní docházku a pracovala v zemědělství, jednalo se tedy o ty chlapce a dívky, kteří se nepřipravovali v žádném učebním oboru. K zřizování zimních škol zemědělské mládeže docházelo na návrh zemědělské správy krajského národního výboru v každém okrese. Školy neměly vlastní budovy, a proto docházelo k jejich umísťování do objektů jiných škol. Nejčastěji se jednalo o různé budovy zemědělských škol, nejvhodnějšími se stávaly objekty, kde sídlily zemědělské mistrovské školy, které v roce 1956 měly právě stanovený úkol řídit kontrolovat a po hospodářské a pedagogické stránce zajišťovat fungování zimních škol zemědělské mládeže. Žáci se vyučovali na zimních školách dva roky, ovšem školní docházka trvala vždy pouze od 1. listopadu do 30. dubna. Školy plnily především výchovnou a vzdělávací úlohu, měly pomáhat zvyšovat kvalifikaci rolníků, kteří se sdružovali v zemědělských družstvech. K dalším jejich úkolům patřila pomoc vybudovat výrobní vztahy na vesnici. Školy fungovaly do roku 1958, kdy byly zrušeny výnosem ministerstva zemědělství č. 141/1958 ve věstníku ministerstva zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství o zrušení zimních škol zemědělské mládeže.¹¹⁴

Zemědělské mistrovské školy fungovaly i nadále, protože však přetrvával poměrně malý zájem uchazečů o toto studium, byly školy postupně zastaveny. Činnosti posledních z nich byla ukončena koncem školního roku 1970/1971.¹¹⁵

¹¹³ ČERNOHORSKÝ, *Dějiny zemědělského školství*, s. 177.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 230.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 231.

Mládež tedy mohla v první polovině 50. let 20. století získávat vzdělání na zemědělských mistrovských školách, zimních školách a především na základních odborných školách rolnických. Základní odborné školy rolnické připravovaly učně do 1954. Tento rok došlo k jejich zrušení na základě realizace vládního nařízení č. 19/1954 Sb. o náboru a přípravě mládeže pro povolání mimo učiliště státních pracovních záloh nahrazeny učňovskými školami zemědělskými.¹¹⁶ Vládní nařízení bylo dále rozvedeno vyhláškou Ústřední rady odborů č. 124/1954 Ú. I. o úpravě právních poměrů učňů a o přípravě mládeže pro povolání v pracovním poměru v závodech.¹¹⁷

Ministerstvo pracovních sil vyhlásilo 11. července 1954 jednotnou soustavu učebních oborů. Tato soustava byla součástí Seznamu povolání pro učňovské školy,¹¹⁸ a učební obory rozdělovala do dvaceti skupin. U každého oboru byla v seznamu uvedena jeho stručná charakteristika, přijímací podmínky a resort, který přípravu v učebním oboru pro dané zaměření realizuje. Jednotná soustava učebních oborů byla vydána i pro učiliště státních pracovních záloh.

Učební obory zemědělského zaměření v Seznamu povolání pro učňovské školy zařadily do dvacáté skupiny a měly jedenáct položek. Tvořily je např.: chmelař, chovatel hospodářských zvířat, chovatel koní, chovatel ovcí, jezdec z povolání, pěstitel teplomilných rostlin, pěstitel zemědělských plodin, rybář, vinař a zahradník. Vedle těchto pěstitelských a chovatelských oborů patřila do kompetence ministra zemědělství i příprava mládeže v oborech řemeslné výroby, které nějakým způsobem souvisely se zemědělskou výrobou.¹¹⁹ Zařadili sem dále i mechanizační obory, které se stávaly stále důležitějšími, a proto o ně výrazně stoupal

¹¹⁶ Vládní nařízení ze dne 6. dubna 1954 č. 19/1954 Sb. o náboru a přípravě mládeže pro povolání mimo učiliště státních pracovních záloh in: Sbírnka zákonů republiky Československé, ročník 1954, částka 11, Praha 1950, s. 63.

¹¹⁷ ČERNOHORSKÝ, *Dějiny zemědělského školství*, s. 183.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 185.

zájem. Všechny obory se dělily na jednoleté a dvouleté.¹²⁰ Učit se v nich měla mládež ve věku od patnácti do dvaceti čtyř let. Uchazeči o učební obor museli dokončit minimálně sedm tříd osmileté školní docházky. Po školské reformě měli možnost vyučit se v těchto učebních oborech i absolventi jedenáctiletých středních škol.¹²¹

V učňovských zemědělských školách se příprava mládeže organizovala různými způsoby. Učňové se připravovali buď v učňovských školách, jež byly při podnicích socialistické výroby, nebo individuálním výcvikem, který prováděli vybraní a zkušení mistři. K tomu docházelo například např. v dílnách JZD, ve státních zemědělských podnicích, případně u soukromých osob. Teoretické vyučování probíhalo přímo v učňovské škole. V době fungování učňovských škol se velmi často učňovské obory měnily, rušily, nahrazovaly jinými, často se také měnila i délka studia.

Podkladem pro výchovu mládeže k povolání v učebním poměru v celé oblasti národního hospodářství se stal zákon č. 89/1958 Sb. 12. prosince 1958 o výchově dorostu k povolání v učebním poměru.¹²² Na podkladě tohoto zákona došlo k sjednocení výchovy pracujícího dorostu. Zákon zaváděl právní formu učebního poměru pro přípravu dorostu pro kvalifikovaná dělnická povolání. Příprava mládeže na dělnická povolání probíhala v podnicích, které si vychovávaly učně pro svou vlastní budoucí potřebu. Chlapci a dívky, kteří byli v učebním poměru, získávali odborné a všeobecné vzdělávání, jehož rozsah stanovily učební plány a osnovy. Pojem odborné vzdělání označoval odborný výcvik a vyučování odborných předmětů. Učební poměr byl zakončen vykonáním učňovské

¹²⁰ Viz příloha č. 10.

¹²¹ ČERNOHORSKÝ, *Dějiny zemědělského školství*, s. 185.

¹²² Zákon ze dne 12. prosince 1958 č. 89/1958 Sb. o výchově dorostu k povolání v učebním poměru (učňovský zákon), in: Sběrka zákonů republiky Československé, ročník 1958, částka 37, Praha 1958, s. 243.

zkoušky a učeň obdržel výuční list, který ho opravňoval k výkonu daného odborného povolání.

Nová etapa ve vývoji zemědělského školství začala v roce 1960. V tomto roce se rozhodnutím ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství na základě usnesení vlády z 22. června 1960 těžištěm výchovy mládeže staly zemědělská odborná učiliště, která nahrazovala předchozí způsoby přípravy mládeže. Odborná učiliště fungovala na základě výjimky dané § 37 č. 89/1958 Sb. o výchově dorostu k povolání v učebním poměru.¹²³ Většina učilišť byla státními zařízeními, pouze některá fungovala buď při JZD nebo při podnicích socialistické a zemědělské velkovýroby. Odborná učiliště fungovala jako učebně výchovné komplexy, které měly zahrnovat současně teoretické vyučování i odborný výcvik. Učiliště měla být tedy zřizována jako výchovný celek určený pro 150 až 300 učňů. Učňovské školství v této etapě se mělo výrazně podílet na vytváření výrobních vztahů na vesnici. V učňovském školství se měnilo pojetí obsahu a organizace výuky se na základě změn, k nimž docházelo v podnicích zemědělské výroby.

Zákon č. 186/1960 Sb. o soustavě výchovy a vzdělávání měl význam pro sjednocení zemědělského a lesnického školství.¹²⁴ Opět dochází k převedení řízení učňovského školství z ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství na ministerstvo školství a kultury. V rámci odboru školství a kultury příslušného krajského národního výboru byly vytvořeny odborné skupiny pracovníků, které řídily zemědělské školství.

¹²³ Zákon ze dne 12. prosince 1958 č. 89/1958 Sb. o výchově dorostu k povolání v učebním poměru (učňovský zákon), in: Sbírka zákonů republiky Československé, ročník 1958, částka 37, Praha 1958, s. 243.

¹²⁴ Zákon ze dne 15. prosince 1960 č. 186/1960 Sb. o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), in: Sbírka zákonů Československé socialistické republiky, ročník 1960, částka 82, Praha 1960, s. 645.

6. ODBORNÉ ŠKOLSTVÍ OKRESU TACHOV

Odborné školství určitého regionu je v převážné míře zaměřeno na oblast výroby, která v dané oblasti převažuje. Protože okres Tachov měl po roce 1945 především zemědělský charakter, převažovalo zde odborné učňovské školství, jehož hlavní úkol se zaměřoval na výchovu zemědělských odborníků. Učňovské školství mělo také vychovávat odborně připravené a uvědomělé pracovníky, kteří by pomohli rozvíjet zemědělskou výrobu v Jednotných zemědělských družstvech a Československých státních statcích. Na okrese Tachov vzniklo od roku 1945 do roku 1960 devět odborných škol, které měly vzdělávat učně v zemědělských oborech. O některých z nich máme pouze omezené informace, neboť se nedochovaly archivní materiály těchto škol. Další oblast odborného školství zde zastupovalo lesnictví a stavebnictví.

Z výnosu ministerstva školství 10. srpna 1948, č. A-168 384-IVa: Přeměna lidových škol zemědělských na základní odborné školy zemědělské a hospodyňského směru vyplývá, že na území dnešního okresu poskytovaly odborné vzdělání v oblasti zemědělství Základní odborné školy rolnické v Bezdruzicích, Boru, Cebivi, Černošíně, Plané, Starém Sedlišti, Stříbře a Tachově. O činnosti těchto škol v Cebivi, Černošíně, Starém Sedlišti a Tachově nemáme žádné informace, neboť archivní materiál je v současné době nezvěstný. Na základě dochovaných archivní materiálů fungovala také Základní odborná škola rolnická v Zálezlech a nejspíše také v Lestkově.

V roce 1953 také na našem okrese vnikly zemědělské mistrovské školy, jejichž fungování je doloženo v Plané, Tachově a Stříbře. Z dalších typů učňovského odborného školství zde působila Základní odborná škola Stříbro, obor mlynář, Lesnické odborné učiliště v Lesné a v Tachově-Světcích školy zaměřené na výuku stavebních profesí.

6.1 Zemědělské školství

6.1.1 Základní odborná škola rolnická v Bezručicích

V Bezručicích se již od roku 1945 výuce zemědělských oborů věnovala lidová škola zemědělská, která sídlila v budově měšťanské školy.¹²⁵ Výuka probíhala ve třech ročnících, jež nastupovaly postupně. Funkci ředitele až do roku 1948 vykonával Vojtěch Sloup.¹²⁶ V roce 1946/1947 byl o školu velký zájem, a proto došlo k otevření tří prvních tříd. Do jednotlivých tříd vždy nastupovalo okolo 30 žáků. Na škole se kromě zemědělsky zaměřených předmětů, jakými byly zemědělská nauka, zemědělské počty a písemnosti a zemědělská technika, vyučovala také občanská a politická výchova, vlastivěda, ruština a hospodyňská nauka, k níž patřila i péče o dítě.¹²⁷ V roce 1947 se škola snažila získat pozemky, který by mohla využít při výuce jako pokusné pole, proto podal školní výbor žádost, aby škole přidělili konfiskovaný nemovitý zemědělský majetek. Jednalo se konkrétně o pole p. p. č. 64, které dříve patřilo Lorenzi Sacherovi. Dalším nemovitým zemědělským majetkem, o který škola požádala, bylo pole p. p. č. 85 a pastvina p. p. č. 86 zkonfiskované Emilu Frankovi.

Rok 1948 přinesl změnu do škol zemědělského a hospodářského směru. Lidové školy zemědělské byly ve smyslu ustanovení zákona č. 95/1948 Sb. z. a n. § 33, odst. 1 a § 34, věta první přejmenovány na základní odborné školy rolnické, proto i škola v Bezručicích změnila své jméno.¹²⁸ Škola fungovala nadále ve stejných objektech, ale protože se

¹²⁵ Viz příloha č. 11.

¹²⁶ SOKA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Bezručice, inventární číslo 1, třídní knihy a katalog I. 1945–1946, K 1.

¹²⁷ SOKA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Bezručice, inventární číslo 2, 3, 4, třídní knihy a katalogy I. A, B, C 1946–1947, K 2, 3, 4.

¹²⁸ Zákon ze dne 21. dubna 1948 č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), in: Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, ročník 1948, částka 38, Praha 1948, s. 832.

výrazně rozšířila praktická výuka, snažila se o získání dalších nemovitostí. Funkci ředitele základní odborné školy rolnické vykonával v letech 1948/1949 a 1949/1950 Josef Kolář.¹²⁹ Josef Kolář se na základě výnosu Inspektorátu zemědělských škol v Plzni č. 5206 10. prosince 1948 dohodl 10. ledna 1949 s bratry Josefem a Františkem Hlouškovými, vlastníky bývalého velkostatku Emanuela Kumpery, že mu tento objekt přenechají i s 32 ha pozemků, které k němu patřily. K předání bývalého velkostatku škole, došlo za podmínky, že vlastníci bratři Hlouškovi zůstanou ve funkci správců daných nemovitostí. Škola získala také další pozemky z jiných přidělů a měla možnost hospodařit téměř na 50 ha půdy. Lze předpokládat, že škola měla vhodné prostorové a materiální vybavení pro dostatečnou výuku.

Ze školy v Bezručicích se dochovaly pouze materiály do roku 1950, proto nelze přesně určit dobu, do kdy zařízení fungovalo. Je pravděpodobné, že škola provazovalo svou činnost i v následujících letech, neboť v dochovaných archiváliích nebyl objeven záznam o ukončení její činnosti.

6.1.2 Zemědělské odborné učiliště v Boru

V roce 1960 bylo založeno v Boru zemědělské odborné učiliště. Vzdělávací zařízení se nacházelo v druhém patře budovy borského zámku, kde sídlila jak škola, tak i internát. Učni měli zajištěné stravování v kuchyni státních statků v Boru, která však naprosto nestačila stávající kapacitě. Vybavení školy se skládalo z různého staršího a nepoužívaného zařízení z jiných škol a lze říci, že v počátku byla škola zařízena opravdu velmi skromně. Téměř chyběly i pomůcky na vyučování. To vše způsobilo, že škola neměla zpočátku dobré podmínky k plnění jak učební, tak výchovné práce. Všechny tyto problémy musel řešit inženýr Bardoun,

¹²⁹ SOKA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Bezručice, inventární číslo 10, třídní kniha a katalog I. A 1948–1949, K 10.

který byl pověřen zřízením učiliště a jeho uvedením do provozu.¹³⁰ První rok otevřeli obor pěstitel-chovatel, na nějž nastoupilo 38 chlapců, což byl dostatečný počet proto, aby byly otevřeny dvě první třídy. Protože do Boru přešlo 10 učňů ze zrušeného Střediska zemědělské mládeže v Zálezlech, došlo také k otevření druhého ročníku. První rok pracovali ve škole kromě ředitele ještě dva učitelé, kteří měli na starosti teoretickou přípravu, dva mistři seznamující žáky s praxí a jeden vychovatel. Aby byla výuka dostatečně zajištěna, v průběhu roku na učilišti vypomáhali ještě další tři učitelé. Již na konci školního roku 1960/1961 proběhly závěrečné učňovské zkoušky.

Na počátku školního roku 1961/1962 došlo k přemístění školy ze zámku do budovy čp. 231. Tuto budovu využíval dříve jako školu pro své chovanky klášter umístěný v bývalém špitálu Jana Křtitele.¹³¹ Později budova také sloužila ke školským účelům a než byla přidělena učilišti, používala ji základní devítiletá škola. Internát zůstal nadále v zámku a byl rozšířen i o prostory sloužící dříve jako učebny. V novém školním roce došlo i ke změnám v pedagogickém sboru, novým ředitelem se stal Bohumil Lojda a zvýšil se i počet vyučujících. V druhém roce své existence měla škola 18 žáků v prvním ročníku a 24 ve druhém a nadále se zde vyučoval obor pěstitel-chovatel. O dobré práci žáků i učitelů svědčí velmi dobrý výsledek při závěrečných zkouškách, k nimž se dostavilo 19 učňů. Závěrečné zkoušky všichni úspěšně složili.¹³²

Protože se v zemědělství stále více využívalo strojů, byl od školního roku 1962/1963 otevřen v prvním ročníku nový učební obor zemědělský mechanizátor, jehož studenti byli zároveň školeni i jako traktoristé. Zaměstnanci učiliště stále museli řešit problémy, které jim přinášelo fungování školy ve starších objektech. Především velké problémy byly s internátem, kde zimní období přineslo velké potíže s vytápěním budovy a s udržením provozu na sociálních zařízeních. Zlepšil se však způsob

¹³⁰ Kronika Zemědělského odborného učiliště v Boru, nestránkováno, Umístěna v objektu Střední školy Bor.

¹³¹ Viz příloha č. 12.

¹³² Kronika Zemědělského odborného učiliště v Boru.

vzdělání učňů v oboru zemědělský mechanizátor, neboť škola získala své dva první traktory. Aby se zkvalitnilo využívání volného času učňů, byly zakoupeny stany, na něž si žáci sami vydělali na brigádách. Škola tak mohla začít organizovat první vlastní stanové tábory. Od školního roku 1963/1964 již škola plně přešla na výuku oboru zemědělský mechanizátor, kde si své dovednosti zvýšilo 78 učňů. Od tohoto roku se také začalo s pravidelnými kurzy v autoškole určenými pro učně druhého ročníku. Škola také konečně získala novou jídelnu, do provozu bylo uvedeno ústřední topení a budovaly se školní dílny, do nichž byla získaná řada strojů pro odborný výcvik.¹³³

V dalších letech se ve škole otevřel nový nástavbový obor pěstitel-mechanizátor, změnila se také učební doba, žáci povinně navštěvovali školu dva roky a třetí rok si mohli prohloubit své znalosti v obsluze a údržbě strojů.¹³⁴ Na škole se střídaly různé typy učebních oborů, které byly zřizovány podle aktuálních potřeb v zemědělství, například v roce 1964/1965 se zde vyučovaly společně tři učební obory v prvním a druhém ročníku obor zemědělský mechanizátor, v další první třídě tříletý obor pěstitel-mechanizátor a ve třetím ročníku probíhal nástavbový obor pěstitel-mechanizátor, každý z těchto oborů měl vždy vlastní osnovy, proto práce vyučujících v této době musela být velmi náročná. V následujících letech došlo opět k dalším změnám učebních oborů, některé se sloučily a také se často vytvářely nové. Protože škola měla poměrně hodně učňů, musela neustále řešit problém, kde provádět praktický výcvik žáků, a proto získala od statku v Boru do pronájmu část jejich dílen, také používala prostory státního statku v Záchlumí. Později se však podařilo dokončit rekonstrukci dalších dílen a kvalitně zajistit odbornou praxi. O školu byl velký zájem a počet učňů se vždy pohyboval mezi 70 a 80 žáky. Ve školním roce 1966/1967 se výuka přestěhovala po dobu rekonstrukce budovy školy do objektu internátu v zámku. Opravy probíhaly až do školního roku 1968/1969. V tomto roce se změnila tvář

¹³³ Kronika Zemědělského odborného učiliště v Boru.

¹³⁴ Tamtéž.

školní budovy, zřídily se nové kabinety a rozšířily třídy, které byly specializovány pro výuku jednotlivých předmětů. Ke zkvalitnění výuky sloužila celá řada nových učebních pomůcek. V oblasti odborného výcviku docházelo ke spolupráci se státními statky, s nimiž byly podepsány i smlouvy o dlouhodobé spolupráci.¹³⁵ Učni se také podíleli na úpravě okolí zámku. Na škole se začaly pořádat odborné kurzy, například kurz kombajnérů, svářečů, obsluha jeřábového nakladače.

Zemědělské odborné učiliště v Boru s malými obměnami fungovalo po celá 70. léta 20. století.¹³⁶ Ke změně došlo na počátku 80. let 20. století. Od roku 1980 začalo v Boru pracovat střední odborné učiliště,¹³⁷ které se sloučilo s obdobným zařízením v Tachově a v Horšovském Týně. Školy fungovaly v jednotlivých městech, ale měly společné vedení v Boru. Učiliště v Horšovském Týně se ve školním roce 1983/1984 opět osamostatnilo. Učiliště v Boru provozovalo svou činnost i nadále a mělo místně odloučené pracoviště v Tachově.¹³⁸ Činnost pracoviště v Tachově byla později také ukončena, dnes funguje výuka pouze v Boru a škola nese název Střední škola Bor.

Po dobu trvání školy se ve funkci ředitele vystřídali Bohumil Lojda, Miroslav Drchota, Karel Paukner. Miroslav Drchota řídil školu ještě po odchodu ředitele Karla Pauknera do důchodu, v současné době vede školu Zdeňka Velečková.

¹³⁵ Kronika Zemědělského odborného učiliště v Boru.

¹³⁶ Viz příloha č. 13.

¹³⁷ Viz příloha č. 14.

¹³⁸ CHALOUPECKÝ, K., *Rozvoj socialistického školství na Tachovsku*, Tachov 1981, s. 113.

6.1.3 Lidová škola zemědělská Lestkov

Ve výčtu škol, které obsahoval výnos Ministerstva školství 10. srpna 1948 č. A-168 384-IVa: Přeměna lidových škol zemědělských na základní odborné školy zemědělské a hospodyňského směru,¹³⁹ byla uvedena i Lidová škola zemědělská v Lestkově.¹⁴⁰

Protože se z této školy dochovalo pouze torzo původně vedených písemností, které jsou v podstatě pouze dokladem o existenci školy, lze velmi obtížně zaznamenat vývoj lidové školy zemědělské v této lokalitě. O škole nejsou zachovány žádné záznamy ani zmínky v jiných písemnostech, ani v kronice Lestkova.

Z dochovaných dvou třídních výkazů vyplývá, že škola pravděpodobně zahájila svou činnost ve školním roce 1946–1947 a vedl ji Josef Podehradský.¹⁴¹ V dalším školním roce 1947–1948 školu řídila Růžena Mazurová. Ve škole se vyučovala hospodářská nauka, ruština, zemědělská nauka, občanská výchova, zemědělské počty a čeština.¹⁴²

V roce 1948 škola nejspíše definitivně ukončila svou činnost, a protože o činnosti základní odborné školy rolnické neexistují žádné archiválie, můžeme se domnívat, že rokem 1948 činnost zemědělského školství zde končí a výuka v nově utvářených základních odborných školách rolnických, zde nebyla nikdy zahájena. Škola v Lestkově spadala do kompetence inspekčního obvodu v Plzni.

¹³⁹ Věstník MŠO, č. 122/1948, Výnos MŠO z 10. srpna 1948, č. A-168 384-IV.a: Přeměna lidových škol zemědělských na základní odborné školy zemědělského a hospodyňského směru. s. 375–377.

¹⁴⁰ Viz příloha č. 15.

¹⁴¹ SOKA Tachov, fond Lidová škola zemědělská Lestkov, inventární číslo 1, Třídní katalog 1946–1947, K 1.

¹⁴² SOKA Tachov, fond Lidová škola zemědělská Lestkov, inventární číslo 2, Třídní katalog 1947–1948, K 2.

6.1.4 Zemědělské odborné učiliště Planá

Zemědělská škola pod nejrůznějšími názvy provazovala svou činnost v Plané v letech 1945 až 1972.

Nejprve v září roku 1945 zahájila svou činnost v Plané lidová škola zemědělská. V době zahájení provozu se zde učilo 26 žáků. Školu umístili do budovy tzv. měšťanské školy. Měšťanská škola se nacházela v budově u kostela čp. 118, jenž je zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie. Škola byla zaměřená na výuku oborů chovatel skotu a prasat. Jejím ředitelem byl od roku 1945 do 31. března 1948 Bedřich Dušek. Od 1. dubna 1948 do června 1948 jej vystřídal Ladislav Krisl. V roce 1948 čekalo školu přejmenování na základě již výše zmiňovaného zákona ministerstva školství a osvěty č. 95/1948 Sb. z. a n. Začala tedy používat nový název základní odborná škola rolnická. V srpnu 1948 dochází k přestěhování školy na krátkou dobu do Chodové Plané, kde byla připojena k místní škole. O školu byl poměrně velký zájem, neboť ji ve školním roce 1948/1949 navštěvovalo 250 žáků. Ředitelem základní odborné školy rolnické byl až do roku 1952 František Žďárský, který nastoupil do své funkce po již zmíněném Ladislavu Krislovi v létě 1948.

Od 1. září 1950 provozovala svou činnost základní odborná škola rolnická v budově proti škole Na Valech. V této škole probíhalo tzv. cyklické vyučování. První ročníky, které navštěvovalo 42 žáků, se vyučovaly tři měsíce. Další tři měsíce se vyučovaly druhé ročníky, v nichž se učilo 17 žáků. Výuka třetích ročníků trvala poslední čtyři měsíce. Ve třetích ročnících rozšiřovalo své vzdělání 24 žáků. Protože se na škole učilo mnoho přespolních žáků, byl v prosinci 1951 zřízen internát. Zároveň se škola přestěhovala do opravené budovy proti nemocnici.¹⁴³ K další změně došlo v roce 1952, kdy zde místo základní

¹⁴³ SOKA Tachov, Zemědělské odborné učiliště Planá, inventární číslo 10, Třídní katalog + třídní kniha I. 1951–1952, K 10.

odborné školy rolnické patrně fungovalo pouze středisko pracujícího dorostu, které bylo zaměřeno na učební obor chovatel skotu a prasat. Žáci měli zajištěný odborný výcvik na pracovištích Státního statku Karlín, kde byla produkční stanice prasnic a dojnic.¹⁴⁴

Dne 1. září 1953 bylo zahájeno vyučování na Učňovské škole zemědělské v Plané.¹⁴⁵ Tato zařízení vzniklo stejně tak jako další učňovské školy na základě vládního nařízení o náboru a přípravě mládeže k povolání mimo učiliště státních pracovních záloh.¹⁴⁶ Tímto nařízením se reagovalo na zvýšenou potřebu pracovních sil v dělnických a zemědělských oborech. Škola měla v době svého vzniku 34 žáků, kteří se ve školním roce 1953 až 1954 připravovali v oboru základní pracovník Jednotného zemědělského družstva. Dále zde výuka probíhala v roce 1953 až 1956 v oboru pěstitel zemědělských plodin a v letech 1958 až 1960 pěstitel-chovatel. Žáci měli k dispozici školu a internát, které byly umístěny v Bezdrůžické ulici, čp. 54 a 51/II.

Učňovská zemědělská škola v Plané se podílela na přípravě zemědělské mládeže do roku 1960, kdy na základě rozhodnutí ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství, které vycházelo z usnesení vlády ze dne 22. června 1960, došlo ke změně na zemědělské odborné učiliště. I v učilišti se vystřídala celá řada oborů. Mládež se zde připravovala v oborech pěstitel-chovatel, zemědělský mechanizátor, průmyslový krmivář a chovatel-mechanizátor.

Ředitelem od roku 1952 až do roku 1966 byl Milouš Dobromysl, který spravoval nejprve základní odbornou školu rolnickou, dále, po jejím přejmenování učňovskou školu zemědělskou. Ve své funkci pokračoval i

¹⁴⁴ SOkA Tachov, Zemědělské odborné učiliště Planá, inventární číslo 12, Třídní katalog 1952–1953, K 12.

¹⁴⁵ Viz příloha č. 16.

¹⁴⁶ Viz kapitola Vývoj školství v oblasti zemědělství (s. 44).

na zemědělském odborném učilišti, a v roce 1966 jej vystřídal Bohumil Kovařík, jenž vedl školu až do jejího uzavření.¹⁴⁷

Odborné učiliště fungovalo v Plané až do roku 1972, kdy zde naposledy složilo závěrečnou zkoušku 12 učňů z třetího ročníku. Učni prvního a druhého ročníku oboru chovatel a mechanizátor byli převedeni do zemědělského odborného učiliště v Boru a učni oboru průmyslový krmivář pokračovali ve výuce ve Vodňanech.

Učiliště tímto skončilo svou činnost a bylo vyřazeno ze sítě zemědělského školství.¹⁴⁸ Školní budovu využili pro nově zřízenou učební školu pro obory stavebního a místního hospodářství, připravovali se zde učňové ze Zemědělských staveb Planá a z dalších organizací a závodů z Mariánských Lázní a Plané. V 70. letech 20. století v objektu zřídili odborné učiliště pro stavební obory v Západočeském kraji.

V roce 1970 se v Plané vyučoval učební obor výrobce dřevařských polotovarů, určený pro učně z celého kraje. V roce 1972 zde zahájily výuku obory, určené především dívkám, nejprve se začal vyučovat obor švadlena a v roce 1973 přibyl obor dámská krejčová, pro chlapce vznikl obor pánský krejčí. Tyto obory byly určeny pro většinu okresů Západočeského kraje.

Na základě realizace zákona o opatření v soustavě základních a středních škol z roku 1978 došlo ke sloučení těchto oborů a vytvoření Středního odborného učiliště v Plané, kde se vyučovaly obory švadlena, dámská krejčová, pánská krejčová, pánský krejčí a výrobce dřevařských polotovarů.¹⁴⁹ Zemědělská škola v Plané názorně ukazuje všechny

¹⁴⁷ SOkA Tachov, Zemědělské odborné učiliště Planá, inventární číslo 46, Třídní katalog I. (zem. mechanizátor) 1966–1967, K 46.

¹⁴⁸ SOkA Tachov, Zemědělské odborné učiliště Planá, inventární číslo 60, Kniha zápisů z pedagogických porad 1971–1972, K 60.

¹⁴⁹ CHALOUPECKÝ, s. 114.

změny, jimiž zemědělské školství prošlo od roku 1945 až do začátku 70. let 20. století.

6.1.5 Základní odborná škola rolnická Stříbro

Ze Základní odborné školy rolnické ve Stříbře se dochovaly pouze třídní katalogy a části dílčího inventáře z let 1949 až 1952.¹⁵⁰ Protože se nedochovala ani školní kronika a o škole nejsou informace ani v kronice obecní, ani v kronikách ostatních stříbrských škol, nelze přesně zjistit, kdy bylo na této škole zahájeno vyučování.¹⁵¹ Lze předpokládat, že vyučování ve škole zahájili již v roce 1948, kdy byl vydán zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon) a výnos ministerstva školství o změně názvu povinných škol zemědělského a hospodářského směru.¹⁵² Tuto domněnku podporuje konkrétní výčet škol, který obsahoval výnos ministerstva školství ze dne 10. srpna 1948, č. A-168 384-4a: Přeměna lidových škol zemědělských na základní odborné školy zemědělského a hospodářského směru.¹⁵³ Stříbro bylo vedeno mezi školami na území dnešního okresu Tachov, které poskytovaly vzdělání zemědělské mládeži.

Z uvedených materiálů, které se z této školy dochovaly, nelze pro rok 1949 až 1950 zjistit jméno ředitele, protože podpis v třídních katalogích je téměř nečitelný. V letech 1950 až 1952 funkci ředitele zastával V. Baloun.¹⁵⁴

Velmi málo informací lze dohledat i o ukončení činnosti tohoto školského zařízení. Jedinou dochovanou zprávou je pouze zmínka, v níž

¹⁵⁰ Viz Příloha č. 17.

¹⁵¹ SOkA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Stříbro, inventární číslo 1, Třídní katalog + třídní kniha I. 1949–1950, K 1.

¹⁵² Věstník MŠO, č. 95/1948, Výnos MŠO ze dne 19. června 1948, č. A-92.243-4a: Změna názvu povinných škol zemědělského a hospodářského směru. s. 314.

¹⁵³ Věstník MŠO č. 122/1948, Výnos MŠO z 10. srpna 1948, č. A-168 384-IVa: Přeměna lidových škol zemědělských na základní odborné školy zemědělského a hospodářského směru. s. 375–377.

¹⁵⁴ SOkA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Stříbro, inventární číslo 3, Třídní katalog I. B (chovatel) 1950–1951, K 3; inventární číslo 12, Třídní katalog I. (dvouletá-chovatel) 1951–1952, K 11.

je sděleno, že 14. srpna 1952 byla Základní odborná škola rolnická ve Stříbře zrušena a přestěhována na zámek v Trpístech.¹⁵⁵

6.1.6 Zemědělské odborné učiliště v Tachově

Odborné školství v Tachově mělo rozsáhlou tradici již v předválečné době.¹⁵⁶ Pro učiliště byla vybrána budova ve starší části města v Zahradní ulici čp. 502, kterou původně v roce 1870 vybudovali jako tovární objekt. V průběhu let došlo k mnoha přestavbám podle toho, k jakému účelu v dané době objekt sloužil. Před druhou světovou válkou ji používala továrna Adler a vyráběly se v ní knoflíky. Při rekonstrukci budovy bylo objeveno velké množství perleťového odpadu a také stará obchodní korespondence, z níž vyplývalo, že poměrně malá továrna vyvážela své výrobky z perleti do řady zemí jak v Evropě, tak v zámoří.¹⁵⁷ Později se zde zpracovávalo dřevo. K největší změně došlo v roce 1899, kdy se továrna změnila ve školu. V této době sloužila nově otevřené všeobecné průmyslové škole pokračovací. Budova byla využívána ke školským účelům i po vzniku republiky. Během druhé světové války se však do továrny vrátila výroba, ale již v letech 1945 až 1949 v ní opět začala fungovat škola. V této době zde své sídlo měla všeobecná česká pokračovací škola.¹⁵⁸ Další změna nastává ve školním roce 1949/1950, kdy školu používala lidová škola zemědělská a později základní odborná škola rolnická, která zde zůstala až do roku 1952, kdy v objektu byla umístěna zemědělská odborná škola, obor opravář zemědělských strojů.¹⁵⁹ Noví provozovatelé budovu celkově opravili a nově vybavili třídy a kabinetů, postavili také sociální zařízení a šatny a na školním pozemku vybudovali dílny a garáže pro vozový park.¹⁶⁰ Odborný výcvik učňů probíhal na Státním statku ve Velkých Dvorcích. Ředitelem byl jmenován

¹⁵⁵ SOKA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Stříbro, inventární číslo 18, Dílčí inventář (školní zařízení) 1949–1952, K 18.

¹⁵⁶ Viz kapitola 4.1.

¹⁵⁷ Kronika zemědělského odborného učiliště Tachov, nestránkováno. Kronika uložena ve Střední škole v Boru.

¹⁵⁸ Kronika zemědělského odborného učiliště Tachov.

¹⁵⁹ Viz příloha č. 18.

¹⁶⁰ Kronika zemědělského odborného učiliště Tachov.

Ing. Zdeněk Bistřický, pedagogický sbor, kromě něj tvořilo ještě pět vyučujících, Jiří Hájek, Václav Kraus, Václav Kroupa, Marie Sýkorová a František Tříška.¹⁶¹

Dne 1. října 1952 zahájili vyučování několikaměsíčními kurzy pro brigády, traktoristy pásových traktorů a traktoristy kolových traktorů. Aby mohla výuka probíhat v kvalitních podmínkách, již během prvního ročníku bylo nutné rozšířit vozový park školy. Protože školu navštěvovali studenti z širokého okolí, vedení školy pro ně zajistilo ubytování v internátu na náměstí Republiky čp. 529. Později byl objekt internátu rozšířen ještě o jednu budovu určenou dívkám. Rozšíření internátu se stalo nezbytnou nutností, neboť škola pořádala krátkodobé kvalifikační kurzy pro zemědělce, na něž se hlásily i dívky¹⁶²

Z důvodu jmenování Ing. Zdeňka Bistřického krajským inspektorem zemědělských škol se novým ředitelem ve školním roce 1953/1954 stal Václav Kraus. Škola měla dvě třídy s více jak 70 žáky. Stále chyběly učebnice pro žáky, ale podařilo se získat dotace na doplnění vnitřního zařízení a úpravy školní budovy a internátu. Velkým problémem zůstávalo stravování žáků, neboť škola neměla kuchyni a jídelnu. Stravování žáků se proto uskutečňovalo na náměstí v objektu tzv. Britanky a to přinášelo celou řadu nejrůznějších problémů.¹⁶³

Od 2. září roku 1953 v budově školy fungovala zemědělská mistrovská škola, jejíž dvě třídy byly v dalším školním roce přemístěny mimo Tachov.¹⁶⁴ Do uvolněných prostor již od 1. listopadu 1954 nastoupili žáci nového učebního oboru opravář zemědělských strojů. 140 učňů se vyučovalo ve čtyřech třídách, proto muselo dojít k dalšímu zlepšení vybavení školy. Probíhala zde také výuka v pětiměsíčních kurzech. Mimo jiné v průběhu těchto kurzů absolventi získávali oprávnění na řízení motorových vozidel, včetně kombajnů a těžkých zemních strojů.¹⁶⁵

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Viz kapitola 6.2.3.

¹⁶⁵ *Mechanizační škola pro zemědělce*, in: Tachovská Jiskra, ročník IX., č. 19, s. 11.

Zhoršila se i tak dost problematická situace se stravováním žáků, proto se urychleně pokračovalo v budování jídelny a kuchyně. 27. ledna 1955 zahájila provoz školní kuchyně a jídelna,¹⁶⁶ tím byl vyřešen mnoholetý problém školy.

Dne 15. března 1955 proběhly první řidičské zkoušky, žáci získali řidičský průkaz, který opravňoval k řízení traktoru a motocyklu. O týden později proběhly odborné zkoušky opravářů zemědělských strojů. V tomto školním roce od 22. listopadu 1954 začala v objektu provozovat svou činnost zimní škola zemědělské mládeže, která vznikla na základě rozhodnutí Západočeského krajského národního výboru v Plzni. Tato škola vyučovala žáky, jak již vyplývá z názvu, pouze v zimních měsících.

Ve školním roce 1955/1956 probíhaly na škole kromě normální výuky také kurzy pro řidiče traktorů a družstevní škola práce, dále se zde vyučoval pětíměsíční kurz traktoristů-opravářů a zimní kurz zemědělské mládeže. V následujícím školním roce k dosavadním třídám a kurzům přibyla ještě jedna třída nového oboru chovatel-pěstitel.¹⁶⁷

V dalším školním roce 1958/1959 se změnil způsob výuky na zemědělských školách, podle nových směrnic došlo v roce 1958/1959 k zavedení nového typu zemědělského odborného učňovského školství. V Tachově tak vznikla učňovská škola zemědělská-mechanizační, která byla tříletá. Od následujícího školního roku došlo k snížení věkové hranice přijímaných učňů na 14 let a před vstupem na školu museli učňové mít uzavřenou učební smlouvu s vybranými podniky. Rok 1961/1962 přinesl do škol velkou změnu, v tomto školním roce jsou převedeny zemědělské školy pod ministerstvo školství a opět se mění způsob výuky, přesto je o školu velký zájem, navštěvuje je jí 165 žáků.¹⁶⁸ Od roku 1960 do roku 1964 ve škole provozovala svou činnost jednoletá střední zemědělská technická škola. Od roku 1960 se škola nazývala zemědělské odborné

¹⁶⁶ Kronika zemědělského odborného učiliště Tachov

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Kronika zemědělského odborného učiliště Tachov.

učiliště a vyučoval se zde obor opravář zemědělských strojů. O školu byl poměrně velký zájem a do roku 1972 školou prošlou 1526 absolventů.

Ve školním roce 1962/1963 došlo ke změně ředitele školy, stal se jím František Tříška, kterého již po roce vystřídal František Macek, ten školu řídil až do roku 1967,¹⁶⁹ kdy se funkce ujímá Ing. Josef Sazama, když v roce 1971 opustil funkci, půl roku školu řídil René Jirka jako zastupující ředitel. 1. ledna 1971 se funkce ujal Ing. Karel Paukner. V 80. letech 20. století došlo ke sloučení učiliště v Tachově s obdobným zařízením v Boru. Škola v Tachově byla později zrušena.¹⁷⁰

6.1.7 Učňovská škola zemědělská Zálezly

Z této učňovské školy se dochovalo také velmi málo archiválií, které by přesněji mapovaly činnost v této lokalitě. Na základě katalogových listů lze předpokládat, že škola fungovala od roku 1952, kdy vznikla jako základní odborná škola rolnická. V této době se škola zaměřovala na výuku oboru chovatel a školu navštěvovalo 28 žáků. Na škole se vyučovaly český a ruský jazyk, občanská nauka, pěstování rostlin, chov velkých zvířat, chov drobných zvířat, hygiena, mechanizace, zemědělská ekonomie, bezpečnost a hygiena práce a také tělesná výchova.¹⁷¹ Od školního roku 1953/1954 se zvýšil počet žáků a byly otevřeny již dvě třídy, ve kterých se připravovalo 51 žáků.¹⁷² V následujícím školním roce byla základní odborná škola rolnická na základě realizace vládního nařízení č. 19/1954 Sb. o náboru a přípravě mládeže pro povolání mimo učiliště státních pracovních záloh¹⁷³ zrušena a nahrazena učňovskou školou. I

¹⁶⁹ Viz příloha č. 19.

¹⁷⁰ Viz kapitola 6.1.2.

¹⁷¹ SOKA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Zálezly, inventární číslo 1, Třídní katalog I.(chovatel)1952–1953, K 1.

¹⁷² SOKA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Zálezly, inventární číslo 2, 4, Třídní katalogy I. A, I. B (základní pracovník JZD) 1953–1954, K 2, 4.

¹⁷³ Vládní nařízení ze dne 6. dubna č. 19/1954 Sb. o náboru a přípravě mládeže pro povolání mimo učiliště státních pracovních záloh, in: Sbirka zákonů republiky Československé, ročník 1954, částka 11, Praha 1954, s. 63.

když se změnilo jméno, obsah výuky zůstával podobný a zájem o školu byl také zhruba stejný, neboť školu navštěvovalo ve školním roce 1954/1955 49 žáků.¹⁷⁴ Následujícího roku k oboru chovatel, který studovalo 20 žáků, přibyl ještě obor pěstitel, kde se vzdělávalo 23 žáků.¹⁷⁵ Z dochovaných archiválií se nepodařilo zjistit ani jména ředitelů, protože v letech 1952–1954 není jméno ředitele uvedeno a v letech 1954 až 1956 je nečitelné. K ukončení existence školy došlo pravděpodobně v roce 1960 a žáci byli převedeni do Zemědělského učiliště v Boru, které připravovalo učně pro Státní statek Tachov a zemědělské podniky okresu Domažlice.

6.1.8 Další zemědělské odborné školy okresu Tachov

Ve Věstníku ministerstva školství č. 122/1948 byl uveden výnos, ministerstva školství z 10. srpna ze dne 1948, č. A-168 384-IVa, jenž obsahoval konkrétní výčet škol, zde lze získat informaci o existenci dalších základních odborných škol rolnických na okrese Tachov, z jejichž činnosti se dochovalo do dnešní doby jen minimum dokladů, případně se nepodařilo doposud nalézt jakékoliv zmínky o jejich působení, protože neexistují zprávy, kam byly archivní materiály po zrušení školy převezeny. Z věstníku se dozvídáme, že základní odborná škola rolnická připravovala mládež pro potřeby zemědělství v Cebivi, Černošíně a Starém Sedlišti.¹⁷⁶ Z těchto škol je archivní materiál dosud neznámý.

Z Učňovské školy zemědělské ve Velkých Dvorcích je archivní materiál také dosud nedostupný, ale v Muzeu Českého lesa v Tachově se podařilo najít několik fotografií, které dokládají existenci této školy v roce

¹⁷⁴ SOKA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Zálezly, inventární číslo 5, 6, Třídní katalogy I. A, I. B (základní pracovník JZD) 1954–1955, K 5, 6.

¹⁷⁵ SOKA Tachov, fond Základní odborná škola rolnická Zálezly, inventární číslo 7, 8, Třídní katalogy chovatel, pěstitel 1955–1956, K 7, 8.

¹⁷⁶ Věstník MŠO č. 122/1948, Výnos MŠO z 10. srpna 1948, č. A-168 384-IVa: Přeměna lidových škol zemědělských na základní odborné školy zemědělského a hospodyňského směru. s. 375–377.

1959. Z dochovaných fotografií vyplývá, že škola v tomto roce sídlila v místním zámku a byla zaměřena na obor pěstitel-chovatel.¹⁷⁷

6.2 Zemědělské mistrovské školy

6.2.1 Zemědělská mistrovská škola Planá

Pro okresy Cheb, Aš a Mariánské Lázně byla zřízena Zemědělská mistrovská škola v Plané.¹⁷⁸ Škola zahájila svou činnost po roce 1952. Přesné datum zahájení činnosti školy nelze stanovit, protože se dochovaly pouze katalogy od školního roku 1956 do roku 1964.¹⁷⁹ Škola byla určena pro členy Jednotných zemědělských družstev a zaměstnance Československých státních statků. Vyučoval se zde obor pěstitel-chovatel.

Ve školním roce 1955–1956 byla zřízena při této mistrovské škole zimní škola zemědělské mládeže. Na tomto typu školy získávali určitou kvalifikaci chlapci a dívky, kteří po ukončení základní devítileté školy nenastoupili do žádného učebního oboru ani do středních škol. Nastoupili ihned do zaměstnání a zimní školy jim umožnily rozšířit své vědomosti, aniž by museli přerušit své zaměstnání, protože školy vyučovaly vlastně v období vegetačního klidu, v době kdy zemědělci měli méně práce. Zimní škola zemědělské mládeže v Plané se specializovala na obor pěstitel-chovatel a ve školním roce 1955/1956 do ní nastoupilo 22 žáků.

Řízením zemědělské mistrovské školy pověřili v letech 1956 až 1964 Milouše Dobromysla, který byl také ředitelem Učňovské školy zemědělské v Plané.¹⁸⁰ V roce 1964 se konaly poslední závěrečné

¹⁷⁷ Viz příloha č. 20.

¹⁷⁸ Viz příloha č. 21.

¹⁷⁹ SOkA Tachov, fond Zemědělské mistrovská škola Planá, inventární číslo 1, Třídní katalog I. (chovatel)1956–1957, K 1

¹⁸⁰ SOkA Tachov, fond Zemědělské mistrovská škola Planá, inventární číslo 1, Třídní katalog I. (chovatel)1956–1957 K 1, Třídní katalog I. (chovatel-pěstitel) 1962–1963, K 12.

zkoušky Zemědělské mistrovské školy v Plané. Protože se nedochovaly protokoly o konání těchto mistrovských zkoušek, nelze již zjistit, kolik žáků se jich zúčastnilo. Škola pravděpodobně poté ukončila svou činnost.

6.2.2 Zemědělská mistrovská škola Stříbro

Zemědělskou mistrovskou školu ve Stříbře lze zařadit k těm školám, o jejichž činnosti se dochovalo velmi málo archiválií. Ve Státním okresním archivu Tachov jsou uloženy pouze třídní katalogy z let 1957 až 1960. Z nich nelze zjistit, kdy přesně škola zahájila svou činnost.¹⁸¹ Ve škole se vyučoval obor pěstitel a chovatel. Žáci získávali vzdělání v předmětech vyučovací jazyk, občanská nauka, matematika, chemie, všeobecné pěstování rostlin, speciální pěstitelství rostlin, ovocnářství a zelinářství a ochrana rostlin, zootechnika, mechanizace a stavitelství, hygiena a bezpečnost práce, součástí výuky byla i učební praxe.¹⁸² V jednotlivých letech do školy do prvního ročníku nastupovalo vždy okolo 20 žáků. Ve školním roce 1956–1957 do školy vstoupilo 22 žáků, ale již následující rok se vyučovaly dva obory pěstitelský a chovatelský, a proto v prvním ročníku v jednom oboru studovalo 21 žáků a ve druhém bylo 26 žáků, výuka pokračovala i ve druhé třídě, kde se nacházelo 14 žáků. Ve školním roce 1957–1958 do první třídy nastoupilo 21 žáků v oboru pěstitelském. Následující školní rok byl otevřen obor pěstitelských i chovatelský, v prvním ročníku se vyučovalo 23 žáků a druhý ročník navštěvovalo 19 žáků. Ve školním roce 1959–1960 otevřeli obor pěstitelsko-chovatelský, v němž získávalo odbornost 32 žáků.¹⁸³ Z těchto informací lze usuzovat, že o školu byl poměrně velký zájem.

¹⁸¹ SOKA Tachov, fond Zemědělská mistrovská škola Stříbro, inventární číslo 1, Třídní katalog I. (chovatel) 1957–1958, K 1.

¹⁸² SOKA Tachov, fond Zemědělská mistrovská škola Stříbro, inventární číslo 2, Třídní katalog I., II. (pěstitel) 1957–1959, K 2.

¹⁸³ SOKA Tachov, fond Zemědělská mistrovská škola Stříbro, inventární číslo 3, Třídní katalog I. (chovatel-pěstitel) 1959–1960, K 3.

Ve vedení Zemědělské mistrovské školy ve Stříbře se vystřídali dva ředitelé. Jméno ředitele, který stál v čele školy ve školním roce 1956–1957 se nepodařilo zjistit, protože jeho podpis v katalozích byl nečitelný.¹⁸⁴ Od roku 1957 do roku 1959 školu řídil František Boháček.¹⁸⁵ Tito dva ředitelé spravovali v letech 1956–1958 také zimní školu zemědělské mládeže, která zde v této době fungovala.

6.2.3 Zemědělská mistrovská škola Tachov

V budově bývalé továrny Adler v Zahradní ulici čp. 502, kde se již nacházela zemědělská odborná škola, byl 2. září 1953 otevřen první ročník dvouleté Zemědělské mistrovské školy v Tachově.¹⁸⁶ Mistrovská škola měla v době svého otevření dvě třídy. V době zahájení činnosti ve školním roce 1954–1955 se zde vyučovalo celkem 63 žáků.¹⁸⁷ Řízením školy byl pověřen Václav Kraus. Žáci, kteří nepocházeli z Tachova měli možnost ubytování v internátu umístěném na náměstí Republiky čp. 529 a čp. 120. Posluchači mistrovské školy se kromě výuky podíleli také na odstraňování poškozených budov a úpravě Zahradní ulice.

První ročník zemědělské mistrovské školy ukončili žáci 26. června a 26. července 1954. Ve školním roce 1954–1955 však byly obě třídy mistrovské školy na základě rozhodnutí Západočeského krajského národního výboru přemístěny a to II. A do Strážnice na Moravě a II. B do Českých Budějovic.¹⁸⁸

Již 1. listopadu 1954 nastoupili do školy žáci oboru traktorista-opravář.¹⁸⁹ Ve škole také probíhaly v pětiměsíčních bězích tři kurzy pro

¹⁸⁴ SOKA Tachov, fond Zemědělská mistrovská škola Stříbro, inventární číslo 5, Třídní katalog I., II. 1956–1957, K 5.

¹⁸⁵ SOKA Tachov, fond Zemědělská mistrovská škola Stříbro, inventární číslo 6, Třídní katalog I. 1957–1958, K 6.

¹⁸⁶ Kronika Zemědělského odborného učiliště Tachov. Uložena v objektu Střední školy Bor.

¹⁸⁷ SOKA Tachov, fond Zemědělská mistrovská škola Tachov, inventární číslo 1, Třídní katalog I. třída 1953–1954, K 1.

¹⁸⁸ Kronika Zemědělského odborného učiliště Tachov.

¹⁸⁹ Viz kapitola č. 6.1.6.

řidiče pásových traktorů, kolových traktorů a kombajnů. Na tyto kurzy se zapsalo 53 žáků. V dalším školním roce 1955–1956 na škole neprobíhala pravidelná výuka, konaly se zde pouze již výše zmíněné kurzy. Situace byla podobná i v následujících letech, opět zde probíhaly pětiměsíční kurzy traktoristů a opravářů zemědělských strojů. Ve školním roce 1956–1957 se však ještě přistoupilo k pořádání večerních kurzů řidičů traktorů a ostatních silničních vozidel, a to jak pro zemědělský úsek, tak i pro veřejnost. Zároveň zde každý rok probíhal kurz výcviku řidičů pro armádu. Kurzy navštěvovali posluchači, jejichž věkové rozmezí se pohybovalo od 17 do 40 let. Každý kurz navštěvovalo 40 posluchačů.¹⁹⁰ Zemědělská mistrovská škola v Tachově byla jednou z několika forem výuky, které se vystřídaly v objektu zemědělského učiliště.

6.3 Další odborné školství

6.3.1 Základní odborná škola Stříbro, obor mlynář

Tato škola byla jediná svého druhu na okrese Tachov. Lze předpokládat, že fungovala od roku 1946 do roku 1954, kdy došlo pravděpodobně, jako u jiných základních odborných škol, ke zrušení vládním nařízením č. 19/1954 Sb.¹⁹¹ Přesnou dobu jejího trvání nelze určit, protože se dochovalo pouze torzo písemností, které tvoří 87 katalogových listů žáků z let 1946 až 1951.¹⁹² Z katalogových listů lze zjistit, že ve třídách byly různé počty žáků, jež se pohybovaly v rozmezí 21 až 35 učňů. Školu navštěvovaly také dívky, ovšem ty tvořily výjimku, například ve školním roce 1946/1947 byly ve druhé třídě z 35 žáků pouze 2 dívky.¹⁹³ Žáci získávali vědomosti a dovednosti v občanské a tělesné

¹⁹⁰ Kronika Zemědělského odborného učiliště Tachov.

¹⁹¹ Vládní nařízení ze dne 6. dubna 1954 č. 19/1954 Sb. o náboru a přípravě mládeže pro povolání mimo učiliště státních pracovních záloh in: Sbírnka zákonů republiky Československé, ročník 1954, částka 11, Praha 1950, s. 63.

¹⁹² Viz příloha č. 24.

¹⁹³ SOKA Tachov, Základní odborná škola Stříbro, inventární číslo 1, Katalogové listy žáků 1946–1951, N 1.

výchově, českém jazyce, odborných počtech, strojnictví, obchodní a odborné nauce a v praktickém cvičení. Ředitelem této odborné školy, jak lze zjistit z dochovaných materiálů, byl v letech 1946 až 1950 M. Plaček.¹⁹⁴

6.3.2 Lesnické odborné učiliště v Lesné

Lesnické odborné učiliště zaměřené na přípravu specialistů v oblasti těžby dřeva a jeho přibližování zahájilo svou činnost v Lesné 1. září 1962. V učilišti se také připravovali pracovníci pro zalesňování a ochranu lesa.¹⁹⁵ Škola byla umístěna v místním zámku, kde dnes sídlí obecní úřad a další společenské instituce.¹⁹⁶ V počátku své činnosti se setkávalo fungování učiliště s obtížemi, protože bylo nedostatečně vybaveno. Později se situace zlepšila a učiliště mohlo odvádět kvalifikovanou práci jak v oblasti teoretické, tak i praktické výuky. V době svého zahájení se zde vyučovalo ve dvou ročnících, do kterých nastoupilo téměř 80 učňů. Později se kapacita snížila na 50 učňů. V červnu roku 1966 školu ukončilo 42 učňů, v následujícím školním roce do prvního ročníku vstoupilo 29 chlapců, druhý ročník již však navštěvovalo pouze 15 žáků. Učiliště v této době řídil Zdeněk Blahout a pracovalo zde 14 zaměstnanců. V příštím školním roce v učilišti došlo k některým personálním změnám.¹⁹⁷ Činnost učiliště byla ukončena ve školním roce 1970–1971.¹⁹⁸ Učiliště se přesunulo mimo okres Tachov, jeho nástupnickým subjektem se stalo odborné učiliště v Nejdku v dnešním okrese Karlovy Vary. Od 1. září 1971 budova zámku sloužila nadále Lesnímu závodu v Lesné pro pořádání různých kurzů.

¹⁹⁴ SOKA Tachov, Základní odborná škola Stříbro, inventární číslo 1, Katalogové listy žáků 1946–1951, N 1.

¹⁹⁵ CHALOUPECKÝ, s. 114.

¹⁹⁶ Viz příloha č. 25.

¹⁹⁷ Kronika obce Lesná, zápis provedla Marie Uhlíková, kronika je uložena na obecním úřadě v Lesné.

¹⁹⁸ CHALOUPECKÝ, s. 114.

6.3.3 Učňovská škola místního hospodářství ve Světcích

V 50. letech 20. století se na okrese stále více projevovat nedostatek kvalifikovaných odborníků základních stavebních profesí, a proto byla v roce 1955 zřízena Učňovská škola místního hospodářství ve Světcích. Umístění školy v této lokalitě vyhovovalo, neboť se Světce nachází v těsné blízkosti Tachova a k dispozici zde byl rozsáhlý areál bývalého paulánského kláštera, který byl zrušen v roce 1787 za vlády císaře Josefa II. a v pozdějších letech jej majitelé panství využívali k různým účelům, sloužil například k ubytování majitele panství v době přestavby tachovského zámku, později se zde nacházel knížecí lesní úřad.¹⁹⁹ Po skončení druhé světové války se objekt uvolnil, a aby mohl dojít k zahájení vyučování, proběhly zde adaptační práce.²⁰⁰ Po úpravě budovy se 1. září 1955 zahájilo vyučování v nové učňovské škole, kde se ve třech učebních oborech-zedník, tesař a malíř vyučovalo 84 žáků. Nejvíce byl obsazen obor zedník, kde získávalo odbornost 57 učňů, kteří po absolvování učiliště odešli pracovat téměř do celého západočeského regionu. Pro žáky byly ve škole k dispozici tři třídy a vyučovalo je pět učitelů.²⁰¹ Školu řídil Miroslav Knotek,²⁰² kterého později vystřídal Josef Brož.

V 60. letech 20. století došlo v učňovské škole ve Světcích k některým změnám. Byl zrušen učební obor malíř a od školního roku 1963/1964 se ve čtyřech třídách vyučovaly pouze obory zedník a tesař. Protože byl o tyto obory poměrně velký zájem, stále se zvyšoval počet tříd a žáků. Ve školním roce 1968/1969 měla škola 10 tříd se 368 žáky. V tomto školním roce také otevřeli nový učební obor pokrývač, který se jinde v západočeském kraji nevyučoval,²⁰³ a proto se do školy ve Světcích

¹⁹⁹ PROCHÁZKA, Z., *Tachov-město*, Domažlice, 2007, s. 75.

²⁰⁰ *Učňovská škola místního hospodářství pro učně ve stavebnictví*, in: Tachovská Jiskra, ročník IX., č. 19, s. 11.

²⁰¹ Učňovská škola místního hospodářství Tachov-Světce, *Knihy žáků učiliště, učební roky 1955/1956*. Kniha uložena ve Střední průmyslové škole ve Světcích.

²⁰² SOKA Tachov, *Kronika města Tachova*, s. 249.

²⁰³ Centrum odborné přípravy Tachov-Světce, *informační materiál k výročí školy*, uložen u ředitelky školy Mgr. Jany Hrčkové.

hlásili učni z celého regionu. Tato skutečnost se projevila v dalším zvyšování počtu žáků. Největší počet učňů se ve škole připravoval ve školním roce 1969/1970, kdy v 10 třídách studovalo 396 žáků, které připravovalo 11 učitelů. V 70. letech 20. století poklesl počet učňů, jejichž počet se pohybuje mezi 180 až 250 žáky. Snížil se také počet tříd na 9 a později až na 7. Na počátku 80. let 20. století došlo ke změně názvu na Střední odborné učiliště stavební Tachov-Světce. Protože bylo potřeba rozšířit kapacitu školy pro teoretické vyučování, došlo k rekonstrukci domova mládeže a především započala výstavba nové budovy tohoto zařízení. Provozovatelem učiliště se stal Okresní stavební podnik v Tachově.²⁰⁴

²⁰⁴ Tamtéž.

7 OBECNÉ INFORMACE O STŘEDNÍM ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1945

Krátce po osvobození začalo být již v květnu 1945 školství řízeno ministerstvem školství a osvěty, v jehož čele stál Zdeněk Nejedlý. Došlo k prodloužení školního roku 1944–1945 až do 15. července, aby se mohla na školách dokončit výuka. Pronásledovaní studenti středních a odborných škol, kteří nemohli složit maturitu, měli možnost si ji dodělat v létě a na podzim 1945. 16. října 1945 byl vydán výnos, na jehož základě došlo k uzavření všech německých škol.²⁰⁵ Střední školství navazovalo na stav před okupací, a tak došlo k obnovení klasických a některých reálných gymnázií. Přejícné osnovy vypracované v listopadu 1945 zavedly od školního roku 1945–1946 pro první a druhý ročník měšťanských a středních škol stejný vzdělávací obsah.

Další změny zaznamenaly středních školy až v roce 1948. Školský zákon č. 95/1948 Sb. zavedl v této době jednotnou školu.²⁰⁶ Podle tohoto zákona došlo ke spojení obecní a měšťanské školy se čtyřmi nižšími ročníky gymnázií do jednoho typu školy. Vytvořila se tak třístupňová struktura všeobecného vzdělání. Všeobecné vzdělání se skládalo z národní školy, která měla pět ročníků, na ní navazovaly čtyři ročníky střední školy a poté následovalo čtyřleté gymnázium. Povinné základní vzdělání trvalo devět let a žáci ho získávali na národní a střední škole. Od 50. let 20. století se několikrát pozměnila délka povinného základního vzdělávání.²⁰⁷ Změny, které se odrážely v povinném základním vzdělávání, také zasáhly i vývoj středoškolského vzdělání. Významně do struktury středního školství zasáhl zákon č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů, tzv. školský zákon.²⁰⁸ Tento zákon se

²⁰⁵ PRŮCHA, s. 43.

²⁰⁶ Jednotná škola poskytovala veškeré populaci mládeže obsahem i kvalitou rovnocenné vzdělání od zahájení povinné školní docházky až do určitého věku. Vzdělání probíhalo ve stejném typu školských institucí. Jednotná škola se u nás uchovala až do počátku roku 1990. Československo bylo jednou z prvních zemí na světě, která zaváděla jednotné vzdělání.

²⁰⁷ Viz kapitola 3.3.

²⁰⁸ Zákon ze dne 24. dubna 1953 č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon), in: Sbírnka zákonů republiky Československé, ročník 1953, částka 18, Praha 1953, s. 193.

zabýval změnou organizace škol v Československé republice a gymnázia v něm byla nahrazena jedenáctiletými středními školami.²⁰⁹ Rok 1953 přinesl tedy konec gymnázií v Československé republice. Změnil se obsah vzdělávání, výrazně se zdůrazňovaly matematicko-přírodovědné předměty a došlo k potlačování předmětů humanitního typu. Žáci v této době získávali v prvních osmi postupných ročnících jedenáctileté střední školy základní všeobecné vzdělání a ve třech posledních postupných ročnících vyšší všeobecné vzdělání. Prvních osm ročníků navštěvovali žáci povinně, ale poslední tři postupné ročníky byly výběrové. V nich mohli pokračovat nejen úspěšní absolventi jedenáctiletých středních škol, ale i žáci, kteří úspěšně ukončili osmiletou střední školu. Ve školním roce 1953–1954 byl ještě ponechán čtvrtý postupný ročník dosavadní střední školy, jako tzv. jednoroční učební kurz.²¹⁰

Výuka na jedenáctiletých středních školách probíhala až do roku 1960, kdy zákonem č. 186/1960 Sb. o soustavě výchovy a vzdělání byly základní a střední školy opět rozděleny.²¹¹ Vytvořily se tak základní devítileté školy a střední všeobecně vzdělávací školy, na nichž studium probíhalo tři roky. Střední všeobecně vzdělávací školy vyučovaly studenty až do roku 1968–1969, kdy se na základě zákona č. 168/1968 Sb. postupně přeměňovaly na gymnázia a délka studia se prodloužila na čtyři roky.²¹² Diferenciace středoškolského vzdělání se postupně vyvinula do tří proudů. První proud představovala gymnázia, druhý tvořily střední odborné školy nejrůznějšího zaměření například zdravotnické, zemědělské, ekonomické atd., třetí proud zastupovaly učňovské školy.

Nejdůležitější rozdíl mezi těmito skupinami škol, byl dán tím, že školy prvního a druhého proudu poskytovaly úplné středoškolské vzdělání s maturitou, které umožňovalo nastoupit na vysoké školy. Vzdělání třetího

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Používala se zkratka JUK.

²¹¹ Zákon ze dne 15. prosince 1960 č. 186/1960 Sb. o soustavě výchovy a vzdělání (školský zákon), in: Sbíрка zákonů Československé socialistické republiky, ročník 1960, částka 82, Praha 1960, s. 645.

²¹² Zákon ze dne 19. prosince 1968 č. 168/1968 Sb. o gymnáziích in: Sbíрка zákonů Československé socialistické republiky, ročník 1968, částka 46, Praha 1968, s. 455.

typu neposkytovalo úplné středoškolské vzdělání, tedy neumožňovalo pokračovat ve studiu na vysokých školách. Školy prvního a druhého typu byly školami výběrovými, absolventi základních škol museli nejprve složit přijímací zkoušku. Školy třetího typu se zaměřovaly na přípravu pro dělnická povolání. Větší počet žáků v této době procházel učňovskými školami. K určité změně došlo až v 70. letech 20. století, kdy vznikly učební obory s maturitou.²¹³

²¹³ PRŮCHA, s. 48.

8 STŘEDNÍ ŠKOLSTVÍ OKRESU TACHOV

Po roce 1945 vznikly na okrese Tachov nejrůznější střední školy. Tyto střední školy v některých případech navázaly na předchozí tradici, protože již před válkou na tomto okrese působilo několik velmi významných středních škol. Nejdůležitějšími středními školami na okrese Tachov po roce 1945 se stala gymnázia ve Stříbře, v Plané a později také v Tachově, dále Pedagogická škola pro vzdělání učitelek mateřských škol Stříbro a Střední zemědělsko-technická škola Stříbro.

8.1 Střední všeobecně vzdělávací školy ve Stříbře

Všeobecně vzdělávací škola pod nejrůznějšími názvy existuje ve Stříbře od roku 1870 do současné doby. Po druhé světové válce bylo gymnázium znovu otevřeno již ve školním roce 1946–1947.²¹⁴ Stalo se tak na základě žádosti místního národního výboru a na podkladě rozhodnutí ministerstva školství a osvěty 17. července 1946 č. A-157989-III/4. Gymnázium, které navázalo na předchozí dlouholetou tradici, získalo své sídlo v budově bývalého učitelského ústavu na Revoluční třídě čp. 508, dnes Benešova ulice. Tato budova dříve patřila bývalému německému učitelskému ústavu a bývalému německému reálnému gymnáziu.²¹⁵ Řízením školy pověřili státního profesora Jaroslava Šmídu. Žáci, kteří chtěli tuto školu navštěvovat, museli vykonat 5. a 6. září 1946 přijímací zkoušky. Po úspěšném vykonání přijímacích zkoušek zahájilo 7. září 1946 školní rok 83 studentů. Protože mnoho žáků nebydlelo přímo ve Stříbře, otevřeli pro ně již 4. září 1946 provizorní internát, který umístili přímo ve školní budově. Tvořily jej pouhé dvě větší místnosti. Studium se dělilo na dvě větve, základní a technickou.²¹⁶

Již v následujícím školním roce 1947–1948 vzrostl počet žáků. Školu navštěvovalo 138 studentů, a proto bylo jedenkrát týdně zavedeno

²¹⁴ Viz příloha č. 26

²¹⁵ SOkA Tachov, Gymnázium Stříbro II., inventární číslo 2, Kronika (1947) 1972–1979, K 2.

²¹⁶ Tamtéž.

odpolední vyučování. V čele školy stál od tohoto školního roku až do roku 1949 ředitel Jaroslav Janota. Po únoru 1948 došlo k obměnění profesorského sboru a v roce 1949 se stal ředitelem Václav Miškovský. Po vydání zákona č. 95/1948 Sb. z. a n. o základní úpravě jednotného školství se změnila docházka na gymnáziích z osmi na čtyři roky. Realizace zkrácené školní docházky započala na stříbrském gymnáziu od školního roku 1949–1950. Od tohoto roku se také používal jiný název školy. Místo dřívějšího názvu Státní reálné gymnázium ve Stříbře se používalo pojmenování Gymnázium ve Stříbře.²¹⁷ Tento školní rok byl pro stříbrské gymnázium důležitý ještě jednou významnou událostí. 5. až 7. června 1950 se zde konaly první poválečné závěrečné zkoušky, kterých se účastnilo 22 kandidátů. Všichni studenti prospěli a čtyři měli dokonce vyznamenání. Předsedou zkušební komise byl školní inspektor Ing. J. Hokeš.²¹⁸

Na počátku června roku 1950 umístili v budově gymnázia pedagogické gymnázium pro vzdělávání učitelek mateřských škol.²¹⁹ Od školního roku 1950–1951 byly tedy ve školní budově umístěna dvě gymnázia. Každé z těchto gymnázií mělo svůj vlastní vyučovací program a svůj pedagogický sbor. Vyučující se však scházeli na společných pedagogických poradách.

Po vydání zákona č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů zaniklo na konci školního roku 1952–1953 gymnázium a nahradila jej Jedenáctiletá střední škola ve Stříbře,²²⁰ v jejímž čele stál Václav Šíp. Jedenáctiletá střední škola ve Stříbře byla vytvořena sloučením tří škol, 1. devítileté školy, 2. devítileté školy a gymnázia, vyučovalo se nadále v budovách těchto škol. Vyučování bylo zahájeno 1. září 1953 a funkci

²¹⁷ SOKA Tachov, Gymnázium Stříbro I., inventární číslo 18, Třídni katalog I. třída/dříve V. třída reálného gymnázia 1949–1950, K 18.

²¹⁸ SOKA Tachov, Gymnázium Stříbro I., inventární číslo 21, Třídni katalog IV. třída/dříve VIII. třída reálného gymnázia 1949–1950, K 21.

²¹⁹ Viz kapitola 8.2.

²²⁰ Zákon ze dne 24. dubna 1953 č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon), in: Sbíрка zákonů republiky Československé, ročník 1953, částka 18, Praha 1953, s. 193.

ředitele vykonával až do roku 1955 Vilém Sedmera, kdy jej vystřídal Antonín Macháček, ten školu řídil až do roku 1959. V roce 1959 se do své funkce opět vrací Vilém Sedmera.²²¹ Za jeho vedení také dochází k ukončení činnosti školy na základě zákona č. 186/1960 Sb. Dle tohoto zákona bylo střední školství opět odděleno od základních škol. Vznikly základní devítileté školy a střední všeobecně vzdělávací školy.²²²

Střední všeobecně vzdělávací škola ve Stříbře zahájila svoji činnost 1. září 1961 opět pod vedením ředitele Viléma Sedmery. Při této škole fungovala současně Střední škola pro pracující ve Stříbře. Úkolem této školy bylo doplnit a rozšířit odbornou kvalifikaci a všeobecné vzdělání pracujících. Měla tedy umožnit rozšířit vzdělání těm, kteří absolvovali pouze základní devítiletou školu a byli po dobu stanovenou prováděcími předpisy v pracovním poměru. Absolvent této školy mohl pokračovat ve studiu na vysoké škole.²²³

Počátkem školního roku 1968–1969 došlo ve všeobecně vzdělávacím školství opět k dalším změnám. Na základě zákona o gymnáziích mělo totiž dojít k postupné přeměně všeobecně vzdělávacích škol na gymnázia.²²⁴ Tato změna se projevila také ve Stříbře, kde všeobecně vzdělávací škola, která, přestože již od školního roku 1968–1969 používala razítko gymnázium, byla teprve 1. ledna 1970 na základě usnesení plenárního zasedání Západočeského krajského národního výboru ze dne 12. prosince 1969 změněna na Gymnázium ve Stříbře.²²⁵

Ve školním roce 1972–1973 došlo ke spojení stříbrské části gymnázia s plánským a část gymnázia v Tachově se osamostatnila. V Plané fungovalo humanitně založené studium a ve Stříbře se studium zaměřilo na přírodní vědy. Obě části škol měly společného ředitele Josefa

²²¹ SOkA Tachov, Jedenáctiletá střední škola Stříbro, inventární číslo 1, Třídní výkaz I. A 1953–1954 K 1, inventární číslo 54, Třídní výkaz XI. 1954–1955, inventární číslo 169, Třídní výkaz I. A 1959–1960, K 169.

²²² Viz kapitola 7.

²²³ SOkA Tachov, Jedenáctiletá střední škola Stříbro, inventární číslo 199, Třídní výkaz X. 1960–1961, K 199.

²²⁴ Viz kapitola 7.

²²⁵ SOkA Tachov, Školní kronika, Gymnázium Stříbro, s. 3.

Hájka a také část pedagogického sboru vyučovala na obou školách.²²⁶ Na každé škole existovaly samostatné organizace Svazu socialistické mládeže a sbor rodičů a přátel školy. V této podobě škola fungovala až do roku 1974, kdy bylo plánské gymnázium zrušeno.²²⁷ O čtyři roky později 1. září 1977 začíná Gymnázium ve Stříbře postupně nahrazovat střední pedagogická škola. Maturita posledních gymnazistů se konala ve školním roce 1979–1980 a gymnázium bylo dne 31. srpna 1980 zrušeno.²²⁸

8.2 Pedagogické školy ve Stříbře

Pedagogické školství mělo ve Stříbře velkou tradici. Již na konci 19. století zde vznikl ústav pro vzdělávání učitelek, který byl významnou školou v tehdejší monarchii.²²⁹ Další škola pedagogického zaměření vznikla ve Stříbře počátkem června 1950, kdy zde bylo otevřeno čtyřleté Pedagogické gymnázium pro vzdělávání učitelek mateřských škol v kraji Plzeňském. Třídy této školy umístili v budově gymnázia. Gymnázium se nacházelo v objektu, v němž dříve sídlil ústav pro vzdělávání učitelek. Ve školním roce 1950/1951 se v této budově tedy nacházely dva ústavy – gymnázium a pedagogické gymnázium pro vzdělávání učitelek mateřských škol. Každá z těchto škol měla svůj vlastní učitelský sbor a vyučovací program. Společně probíhaly pedagogické porady učitelů a oba ústavy podléhaly jednomu řediteli. Správou školy v této době vykonával Václav Miškovský, který byl ředitelem až do 31. srpna 1952.²³⁰ S výukou se započalo 1. září 1950. Škola pod tímto názvem fungovala až do školního roku 1953/1954, kdy změnila svůj název na Pedagogickou školu pro vzdělávání učitelek mateřských škol Stříbro. Výuka na pedagogické škole se zkrátila na tři roky. Tento název škola používala až do svého zániku 27. června 1959. Na konci školního roku 1958/1959 došlo totiž k jejímu přeložení do Sušice. V průběhu fungování školy se v jejím vedení

²²⁶ SOKA Tachov, Kronika Gymnázia Stříbro II.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Viz kapitola 4.2.

²³⁰ SOKA Tachov, Pedagogická škola pro vzdělávání učitelek mateřských škol Stříbro, inventární číslo 3, Třídní výkazy 1952–1953, K 3.

vystřídali čtyři profesoři. Nejprve školu spravoval již zmíněný Václav Miškovský, po něm vedl školu od 1. září 1952 do 31. srpna 1953 Václav Šíp, kterého od 1. září 1953 do 31. srpna 1956 vystřídala Šárka Černá. V posledních letech fungování školy, tedy od 1. září 1956 do 27. června 1959, byl v jejím čele opět Václav Miškovský.²³¹

Na další pedagogickou školu si Stříbro muselo počkat až do roku 1977, kdy na základě rozhodnutí ministerstva školství vznikala v rušeném gymnáziu. Vznik školy byl důsledek reakce orgánů Krajského národního výboru v Plzni na zvýšenou potřebu učitelek mateřských škol. Protože prostorové podmínky na dosavadní Střední pedagogické škole v Karlových Varech neumožňovaly zvyšování počtu studujících, měla stříbrská škola uspokojit požadavky na přípravu nových učitelek. Budova gymnázia, v níž tato škola měla fungovat, se nacházela na Masarykovo náměstí. Ve škole zůstaly stávající třídy gymnázia a od prvního ročníku se zde vytvářela střední pedagogická škola. Ve škole se v tomto roce vyučovali studenti druhého, třetího a čtvrtého ročníku gymnázia a zároveň sem nastoupilo čtyřicet jedna studentek do prvního ročníku střední pedagogické školy, které zahájily výuku 1. září 1977. Ředitelem nově vzniklé školy se stal Josef Hájek, protože v té době byl i v čele gymnázia.²³²

Ve školním roce 1978/1979 otevřeli na škole dálkové studium při zaměstnání. Do dvouletého studia se přihlásilo 46 posluchaček, které sem přijížděly z celého Západočeského kraje. Dálkové studium fungovalo od roku 1978 do roku 1987 a svou kvalifikaci si v něm zvýšilo celkem 273 absolventek. Ve školním roce 1979/1980 vznikla ve škole třída studia absolventek gymnázia, Do tohoto jednoletého studia ukončeného maturitou z odborných předmětů nastoupilo 37 posluchaček. V roce 1982 vystřídal Josefa Hájka ve vedení školy Bohuslav Červený, ten tuto školu řídil až do jejího ukončení 1991.

²³¹ SOkA Tachov, Pedagogická škola pro vzdělávání učitelek mateřských škol Stříbro, inventární číslo 10, Třídní výkazy a maturitní protokoly 1958–1959, K 10.

²³² SOkA Tachov, Kronika střední pedagogické školy ve Stříbře 1977–1991.

Do budovy střední pedagogické školy ve školním roce 1988/1989 přibyla 1. září střední ekonomická škola a o rok později se zde otevřel první ročník osmiletého gymnázia, dvě třídy obchodní akademie a jedna třída obchodní školy, zároveň zde působil druhý a třetí ročník ekonomické školy a poslední ročník školy pedagogické. Všech těchto pět škol mělo společné vedení a pedagogický sbor, ředitelem nadále zůstal Bohuslav Červený.²³³

8.3 Střední zemědělská technická škola ve Stříbře

Na okrese Tachov převažovala zemědělská výroba, která potřebovala kvalifikované pracovníky. Protože Střední zemědělská technická škola v Klatovech nedokázala pokrýt stále rostoucí požadavky zemědělských pracovišť, vznikla roku 1959 ve Stříbře také škola tohoto typu. Pro školu byla vybrána budova bývalého ústavu pro vzdělávání učitelů, kde se od roku 1945 vystřídala celá řada typů škol. 1. září 1959 byl otevřen první ročník Střední zemědělské technické školy ve Stříbře. V oboru pěstitel-chovatel se zde vzdělávalo 72 žáků ve dvou třídách. Ředitelem školy se stal František Boháček, který měl již zkušenosti s řízením zemědělské mistrovské školy. Také učitelé z této školy vytvořili jádro pedagogického sboru. Ve škole probíhalo řádné denní studium a od roku 1960 se zde čtyři roky vyučovalo jednoleté studium pro předsedy Jednotných zemědělských družstev a techniky státních statků, ti absolvovali denní studium, v němž si doplnili vědomosti z teorie a získali odbornou kvalifikaci.²³⁴

K dalšímu rozšíření výuky došlo v roce 1963, protože bylo nutné proškolit další pracovníky, neboť v této době došlo na Tachovsku k dalším změnám. Veškerý půdní fond převzalo sdružení státních statků v Tachově a velmi rychle se projevil nedostatek odborně vzdělaných pracovníků. V budově školy vznikl Institut pro vzdělávání a dálkové studium pro pracující. Na konci 60. let 20. století došlo také k modernizaci budovy.

²³³ SOKA Tachov, Kronika střední pedagogické školy ve Stříbře 1977–1991.

²³⁴ Sborník SOŠ Stříbro, s. 16.

Školní budova totiž sloužila svému účelu pouze s nepatrnými úpravami až do roku 1968. V tomto roce byly zahájeny generální opravy a přístavbou jídelny a šaten získala budova jiný vzhled. Aby se zkvalitnila výuka, byly v této době také vybudovány odborné učebny. V 70. letech 20. století škola získala areál zahrady se skleníkem a na dvoře budovy došlo k vybudování objektů používaných jako garáže pro strojový park. V 90. letech 20. století zaznamenala škola poslední úpravy, opravila se střecha a v roce 1995 se provedla rekonstrukce přístavby, protože předchozí přístavba neodpovídala stylu budovy.²³⁵

V roce 1970 vystřídal Františka Boháčka ve vedení školy Josef Sazama, který školu řídil až do roku 1990. V 90. letech 20. století škola několikrát změnila název i studijní programy, v roce 1991 se název změnil na Střední zemědělskou školu a Rodinnou školu Stříbro a od roku 1999 nese škola název Střední odborná škola Stříbro.²³⁶

8.4 Střední všeobecně vzdělávací školy v Plané

Gymnázium v Plané mělo dlouhodobou tradici, která byla přerušena v roce 1945, když se rušily německé školy po obnově Československa.²³⁷ Ovšem již po dvou letech se gymnázium do Plané opět vrátilo. 5. října 1947 došlo k slavnostnímu otevření Státního reálného gymnázia v Plané.²³⁸ Ředitelem nově vzniklé školy byl Jindřich Korbelář, který stál v jejím čele až do roku 1950. Protože školu navštěvovali i přespolní žáci, muselo se přistoupit k vyřešení problému s jejich ubytováním. Nejprve k tomuto účelu posloužily místnosti školní kuchyně a v průběhu prvního pololetí školního roku 1947/1948 měli studenti možnost přestěhovat se do nové internátní budovy na Masarykově náměstí.²³⁹

²³⁵ Tamtéž, s. 17.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Viz kapitola 4.3.

²³⁸ Viz příloha č. 27.

²³⁹ SOkA Tachov, Kronika Gymnázia Planá, Stříbro 1947–1949, 1969–1979.

Následujícího školního roku došlo k přejmenování školy na Reálné gymnázium Dr. Zdeňka Nejedlého v Plané u Mariánských Lázní. Po vydání zákona o úpravě jednotného školství se upravila délka docházky na gymnázium, která se zkrátila z osmi na čtyři roky.²⁴⁰ V této souvislosti také došlo opět ke změně jména školy, která se od školního roku 1949/1950 jmenuje Gymnázium Dr. Zdeňka Nejedlého v Plané u Mariánských Lázní. V této době se ředitelem stal Zdeněk Kačer, který ji řídil až do roku 1952, v tomto roce ho vystřídal Luděk Zídek. Během jeho působení v roce 1953, když byl vydán zákon o školské soustavě a vzdělávání učitelů,²⁴¹ gymnázium zaniklo a bylo nahrazeno jedenáctiletou střední školou. Jedenáctileté střední školy, na základě již zmiňovaného zákona, nahradily jak střední školy, tak i národní školy a bývalá gymnázia, proto byly ve školním roce 1953/1954 v Jedenáctileté střední škole v Plané tři třídy bývalého gymnázia, třináct tříd bývalé střední školy a jedenáct tříd bývalé národní školy. Ředitelem této školy se stal Karel Žuček, jenž vykonával tuto funkci až do roku 1959, ve školním roce 1959/1960 jej vystřídal Stanislav Doležal a toho v dalším školním roce nahradil Josef Hájek. Jedenáctiletá střední škola v Plané zanikla na konci školního roku 1960/1961, protože v té době vychází další zákon o soustavě výchovy a vzdělávání a na jeho základě došlo k rozdělení základních a středních škol, vznikly základní devítileté školy a střední všeobecně vzdělávací školy.²⁴² Také v Plané jedenáctiletou střední školu vystřídala Střední všeobecně vzdělávací škola v Plané, která pod vedením ředitele Jindřicha Korbeláře zahájila svou činnost 1. září 1961. Na střední všeobecně vzdělávací škole se vzdělávali studenti až do školního roku 1968/1969, kdy se tento typ školy začal postupně přeměňovat na gymnázia. Škola se nyní jmenovala Gymnázium v Plané a

²⁴⁰ Zákon ze dne 21. dubna 1948 č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství (Školský zákon), in: Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, ročník 1948, částka 38, Praha 1948, s. 829.

²⁴¹ Zákon ze dne 24. dubna 1953 č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon), in: Sbírka zákonů republiky Československé, ročník 1953, částka 18, Praha 1953, s. 193.

²⁴² Zákon ze dne 15. prosince 1960 č. 186/1960 Sb. o soustavě výchovy a vzdělání (školský zákon), in: Sbírka zákonů Československé socialistické republiky, ročník 1960, částka 82, Praha 1960, s. 645.

o rok později v únoru 1970 proběhlo její oddělení od Základní devítileté školy v Plané. Protože gymnázium mělo malý počet žáků, došlo v této době ke spojení plánského a tachovského gymnázia pod jedno ředitelství. Ředitelem těchto spojených škol se stal Josef Hájek, který do té doby působil jako ředitel plánského gymnázia. Gymnázia byla spojena jen vedením školy, každé z nich zůstalo ve svém místě působení a lišila se i svým zaměřením, plánské mělo větev humanitní a tachovské se zaměřovalo na přírodovědu. Školy měly nedostatek aprobovaných vyučujících, proto na gymnáziích vyučovali učitelé základních devítiletých škol a lidových škol umění. Každé gymnázium mělo svou vlastní organizaci Svazu socialistické mládeže a sbor rodičů a přátel školy.²⁴³

K dalším změnám došlo ve školním roce 1972/1973, kdy se osamostatnil tachovské gymnázium, plánské a stříbrské zůstalo nadále spojeno pod vedením Josefa Hájka. Do roku 1974 se zachovalo i rozdílné zaměření gymnázií. Rok 1974 znamenal po 27 letech ukončení všeobecného středního školství v Plané, k 31. srpnu byla totiž zrušena plánská část spojeného gymnázia, jehož majetek rozdělili mezi gymnázium stříbrské a tachovské.

8.5 Střední všeobecně vzdělávací školy v Tachově

Střední všeobecně vzdělávací školství v Tachově, na rozdíl od Stříbra nebo Plané, nemohlo navázat na předválečnou tradici. První všeobecně vzdělávací škola v Tachově vznikla až v roce 1958, a tak do té doby museli žáci z Tachova tento typ škol studovat v Plané nebo ve Stříbře. Ke změně došlo až ve školním roce 1958/1959, kdy byla 31. srpna slavnostně otevřena nová školní budova v Hornické ulici čp. 1325,²⁴⁴ kde byla umístěna Jedenáctiletá střední škola v Tachově.²⁴⁵ Tvořily ji tři stupně s jedním vedením. První stupeň se skládal z 1.–5. ročníku, druhý stupeň byl tvořen 6.–8. ročníkem a třetí stupeň zahrnoval

²⁴³ SOKA Tachov, Kronika Gymnázia Planá, Stříbro 1947–1949, 1969–1979.

²⁴⁴ Viz příloha č. 28.

²⁴⁵ *Poprvé v historii Tachova*, in: Tachovská Jiskra, ročník IX., č. 26, nestránkováno.

9.–11. ročník.²⁴⁶ V každém ročníku střední školy byla plánována pouze jedna třída. V roce 1958 otevřeli 10 tříd, do které nastoupilo 23 žáků. Ředitelem nové školy jmenovali Jana Kubíčka a zástupcem se stal Josef Hájek.²⁴⁷ V následujícím školním roce nastoupilo do prvního ročníku střední školy již 29 žáků. V tomto roce jedenáctiletou střední školu ukončilo 24 studentů. V dalším školním roce ředitele Jana Kubíčka vystřídal Emil Kačírek, jenž stál v čele školy 10 let. Jedenáctiletá škola měla již plně obsazené všechny tři třídy a vzdělání zde získávalo 83 studentů.²⁴⁸ Protože ve škole studovalo mnoho dojíždějících žáků, byl pro ně na počátku 60. 20. století vybudován internát.

Ve školním roce 1961/1962 došlo k významné změně, na základě zákona o soustavě výchovy a vzdělání z roku 1960 jedenáctiletou školu nahradila Základní devítiletá škola ul. Karolíny Světlé, kterou tvořil 1.–5. ročník a 6.–9. ročník a střední všeobecně vzdělávací škola.²⁴⁹ s 1.–3. ročníkem. Obě školy byly umístěné ve stejné budově v dnešní Hornické ulici 1325 a řídil je nadále jen jeden ředitel, kterým zůstal Emil Kačírek. K další důležité změně došlo v roce 1964/1965, kdy začalo rozdělování školní výuky na střední škole na oblast přírodovědnou a humanitní. V Tachově byl první ročník střední všeobecně vzdělávací školy zaměřen přírodovědně.²⁵⁰

Střední všeobecně vzdělávací školy vystřídaly na konci 60. let 20. století čtyřletá gymnázia.²⁵¹ Gymnázium v Tachově a základní škola zůstaly pod jedním vedením v budově v Hornické ulici až do roku 1970. 15. února 1970 se gymnázium v Tachově oddělilo od základní devítileté školy a stalo se součástí Gymnázia v Plané u Mariánských Lázní. Ředitel spojených gymnázií zůstal Josef Hájek, který tuto funkci již dříve

²⁴⁶ Sborník 1958–1998 Základní škola Tachov, Hornická ulice 1325, Tachov 1998, s. 4.

²⁴⁷ Kronika Gymnázia Tachov, uložena v Gymnázium v Tachově, s. 3.

²⁴⁸ V kronice gymnázia je uvedeno, že 32 žáků v 9. ročníku, 21 žáků 10. ročníku a 30 žáků v 11 ročníku, s. 4.

²⁴⁹ Někdy také používaná zkratka SVVŠ.

²⁵⁰ Kronika Gymnázia Tachov, s. 6.

²⁵¹ Zákon ze dne 19. prosince 1968 č. 168/1968 Sb. o gymnáziích, in: Sbíрка zákonů Československé socialistické republiky, ročník 1968, částka 46, Praha 1968, s. 455.

vykonával na Gymnáziu v Plané.²⁵² Spojení gymnázia v Tachově a v Plané přetrvalo až do roku 1972, v tomto roce se tachovská část gymnázia oddělila od plánské a ke Gymnáziu v Plané přičlenili pod společné vedení Gymnázium ve Stříbře.²⁵³ V Tachově se zpočátku však nadále vyučovalo v pravém křídle budovy v Hornické ulici a v roce 1974 se gymnázium konečně stěhuje do budovy postavené na místě bývalého Okresního domu pionýrů a mládeže, jenž v roce 1968 vyhořel. V Tachově vzniklo dvanácti třídní gymnázium se třemi paralelními třídami v každém ročníku. Gymnázium v Tachově mělo i vlastní domov mládeže pro dojíždějící studenty. Počet studentů výrazně stoupal, protože v roce 1974/1975 do Tachova přešli žáci posledního ročníku zrušeného Gymnázia v Plané a po zrušení Gymnázia ve Stříbře zůstala zdejší škola jedinou školou tohoto typu na okrese Tachov. Protože stále přibývalo studentů a ani nová budova nedokázala plně pokrýt kapacitu žactva, přistoupilo se k stavbě pavilonu, který byl napojen ke stávající budově. Nový pavilon byl otevřen v roce 1987, v takto rozšířené budově funguje gymnázium, které se v roce 1992 změnilo ze čtyřletého na šestileté, do dnešní doby.²⁵⁴

²⁵² Viz kapitola 8.4.

²⁵³ Viz kapitola 8.1.

²⁵⁴ Sborník Gymnázium Tachov 1958–2008. s. 4.

9 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo podat přehled vývoje školství na okrese Tachov po roce 1945, proto zde byly zaznamenány typy škol a jejich změny, k nimž došlo ve sledovaném období. Práce také potvrdila domněnku, že školy vždy byla odrazem doby, v níž působily. Změny ve školství výrazně pomohly pochopit úlohu školy v československé poválečné lidově demokratické a poté socialistické společnosti. Především pro socialistickou společnost byly typické výrazné zásahy do školské struktury a poplatnost výchovy mládeže komunistické ideologii. Toto tvrzení lze dokladovat například ukázkou vyučovacích předmětů, kdy ani u škol s nejkratší dobou docházky nikdy nechyběla politická výchova. Především zemědělské školství velmi výrazně reagovalo na společenské požadavky, proto v této oblasti docházelo k velmi častým změnám a při školách také vznikaly nejrůznější úzce specializované poměrně krátké kurzy, jejichž úkolem kromě přípravy odborníků byla také výchova vhodných vedoucích kádrů pracujících v nově se vytvářejících státních statcích a zemědělských družstvech. Odraz ideologie ve vzdělání byl také patrný i v některých materiálech, které zůstaly z působnosti řady škol. Takovýmto typickým příkladem byla kronika Zemědělského odborného učiliště v Tachově, v níž jsou především zaznamenány politické změny, jimiž procházela společnost a zdůrazněny úspěchy studentů v oblasti budování socialismu a teprve druhotně se zde objevují základní informace o této škole.

Hlavním cílem, který tato práce měla splnit, bylo podat přehledný vývoj středního a odborného školství v celém regionu, neboť doposud tato problematika nebyla komplexně zpracována. Na základě archivních materiálů se podařilo postupně zmapovat alespoň částečně většinu regionálních školských zařízení. Práce poskytuje v některých případech pouze nejzákladnější informace o daných školách, jedná se například o Lesnické učiliště v Lesné, o Základní odbornou školu ve Stříbře obor mlynář, o Lidovou školu zemědělskou v Lestkově nebo o Zemědělskou mistrovskou školu v Tachově, protože se z jejich působnosti dochovalo

pouze torzo archivních materiálů. Ve většině těchto případů byly po zrušení školy písemnosti často převezeny na jiná obdobná zařízení, v některých případech i několikrát změnilo své umístění a Státní okresní archiv v Tachově převzal již jen jejich nepatrné části. Z odborných škol v Cebivi, Černošíně, Starém Sedlišti jsou veškeré písemnosti dosud nezvěstné, není známo, kam byly převezeny a zda se vůbec dochovaly. O těchto školách nejsou zaznamenány ani zmínky v jiných archivních materiálech či místních kronikách. Z působnosti ze školy ve Velkých Dvorcích bylo náhodně při vyhledávání materiálů pro tuto práci nalezeno několik fotografií, které jsou v současné době jediným dochovaným dokladem o její působnosti. Chyběly také základní informace o odborném učilišti v Tachově, ale při vyhledávání informací o Střední škole v Boru, byla zde nalezena kronika učiliště v Tachově, proto zde mohly být zaznamenány i informace o provozu této školy. Protože školy velmi často v důsledku změn zákonů měnily svá pojmenování, nebylo vždy jednoduché orientovat se v jednotlivých institucích, například v objektech zemědělských škol mnohdy paralelně vedle sebe působily odborné rolnické školy, mistrovské školy, zimní školy zemědělské mládeže a vše ještě bylo doplněno různě dlouhými kurzy pro pracovníky v zemědělství. Aby byla usnadněna orientace, byly zde proto školy zaznamenávány pod jménem posledního působilce v daném objektu, neboť jsou takto zachyceny i v zinventarizovaných materiálech v archivu a případný další zájemce o tuto problematiku bude takto mít usnadněnou práci při vyhledávání informací o určitém typu školy.

Protože tato práce zaznamenává i oblast středního školství, byl v ní zachycen alespoň rámcově přehled jeho vývoje. Na Tachovsku byla situace tohoto školství velmi komplikovaná, původně zde existovala dvě gymnázia v Plané a ve Stříbře, která byla v roce 1953 zrušena a nahrazena jedenáctiletými středními školami. K těmto dvěma jedenáctiletým školám přibyla ještě Jedenáctiletá střední škola v Tachově, protože bylo nutné posílit školství v tomto okresním městě. Tyto tři školy byly po další školské úpravě přejmenovány na střední všeobecně

vzdělávací školy a po roce 1968 plynule přešly v nově vznikajících gymnáziích. Ve Stříbře a Plané však byla gymnázia spojena pod jedno ředitelství a tak, přestože školy nadále fungovaly v obou městech, měly společné vedení. V každém městě se gymnázium poněkud jinak profilovalo, ve Stříbře bylo zaměřeno všeobecně a v Plané humanitně. S Gymnáziem v Plané se již dříve spojila obdobná škola z Tachova, která se však později osamostatnila. V další fázi vývoje zaniklo gymnázium v Plané a později i ve Stříbře, kde bylo nahrazeno střední pedagogickou školou. Určitou dobu tak působilo na okrese Tachov pouze jedno gymnázium a to v Tachově. Zde je patrná snaha zachovat v okresním městě všeobecně vzdělávací školu, přestože tento typ školy neměl v této lokalitě tak dlouhou tradici, jako tomu bylo například v Plané a ve Stříbře. Je důležité podotknout, že se později do Stříbra gymnázium opět vrací. V diplomové práci byl zaznamenán i vývoj dalších typů středních škol, které svým vznikem odpovídaly požadavkům společnosti v určité době. Velmi nápadné je to ve Stříbře, kde v budově bývalého gymnázia na konci 90. let 20. století bylo umístěno hned několik škol ekonomického zaměření, pedagogická škola i opět nově vznikající gymnázium. V archívu je dochováno poměrně velké množství archiválií z působnosti středních škol na Tachovsku. Podrobné zmapování těchto škol však nebylo cílem této práce, proto zde byl zachycen jen jejich základní vývoj, přehled ředitelů a změny, k nimž docházelo. Dochovaný materiál nabízí možnost dalšího bádání a případného zpracování. Přehled vývoje odborných a středních škol na okrese Tachov je doplňkem k historii tachovského regionu.

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Nevydané Prameny

SOkA Tachov

Fond Základní odborná škola Stříbro, 1946–1951.

Fond Gymnázium Stříbro I., 1946–1953.

Fond Základní odborná škola rolnická Stříbro, 1949–1952.

Fond Pedagogická škola pro vzdělání učitelek mateřských škol Stříbro, 1950–1959.

Fond Jedenáctiletá střední škola Stříbro, (1950) 1953–1961.

Fond Zemědělská mistrovská škola Stříbro, 1956–1960.

Fond Gymnázium Stříbro II., (1947) 1961–1980.

Fond Střední pedagogická škola Stříbro, 1977–1991.

Fond Zemědělské odborné učiliště Planá, 1945–1972.

Fond Gymnázium Planá I., (1946) 1947–1953.

Fond Jedenáctiletá střední škola Planá, 1953–1961.

Fond Zemědělská mistrovská škola Planá, 1955–1964.

Fond Gymnázium Planá II., 1961–1974.

Fond Zemědělská mistrovská škola Tachov, 1953–1960.

Fond Jedenáctiletá střední škola Tachov, (1945) 1958–1961.

Fond Základní odborná škola rolnická Bezdržice, 1945–1950.

Fond Lidová škola zemědělská Lestkov, 1946–1948.

Fond Učňovská škola zemědělská Zálezly, 1952–1956.

SOkA Tachov, Školní kronika, Gymnázium Stříbro.

SOkA Tachov, Kronika Státního reálného gymnázia v Plané u M. L.

SOkA Tachov, Kronika města Tachova.

SOkA Tachov, Kronika Gymnázia Planá, Stříbro 1947–1949, 1969–1979.

SOkA Tachov, Kronika města Planá 1809–1929.

SOkA Tachov, Kronika města Planá 1825–1916.

SOkA Tachov, Chronik der statt Lehrerbildungsanstalt in Mies 1826–1941

SOkA Tachov, Chronik der k. k. Lehrerbildungsanstalt in Mies 1899–1908,

SOkA Tachov, Chronik der K. Stadt Mies in Böhmen 1131–1878.

SOkA Tachov, Kronika města Stříbra 1878–1883.

SOkA Tachov, Kronika střední pedagogické školy ve Stříbře 1977–1991.

Kronika Gymnázia Tachov.

Kronika Zemědělského odborného učiliště v Boru.

Kronika Zemědělského odborného učiliště v Tachově.

Kronika obce Lesná.

Učňovská škola místního hospodářství Tachov-Světce, Kniha žáků učiliště, učební roky 1955/1956.

Vydané prameny

Sbírka zákonů a nařízení státu Československého, roč. 1922, 1948.

Sbírka zákonů republiky Československé, roč. 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1958.

Sbírka zákonů Československé socialistické republiky, roč. 1960.

Věstník ministerstva školství a osvěty, ročník 1945, 1946, 1948.

Věstník ministerstva školství, ročník 1948.

Věstník ministerstva školství, věd a umění, ročník 1952.

Věstník ministerstva zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství, ročník 1958

Literatura

BAXA, V., NOVOTNÁ, M., PRÁŠIL, P., *Tachovsko na starých pohlednicích*, Hostivice, Baron 2008.

ČERNOHORSKÝ, Z., *Dějiny zemědělského školství v Československu*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1980.

ČERNOHORSKÝ, Z., *Vývoj učňovského školství v Československu*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1973.

CHALOUPECKÝ, K., a kol., *Rozvoj socialistického školství na Tachovsku*, Tachov, Odbor školství ONV 1981,

CHLUP, O., KAHUDA, F., KRÁL, K., *Školský zákon. Výklad zákona a prováděcích předpisů*, Praha Orbis 1949.

Kolektiv autorů, *Tachau Geschichte einer deutschen Stadt in Böhmen in Wort un Bild*, Eunstädt 1994.

Mechanizační škola pro zemědělce, in: Tachovská Jiskra, ročník IX., 28. července 1958, č. 19, s. 11.

Poprvé v historii Tachova, in: Tachovská Jiskra, ročník IX., 27. srpna 1958, č. 26.

PROCHÁZKA, Z., *Tachov-město*, Domažlice, Nakladatelství Českého lesa 2007.

PRŮCHA, J., *Pedagogická encyklopedie*, Praha, Portál 2009.

SOMR, M., a kolektiv, *Dějiny školství a pedagogiky*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1987.

SVOBODA, J., *Školství v období protektorátu*, České Budějovice, Nová forma 2010.

Učňovská škola místního hospodářství pro učně ve stavebnictví, in: Tachovská Jiskra, ročník IX., 28. července 1958, č. 19, s. 11.

Sborníky

Sborník SOŠ Stříbro 100. výročí středního školství a 40. výročí zemědělského školství, Stříbro 1999.

Sborník SOŠ Stříbro 110 let školní budovy a 50 let zemědělského školství, Stříbro 2009.

Sborník 1958–1998 Základní škola Tachov, Hornická ulice 1325, Tachov 1998.

Sborník Gymnázium Tachov 1958–2008, Tachov 2008.

Centrum odborné přípravy Tachov-Světce, informační materiál k výročí školy.

Webové stránky

<http://www.msap.sk/images/stories/publikacie/1922.pdf>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Zapadoceskykraj.PNG>

<http://www.soaplzen.cz/soka-tc/spravni-vyvoj>

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e6/Tc.PNG>

11 RESUMÉ

This thesis describes the history of Vocational Training Schools and Secondary School education in Tachov region after the year 1945. The theme hasn't been properly explored yet. The System of Vocational Training Schools and Secondary School education played a key role in the post-war development of this region. Its task was to provide education for newcomers who needed to work in many different fields which they hadn't been trained for.

The thesis includes a brief overview of the prewar educational system because the new system of education grew from the roots of the old one. Educational system was always influenced by the changes in society. To give an example, in the time of socialism the school educational system and the youth education had to be led according to the communist ideology. Agricultural Technical High Schools were forced to such changes a lot. They ran special short courses which were due to prepare specialized workers and also politically well aware chief workers. The school materials which remained are full of the communist ideology.

It was possible to find information about most of the regional schools with the help of materials from the local archives. In some cases the thesis only gives some basic information about the schools because only a few school materials remained. We know about the existence of some vocational schools in the region but unfortunately there are no archive materials about them and they are not mentioned in the town chronicles either.

High Schools of General Education which were to be found in the region in Tachov, Planá and Stříbro played a very important role in education in our region. These schools continued in the prewar tradition. Before the WWII there were very important Grammar Schools (Gymnazium) in Tachov and Stříbro and in Stříbro a Pedagogical Institution (which prepared teachers for education) was founded. The operation of the Grammar Schools stopped later on because of the

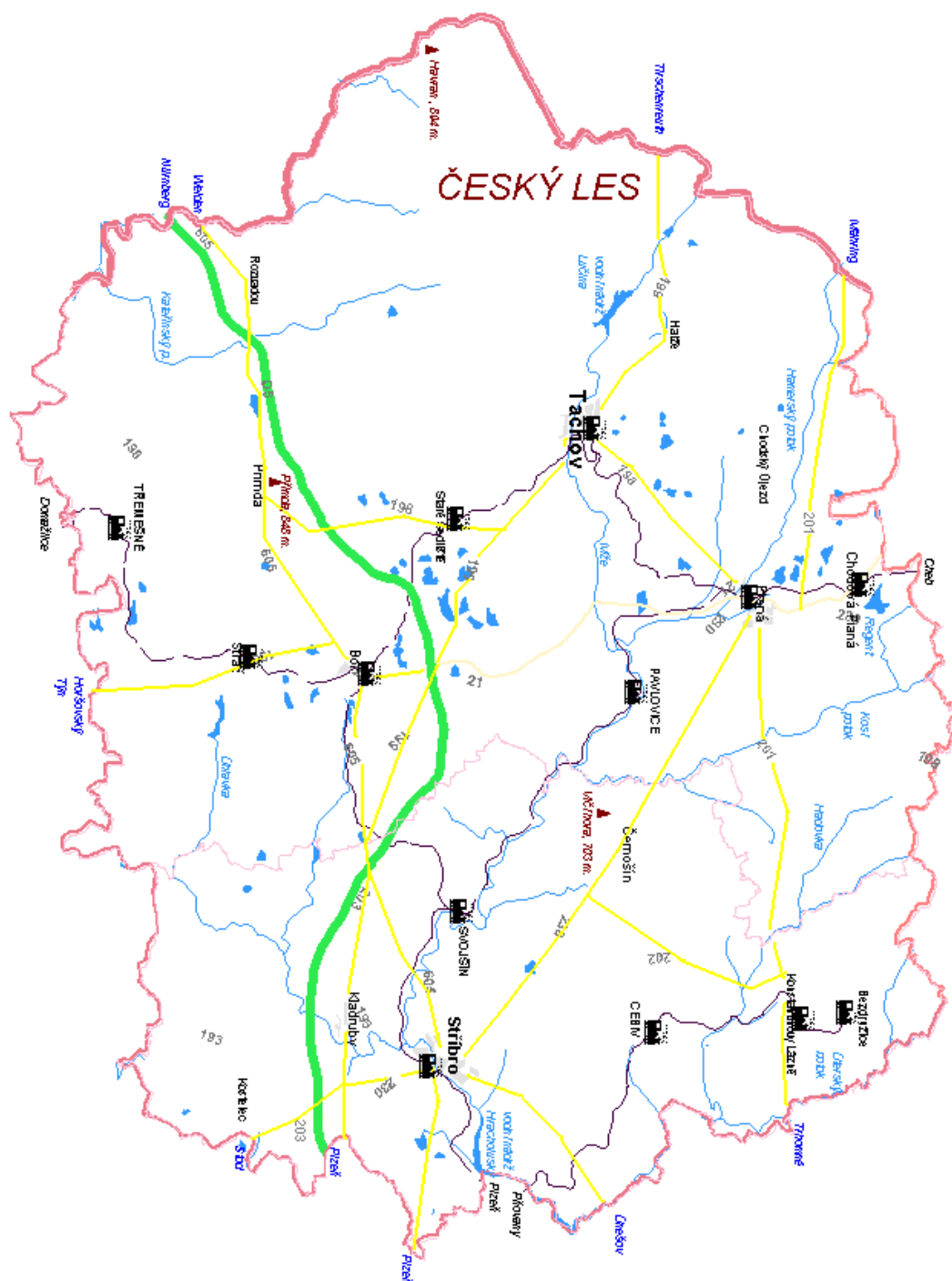
changes in the educational system and new schools – High Schools of General Education (which were called „Eleven Years long schools“) were founded. When Tachov became a district town another High School of General Education was founded there

The thesis records all the other changes of the High Schools of General Education and takes notice of other high schools which were opened in the region. A detailed elaboration of these high schools wasn't the goal of the thesis therefore there are information just about the development of the schools, their headmasters and many changes that occurred at that time. The preserved material gives a possibility for an additional research. This educational survey helps to fully understand the history of Tachov region.

12 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Mapa okresu Tachov

Zdroj: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e6/Tc.PNG>

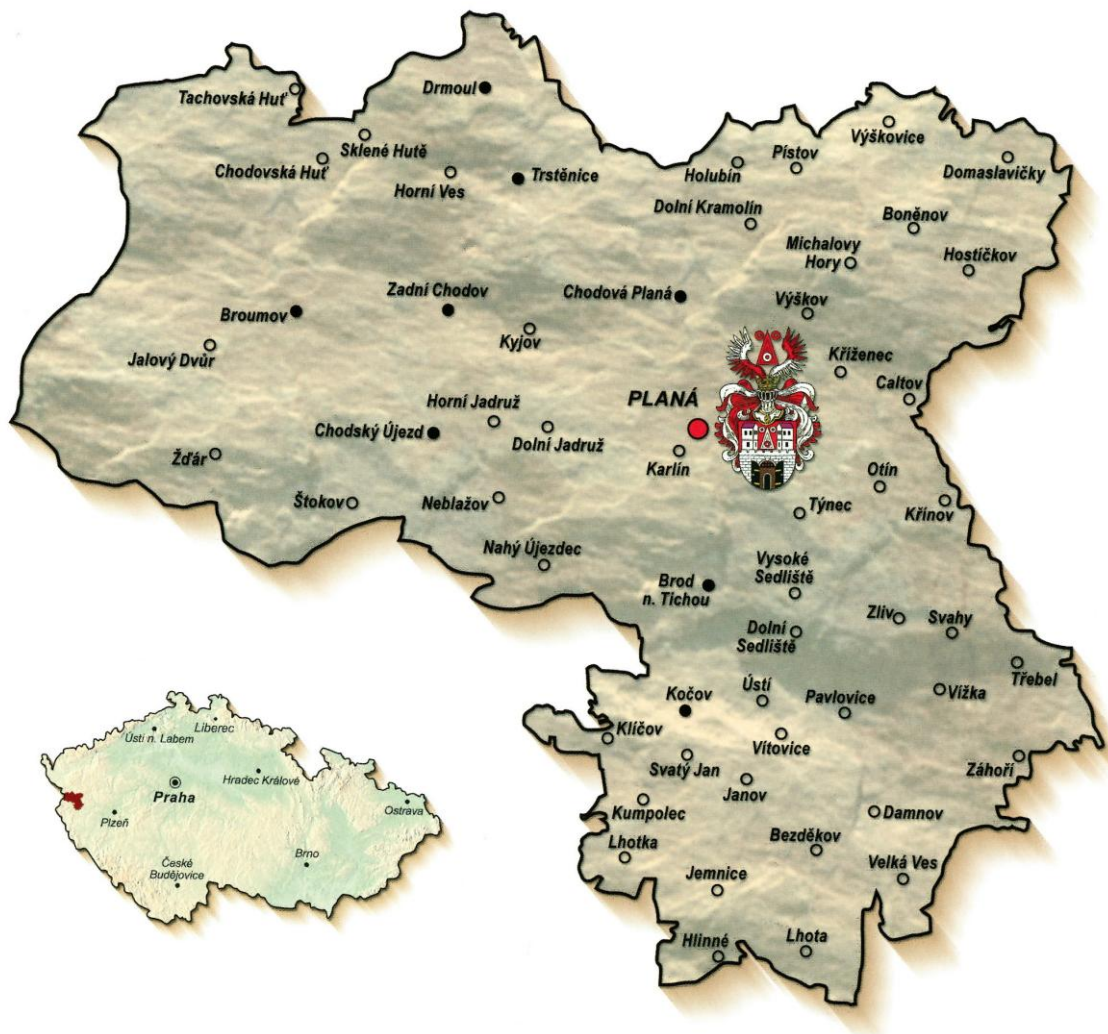
Příloha č. 2 - Mapa soudního okresu Tachov

Zdroj: BAXA, V., NOVOTNÁ, M., PRÁŠIL, P., *Tachovsko na starých pohlednicích*, Hostivice, Baron 2008

Příloha č. 3 - Mapa soudního okresu Planá

Zdroj: BAXA, V., NOVOTNÁ, M., PRÁŠIL, P., *Plánsko na starých pohlednicích*, Hostivice, Baron 2008, s. 7

Příloha č. 4 – Přehled ředitelů stříbrského gymnázia

Zdroj: SOkA Tachov, Kronika města Stříbra 1878–1883

1870–1874	Dr. Ludwig Chevalier
1874–1878	Johann Nassl
1878–1883	Dr. Josef Walter
1883–1888	Dr. Anton Edler von Leclair
1889–1895	P. Edmund Kamprath
1895–1904	ThDr. Et PhDr. Georg Juritsch
1904–1905	Josef Heckel, pověřený zastupováním
1905–1909	Adolf Hausenblas
1909–1917	Dr. Johann Endt
1917	Karl Weps, pověřený zastupováním
1917–1928	Johann Knobl
1928	Karl Weps, pověřený zastupováním
1928–1939	Johann Turba
1939	Albin Kühn, pověřený zastupováním
1939–1945	Franz Woska

Příloha č. 5 – Oficiální názvy stříbrského gymnázia v letech 1871 až 1945

Zdroj: SOkA Tachov, Kronika města Stříbra 1878–1883

V letech	Názvy gymnázia	Název gymnázia německy
1871–1874	C. k. Reálné vyšší gymnázium	K. k. Realobergymnasium
1875–1879	C. k. Státní reálné a vyšší gymnázium	K. k. Staatsreal und Obergymnasium
1880–1917	C. k. Státní vyšší gymnázium	K. k. Staatobergymnasium
1919–1931	Státní vyšší gymnázium	Staatsobergymnasium
1932–1938	Státní německé gymnázium	Deutsche Staatsgymnasium
1939–1945	Střední přechodná škola pro chlapce	Oberschule für jungen in Umwandlung

Příloha č. 6 – Vyhláška o otevření prvního ročníku nového učitelského ústavu ve Stříbře počátkem školního roku 1899/1900, podepsán starosta Jan Rytíř ze Streeruwitz

Zdroj: SOkA Tachov, Chronik der k.k. Lehrerbildungsanstalt in Mies 1899–1908

Kundmachung!

Seine Excellenz der Herr k. k. Minister für Cultus und Unterricht hat mit Erl. vom 24. August 1899, Z. 22087, die

Eröffnung des ersten Jahrganges der neuen Lehrerbildungs-Anstalt in Mies

mit dem Beginne des Schuljahres 1899|1900 genehmigt.

Mit dem Unterrichte wird am 16. September 1899 begonnen.

Das gefertigte Bürgermeisteramt ersucht, dies in den interessirten Kreisen der Bevölkerung sofort thunlichst allgemein mit dem Beifügen bekanntmachen zu lassen, daß laut des im Verord.-Blatte No. 30 ex 1886 enthaltenen Organisationsstatutes für die Aufnahme in den ersten Jahrgang, das bei Beginn des Schuljahres zurückgelegte 15. Lebensjahr, physische Tüchtigkeit, sittliche Unbefcholtenheit und die entsprechende Vorbildung gefordert wird.

Der Nachweis der Vorbildung wird durch eine Aufnahmsprüfung, oder durch die mit Erfolg bestandene Schlußprüfung an der Vorbereitungsclasse einer Lehrerbildungsanstalt geliefert. **Die Aufnahme findet unmittelbar vor Beginn des Schuljahres statt.**

Die Anmeldung zur Aufnahme hat bei der Direction mündlich oder schriftlich zu geschehen; bei der Anmeldung ist beizubringen:

- a) Der Tauf- oder Geburtschein,
- b) das zuletzt erworbene Schulzeugnis,
- c) das von einem Amtsarzte ausgestellte Zeugnis über die physische Tüchtigkeit.

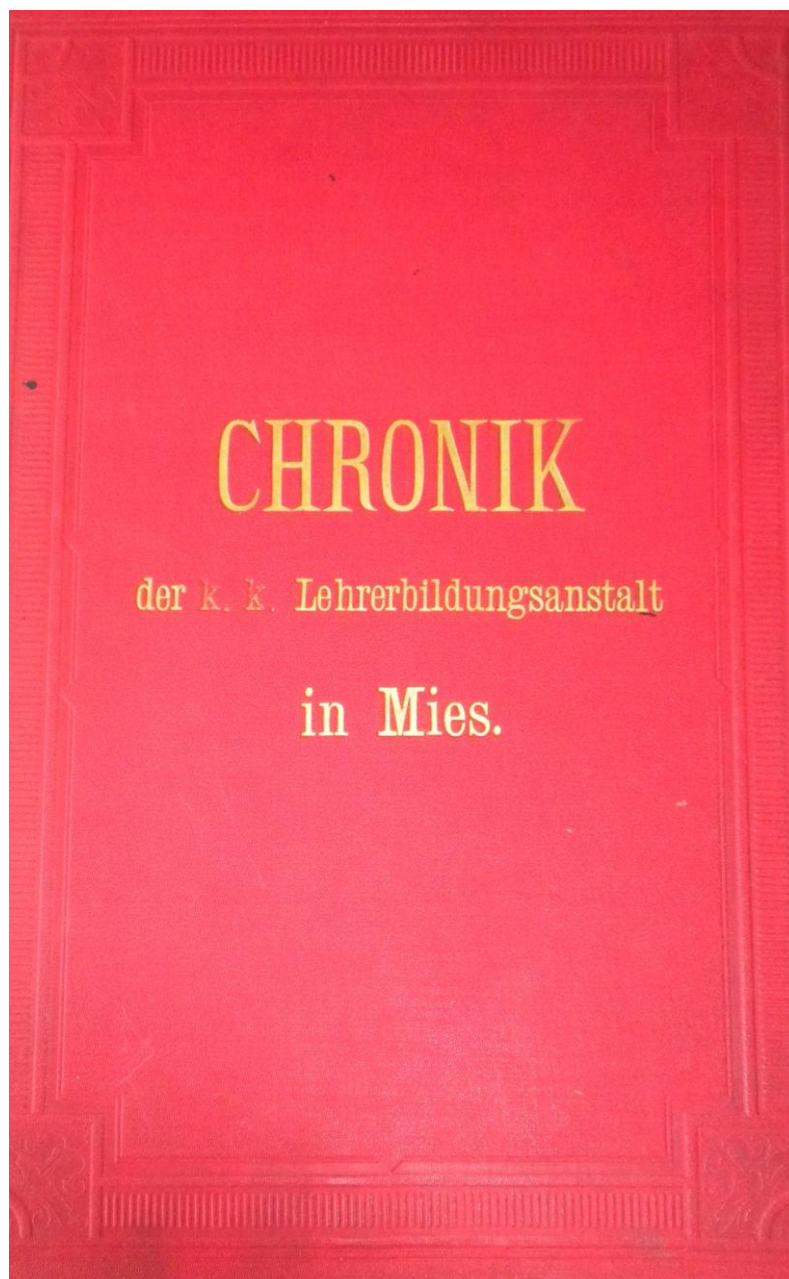
Bürgermeisteramt Mies,

am 31. August 1899.

Der Bürgermeister: **Hans Ritter v. Streeruwitz, m. p.**

Příloha č. 7 – Chronik der k. k. Lehrerbildungsanstalt in Mies 1899–1908

Zdroj: SOkA Tachov, inventární číslo 1, K 1

Příloha č. 7a) – Státní učitelský ústav ve Stříbře

Zdroj: Sborník SOŠ Stříbro 100. výročí středního školství a 40. výročí zemědělského školství, Stříbro 1999

Příloha č. 7b) – Dnešní budova Střední odborné školy ve Stříbře, dříve budova Státního učitelského ústavu ve Stříbře

Zdroj: Sborník SOŠ Stříbro 110 let školní budovy a 50 let zemědělského školství, Stříbro 2009

Příloha č. 8 – Přehled ředitelů působících v budově Státního učitelského ústavu ve Stříbře

Zdroj: Sborník SOŠ Stříbro 100. výročí středního školství a 40. výročí zemědělského školství, Stříbro 1999

1) Ředitelé Ústavu pro vzdělávání učitelů

1899–1923	Dr. Georg Deschmann (od 1. října 1922 na zdravotní dovolené)
1922–1924	Wenzel Stibitz, pověřený vedením
1924–1930	Dr. Ernst Steinitz
1930	Johann Strobach, pověřený vedením
1930–1933	Otto Grundmann
1933–1934	Dr. Rudolf Langhammer
1934–1936	Otto Grundmann
1936–1939	Franz Woska
1939	Josef Aschenbrenner

2) Ředitelé měšťanské školy ve Stříbře

1945–1956	Jaroslav Štěpán
-----------	-----------------

3) Ředitelé Státního reálného gymnázia ve Stříbře

1946–1947	Jaroslav Šmída
1947–1949	Ladislav Janota

4) Ředitelé Státního reálného gymnázia a pedagogického gymnázia ve Stříbře

1950–1952	Václav Miškovský
1952–1953	Václav Šíp
1953–1956	Šárka Černá
1956–1959	Václav Miškovský

5) Ředitelé Zemědělské mistrovské školy ve Stříbře

1956–1967	jméno nečitelné
1957–1959	František Boháček

6) Ředitelé Střední zemědělské technické školy ve Stříbře

1959–1970 František Boháček

1970–1990 Josef Sazama

Příloha č. 9 – Budova měšťanské školy v Plané, kde zahajovalo svou činnost gymnázium

Zdroj: Foto uloženo v Muzeu Českého lesa v Tachově

Příloha č. 10 – Soustava zemědělského školství v letech 1954–1955

Zdroj: ČERNOHORSKÝ, Z., *Dějiny zemědělského školství v Československu*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1980

	I.	II.	III.
Výběrové školy	Lesnické technické školy 4leté denní studium	Zemědělské technické školy 4leté denní studium — dálkové studium 5leté — zkrácené dálkové studium max. 3leté — externí studium 3leté	— studium všeobecně vzdělávacích předmětů na STŠ — kursy a speciální kursy při ZTS škola pro předsedy [ZD] 1letá
	—	Zemědělské mistrovské a účetnické školy 2leté a 1leté denní studium	— kursy při ZMŠ
	(Závodní) učňovské školy lesnické 2leté	Učňovské školy zemědělské 2leté Zimní školy zemědělské mládeže 2leté	— kursy při UŠZ družstevní školy práce 3leté závodní školy práce

Příloha č. 11 – Razítko ze Základní odborné školy rolnické v Bezručicích

Zdroj: SOKA Tachov, Základní odborná škola rolnická Bezručice, inventární číslo 6, Třídní kniha a katalog I. A 1947–1948, K 1, foto autorka

Příloha č. 12 – Klášter s dívčí školou a kostelem v Boru

Zdroj: Střední škola Bor, autor fotografie není znám

Příloha č. 13 – Titulní strana kroniky Zemědělského odborného učiliště v Boru

Zdroj: Foto autorka

Příloha č. 14 – Razítko ze Středního odborného učiliště zemědělského v Boru

Zdroj: Razítko uloženo ve Střední škole v Boru, foto autorka

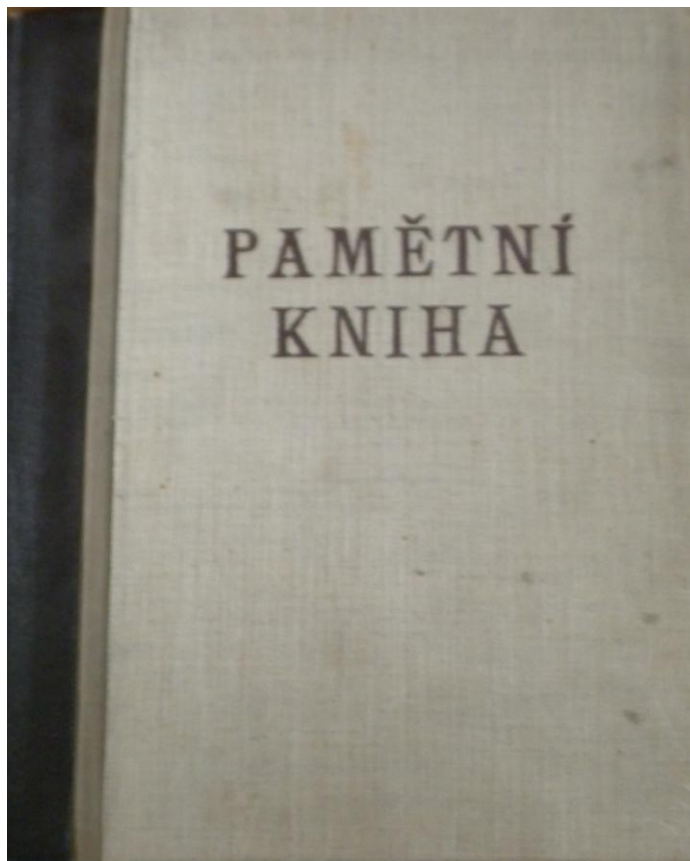
Příloha č. 15 – Razítko z Lidové školy zemědělské v Lestkově

Zdroj: SOKA Tachov, Lidová škola zemědělská, inventární číslo 1, Třídní katalog I. A 1946–1947, K 1, foto autorka

Příloha č. 16 – Kronika Středního odborného učiliště v Plané (pamětní kniha) (1953) 1972–1977

Zdroj: SOkA Tachov, č. př.: 17/12, ev. jedn.: K 1/12, foto autorka

Příloha č. 17 – Razítko ze Základní odborné školy rolnické ve Stříbře

Zdroj: SOkA Tachov, Základní odborná škola Stříbro, inventární číslo 1, Katalogové listy žáků 1946–1951, N 1, foto autorka

Příloha č. 18 – Titulní list z kroniky odborného učiliště v Tachově

Zdroj: Kronika Zemědělského odborného učiliště v Tachově, foto autorka

Příloha č. 19 – Ředitel Macek při výuce ve školním roce 1963–1964

Zdroj: Kronika Zemědělského odborného učiliště v Tachově

Příloha č. 20 – Učňovská škola zemědělská ve Velkých Dvorcích

Zdroj: Foto uloženo v Muzeu Českého lesa v Tachově, F3499/68

Příloha č. 21 – Razítko ze Zemědělské mistrovské školy v Plané

Zdroj: SOkA Tachov, Zemědělská mistrovská škola v Plané, inventární číslo 1, Třídní katalog I. (chovatel) 1956–1957, K 1, foto autorka

Příloha č. 22 – Razítko ze Zemědělské mistrovské školy ve Stříbře

Zdroj: SOkA Tachov, Zemědělská mistrovská škola ve Stříbře, inventární číslo 4, Třídní katalog I., II. (chovatel-pěstitel) 1959–1960, K 4, foto autorka

Příloha č. 23 – Razítko ze Zemědělské mistrovské školy v Tachově

Zdroj: SOkA Tachov, Zemědělská mistrovská škola v Tachově, inventární číslo 4, Zkušební protokol kurzu traktorista-opravář 1960, K 4, foto autorka

Příloha č. 24 – Razítko Základní odborné školy ve Stříbře

Zdroj: SOkA Tachov, Základní odborná škola ve Stříbře, inventární číslo 1, Katalogové listy Žáků 1946 - 1951, N 1, foto autorka

Příloha č. 25 – Budova dřívějšího Lesnického učiliště v Lesné

Zdroj: Foto Zdeněk Uhlík

Příloha č. 26 – Školní kronika Gymnázia ve Stříbře 1946 – 1951

Zdroj: SOKA Tachov, foto autorka

Příloha č. 27 – Slavností otevření Reálného gymnázia v Plané v roce 1947

Zdroj: Foto uloženo v Muzeu Českého lesa v Tachově, F23/66, autor není znám

Příloha č. 28 – Budova dřívější Jedenáctileté střední školy v Tachově, dnes budovu využívá Základní škola Hornická

Zdroj: Sborník 1958–1998 Základní škola Tachov, Hornická ulice 1325, Tachov 1998, autor fotografie není znám

13 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Mapa okresu Tachov

Zdroj: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e6/Tc.PNG>
[14.4.2013]

Příloha č. 2

Mapa soudního okresu Tachov

Zdroj: BAXA, V., NOVOTNÁ, M., PRÁŠIL, P., *Tachovsko na starých pohlednicích*, Hostivice, Baron 2008, s. 7

Příloha č. 3

Mapa soudního okresu Planá

Zdroj: BAXA, V., NOVOTNÁ, M., PRÁŠIL, P., *Plánsko na starých pohlednicích*, Hostivice, Baron 2008, s. 7

Příloha č. 4

Oficiální názvy stříbrského gymnázia v letech 1871 až 1945

Zdroj: SOkA Tachov, Kronika města Stříbra 1878–1883

Příloha č. 5

Přehled ředitelů stříbrského gymnázia v letech 1871–1945

Zdroj: SOkA Tachov, Kronika města Stříbra 1878–1883

Příloha č. 6 – Chronik der k. k. Lehrerbildungsanstalt in Mies 1899–1908

Zdroj: SOkA Tachov, inventární číslo 1, K 1

Příloha č. 7

Vyhláška o otevření prvního ročníku nového učitelského ústavu ve Stříbře počátkem školního roku 1899/1900, podepsán starosta Jan Rytíř ze Streeruwitz

Zdroj: SOkA Tachov, Chronik der k. k. Lehrerbildungsanstalt in Mies 1899–1908

Příloha č. 7a)

Státní učitelský ústav ve Stříbře

Zdroj: Sborník SOŠ Stříbro 100. výročí středního školství a 40. výročí zemědělského školství, Stříbro 1999, Fotografie vznikla pravděpodobně v roce 1902

Příloha č. 7b)

Dnešní budova Střední odborné školy ve Stříbře, škola sídlí v Benešově ulici 508, dříve budova Státního učitelského ústavu ve Stříbře

Zdroj: Sborník SOŠ Stříbro 110 let školní budovy a 50 let zemědělského školství, Stříbro 2009

Příloha č. 8

Přehled ředitelů působících v budově Státního učitelského ústavu ve Stříbře

Zdroj: Sborník SOŠ Stříbro 100. výročí středního školství a 40. výročí zemědělského školství, Stříbro 1999

Příloha č. 9 – Budova měšťanské školy v Plané, kde zahajovalo svou činnost gymnázium

Zdroj: Foto uloženo v Muzeu Českého lesa v Tachově, F1693/67, autor není znám

Příloha č. 10 – Soustava zemědělského školství v letech 1954–1955

Zdroj: ČERNOHORSKÝ, Z., *Dějiny zemědělského školství v Československu*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1980. s. 180

Příloha č. 11 – Razítko ze Základní odborné školy rolnické v Bezdruzicích

Zdroj: SOkA Tachov, Základní odborná škola rolnická Bezdruzice, inventární číslo 6, Třídní kniha a katalog I. A 1947–1948, K 1, foto autorka dne 5.3.2013

Příloha č. 12 – Klášter s dívčí školou a kostelem v Boru

Zdroj: Střední škola Bor, autor fotografie není znám

Příloha č. 13 – Titulní strana kroniky Zemědělského odborného učiliště v Boru, kronika byla založená 1. září 1963

Zdroj: Kronika uloženo ve Střední škole v Boru, foto autorka dne 16.3.2013

Příloha č. 14 – Razítko ze Středního odborného učiliště zemědělského v Boru

Zdroj: Razítko uloženo ve Střední škole v Boru, foto autorka dne 16.3.2013

Příloha č. 15 – Razítko z Lidové školy zemědělské v Lestkově

Zdroj: SOkA Tachov, Lidová škola zemědělská, inventární číslo 1, Třídní katalog I. A 1946–1947, K 1, foto autorka dne 28.3.2013

Příloha č. 16 – Kronika Středního odborného učiliště v Plané (1953) 1972–1977

Zdroj: SOkA Tachov, č. př.: 17/12, ev. jedn.: K 1/12, foto autorka dne 5.3.2013

Příloha č. 17 – Razítko ze Základní odborné školy rolnické ve Stříbře

Zdroj: SOkA Tachov, Základní odborná škola Stříbro, inventární číslo 1, Katalogové listy žáků 1946–1951, N 1, foto autorka dne 5.3.2013

Příloha č. 18 – Titulní list z kroniky odborného učiliště v Tachově

Zdroj: Kronika Zemědělského odborného učiliště v Tachově, foto autorka dne 24.3.2013

Příloha č. 19 – Ředitel Macek při výuce ve školním roce 1963–1964

Zdroj: Kronika Zemědělského odborného učiliště v Tachově, kronika uložena ve Střední škole v Boru, autor není znám

Příloha č. 20 – Učňovská škola zemědělská ve Velkých Dvorcích

Zdroj: Foto uloženo v Muzeu Českého lesa v Tachově, F3499/68, autor není znám

Příloha č. 21 – Razítko ze Zemědělské mistrovské školy v Plané

Zdroj: SOkA Tachov, Zemědělská mistrovská škola v Plané, inventární číslo 1, Třídní katalog I. (chovatel) 1956–1957, K 1, foto autorka dne 28.3.2013

Příloha č. 22 – Razítko ze Zemědělské mistrovské školy ve Stříbře

Zdroj: SOkA Tachov, Zemědělská mistrovská škola ve Stříbře, inventární číslo 4, Třídní katalog I., II. (chovatel-pěstitel) 1959–1960, K 4, foto autorka dne 28.3.2013

Příloha č. 23 – Razítko ze Zemědělské mistrovské školy v Tachově

Zdroj: SOkA Tachov, Zemědělská mistrovská škola v Tachově, inventární číslo 4, Zkušební protokol kurzu traktorista-opravář 1960, K 4, foto autorka dne 28.3.2013

Příloha č. 24 – Razítko Základní odborné školy ve Stříbře

Zdroj: SOkA Tachov, Základní odborná škola ve Stříbře, inventární číslo 1, Katalogové listy žáků 1946 - 1951, N 1, foto autorka dne 28.3.2013

Příloha č. 25 – Budova dřívějšího Lesnického učiliště v Lesné

Zdroj: Foto Zdeněk Uhlík dne 16.3.2013

Příloha č. 26 – Školní kronika Gymnázia ve Stříbře 1946 – 1951

Zdroj: SOkA Tachov, foto autorka dne 5.3.2013

Příloha č. 27 – Slavností otevření Reálného gymnázia v Plané v roce 1947

Zdroj: Foto uloženo v Muzeu Českého lesa v Tachově, F23/66, autor není znám

Příloha č. 28 – Budova dřívější Jedenáctileté střední školy v Tachově, dnes budovu využívá Základní škola Hornická

Zdroj: Sborník 1958–1998 Základní škola Tachov, Hornická ulice 1325, Tachov 1998, autor fotografie není znám